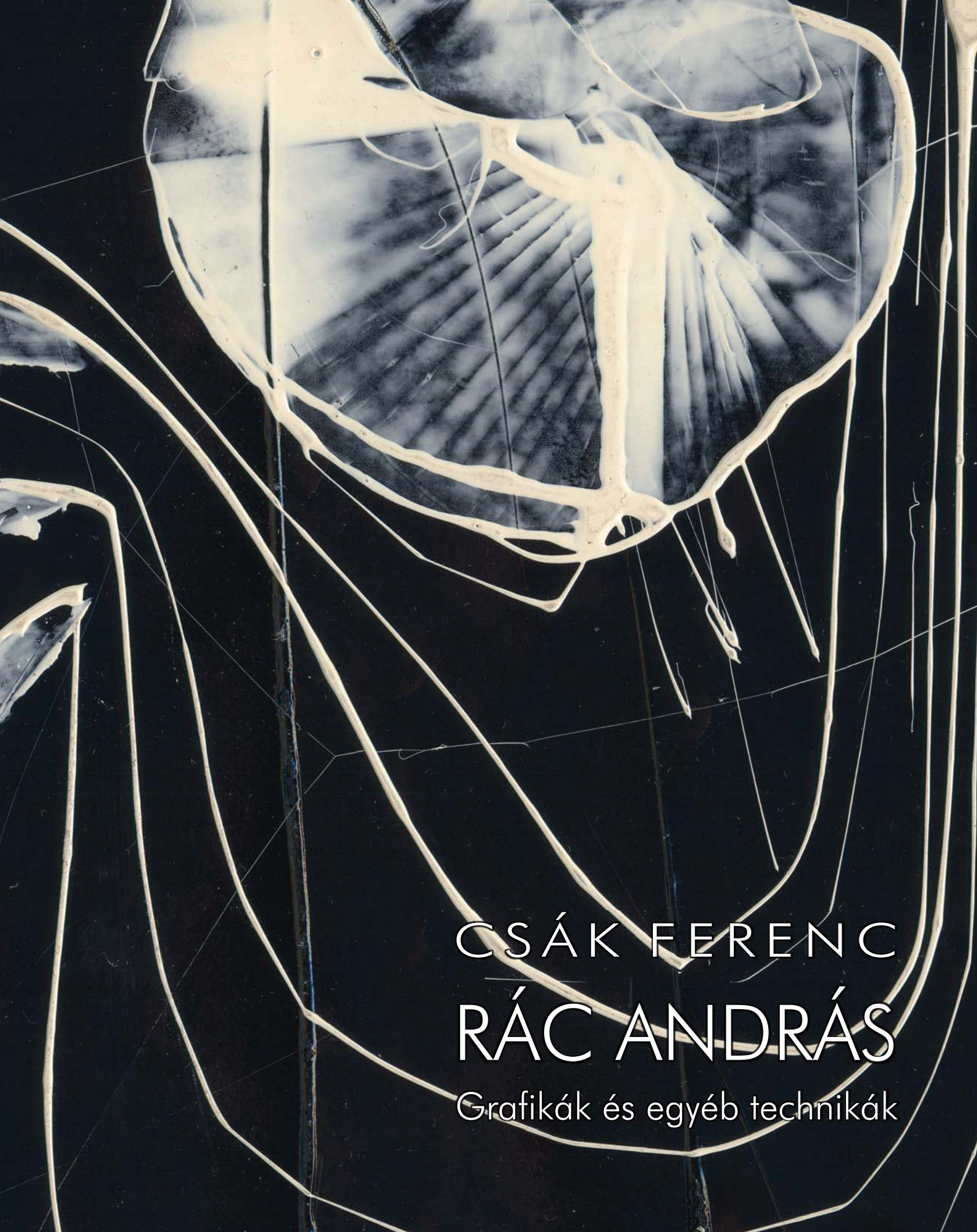

CSÁK FERENC

RÁC ANDRÁS

Grafikák és egyéb technikák

CSÁK FERENC

RÁC ANDRÁS

Grafikák és egyéb technikák

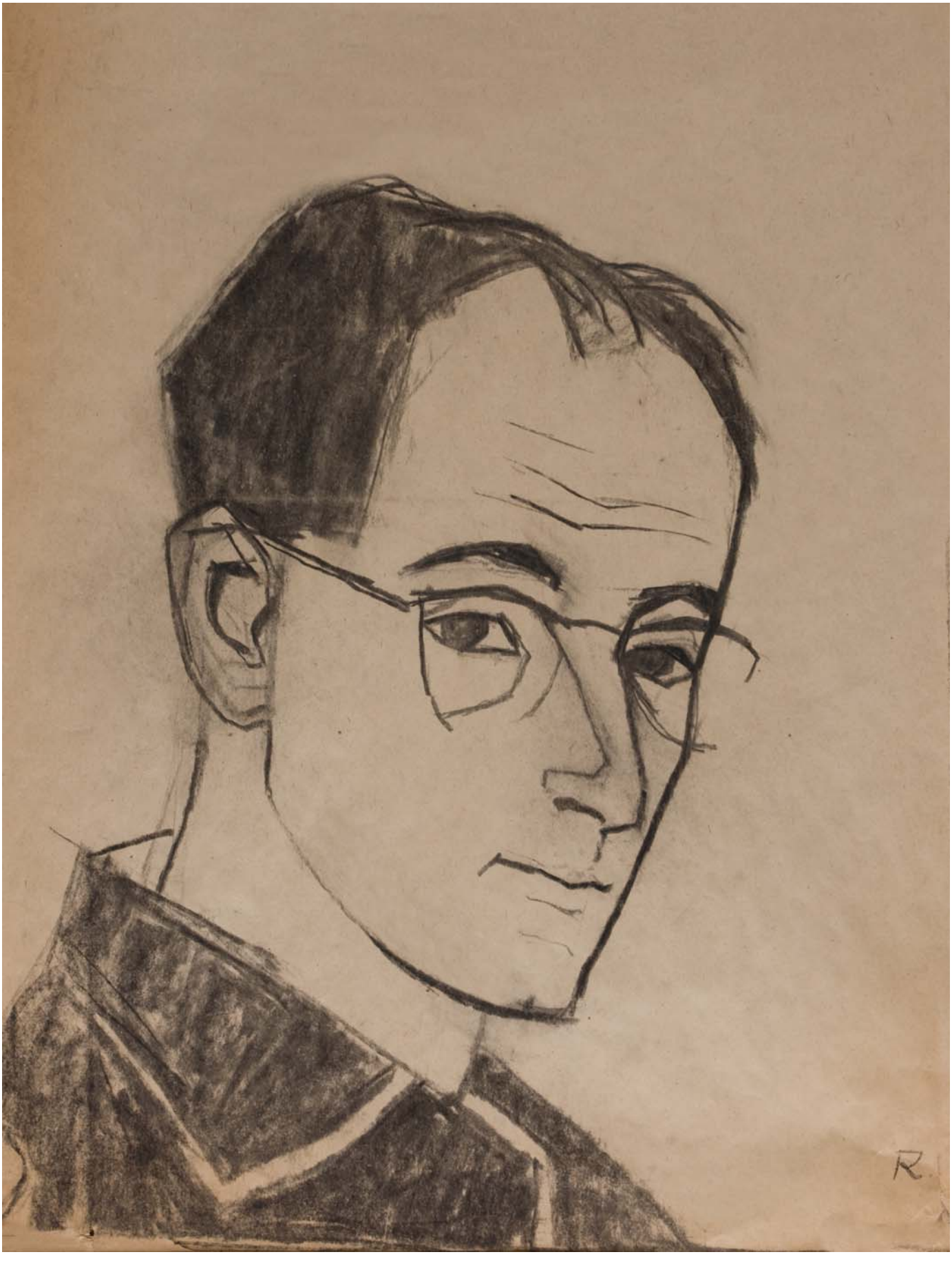
R

CSÁK FERENC

RÁC ANDRÁS

Grafikák és egyéb technikák

MESSZIRŐL JÖTT ÉS MESSZIRE MEGY AZ ÉLET...

Rác András grafikáiban elmélyedve óhatatlanul a fenti szavak tolulnak elő. Nemcsak azért, mert az ábrázolt vagy csupán jelezni kívánt témák, az éppen csak sejthető vagy szándékosan kikerült látványelemek ezt kívánják, hanem azért is, mert maga az alkalmazott anyag – a hagyományos grafit, a finoman csurgatott máz vagy a szelíden aláhulló műgyantapermet – önálló életet él, még mielőtt művei alkotóelemévé rögzülne.

Ami Rác András grafikáiban testet ölt, formára lel, képződik, azt korábban soha nem tanították, fel sem ismerték, így nem is magyarázták, megkerülték. Szó sincs róla, hogy szándékosan elhallgatták, félremagyarázták, netán ellenezték volna. Nem szabad ezt gondolni, mert ezzel azt feltételeznénk, hogy felismerték, felfogták, ellenezték. Holott nem. Nem jutottak el addig.

Van egy magyar népi szólás, miszerint megesik, hogy az ember „nem látja a fától az erdőt". Esetünkben, még ha első hallásra meglepőnek tűnik is, ez úgy módosul, hogy „nem látjuk az erdőtől a fát". A grafikus vonalvezetésének belső törvényszerűségeiről – az itt-ott meghagyott szerkesztővonalak ellenére is – legfeljebb felületes ismeretekkel rendelkezünk. Az óegyiptomi vonalvezetés kánonná merevedett szabályait matematikai rendjük, raszterük alapján hovatovább megfejtjük, de azt nem tudjuk, hogy a vonal miként éli életét, hogy a vonalakat mi szerint szuperponálja az ember.

A vonal más jelentéssel bír a tudományban, mint a művészetben. Itt a vonal a szó nem átvitt, hanem direkt értelmében használandó, mint pontok sorakoztatása, az abból adódó ponthalmaz. A tudomány a maga vonalát először csak síkban, kétdimenziós jelenség képleteként tudta ábrázolni. Ma már 3D formátumban az inflexiók és összemetsződések szinte minden törvényszerűségét képes leírni. A művészet a maga vonalát nem így értelmezi. Még az analízis fázisáig sem jutott el, bár a művészettörténészek kinyilatkoztatásként képesek mintegy heurékát kiáltva az erdőtől a fát nem látva a vonal elemzésének szintézisét feltételezni.

1. Önarckép II., 1952

2. Figura rajz, 1966

A művészetben a vonal hatása vitathatatlanul ismert, törvényszerűségeit egzakt hatásvizsgálatok látszólag megnyugtatóan véglegesítették. Berry herceg hóráskönyve, a kódexek, krónikák, Dürer, Zichy, Picasso, Kondor grafikáiban a vonalak hatása tisztázott, ismert. De maguk a vonalak nem beszélnek, nem árulják el az alkotóművelet kezdetét, nem vallanak születésükről, indíttatásukról. Művészeink munka közben néha emésztő, önsorsrontó küzdelembe bonyolódtak valaki ellen vagy valamiért. Magam is láttam Angyalföldi Szabó Zoltánt golyóstollal szétszakítani kockás füzetlapot, ugyanígy Schéner Mihályt, aki napokon át ugyancsak golyóstollal küszködött – máskor ugyanezek az emberek egyetlen magabiztos vonallal, Vajda Lajos grafikai tisztaságával alkották meg munkáikat.

Íme, a titok egyszerű, megfejtetlen ténye: míg a grafikai mű összhatása ismert, annak forrása és permanens eleme, a vonal elemezhetetlen. Ismert szófordulattal élve: „vannak, akik nem tulajdonítanak a fentieknek jelentőséget, vannak, akik szerint ez indifferens." Mi nem így gondoljuk. De nem hisszük azt sem, hogy ez ma már megoldható. Bár a komputer másodpercek alatt feldolgoz egy régebben életműnek tekinthető adathalmazt, itt most csak azt állítjuk – Rác András grafikai munkásságát vizsgálva –, hogy két külön mozgásforma találkozásának metszésvonalánál a két terület törvényszerűségeinek önálló létéről és egymásra hatásáról van szó.

Az egyik a művész, az alkotó saját teremtő szándékának törekvése, ha tet-

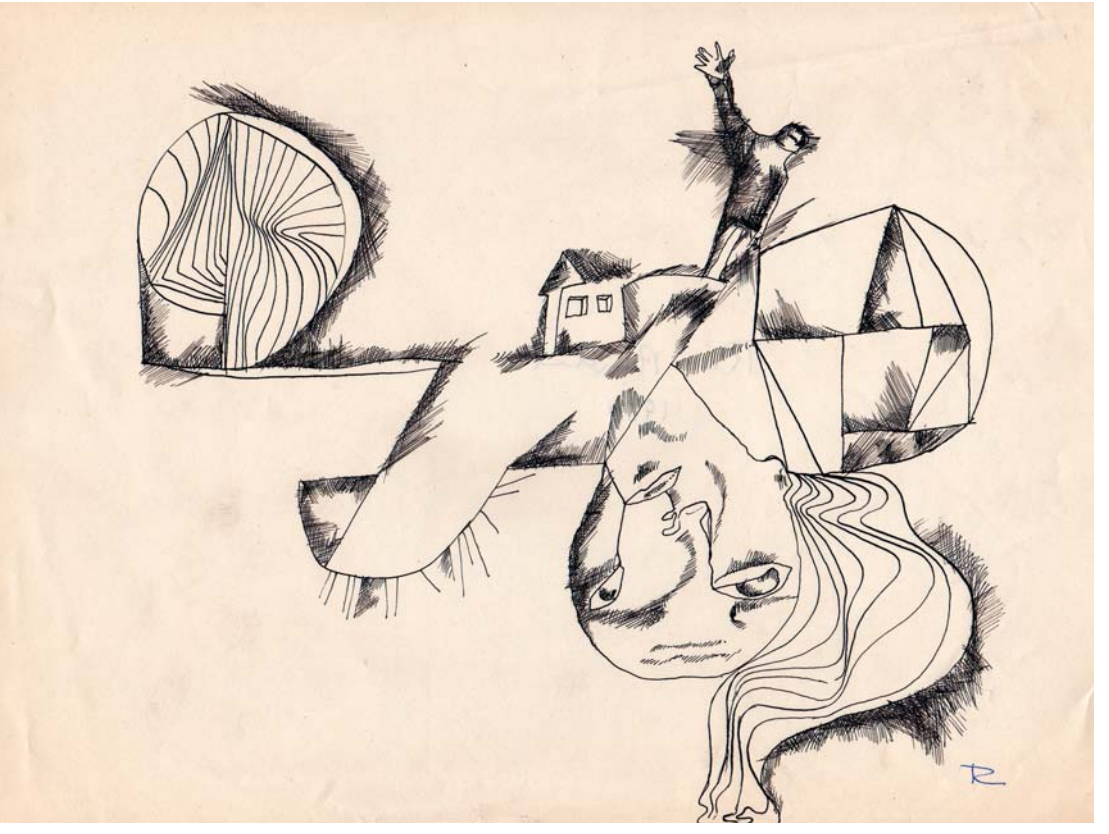

3. Zavaros álom, 1970

4. Torzítás, 1960

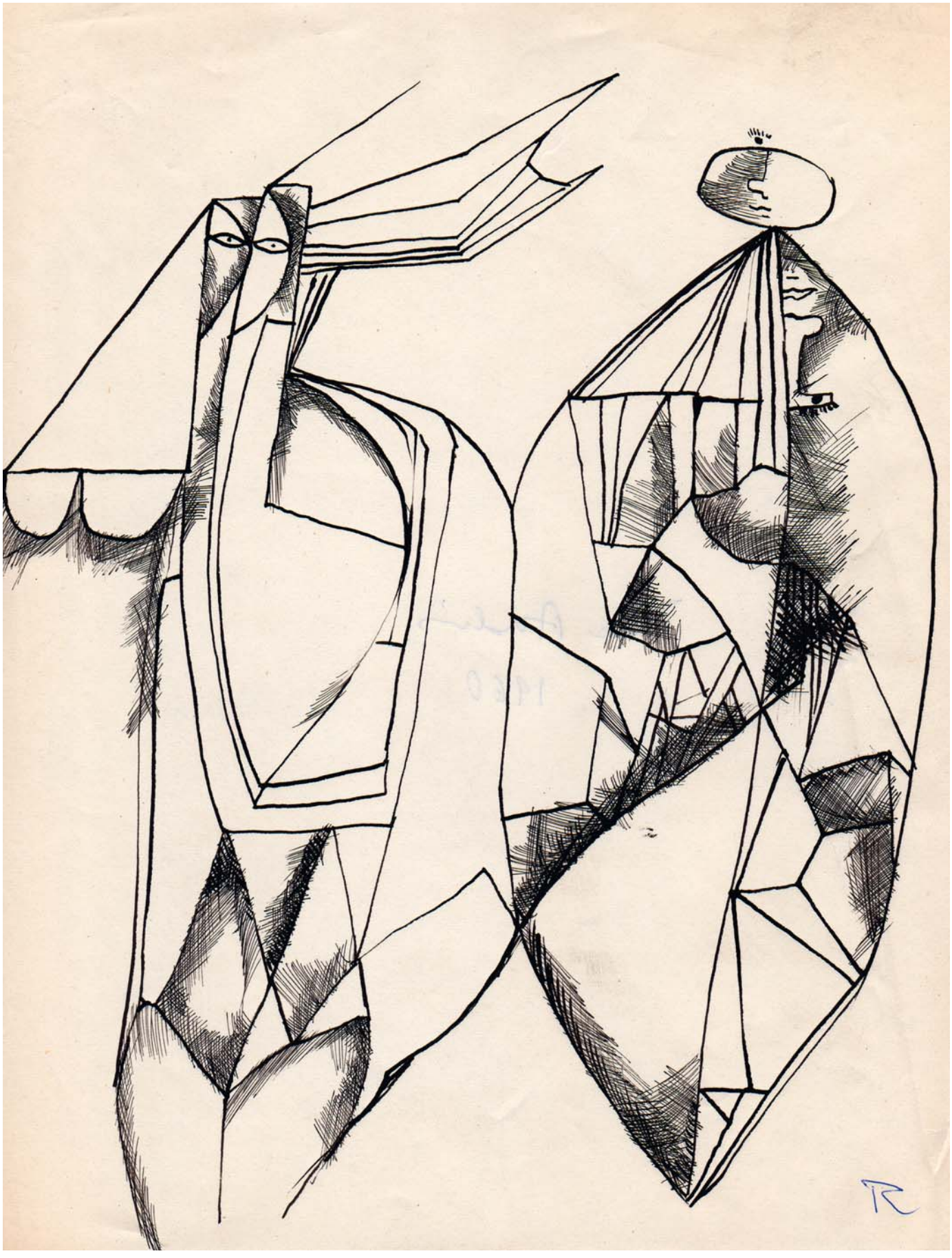

szik, szubjektuma, egója, a másik pedig a „papír törvénye” az érthetőség végett egyszerűsített közérdekű mondandó érdekében. A papír törvénye valójában egy nagyon összetett, kétváltozós eszközrendszer szabályait foglalja magában, azaz a fém, a vászon, a vakolat, a kő és a palavessző, illetve a kréta, a grafit, a tus törvénye hasonlóképp értelmezendő. S persze koronként és földrajzi helytől függően változó.

Az anyag törvényszerűségeit legjobban talán Harasztÿ István (Édeske) tudta értékelni, amikor arról nyilatkozott, hogy ha az anyag törvényszerűségeit nem ismerte volna fel, s azokkal ellentétes megoldást alkalmaz, önmagával került volna szembe. Tette ezt akkor, amikor az ő művészetének, mobiljai kapcsán, az anyaghasználatával kapcsolatban tettek föl neki kérdéseket. A kérdező Csáji Attila festőművész volt.

Rác András grafikáinak bemutatásához a fenti kérdések nem mellőzhetők. A kérdés csak az, hogy más művészek e tárgyban vallott nézeteire hivatkozzunk vagy Rác András saját, ha nem is szorosan a grafikára vonatkozó megnyilatkozásait idézzük-e. Miután itt Rác András személyes szerepén túl általános, a grafikára egészében is vonatkozó kérdéseket érintünk, ez utóbbi mellett döntöttünk.

Nem mindegy ugyanis, hogy Őmaga hogyan vélekedik az alkotás és eszközrendszerének viszonyáról. Szóról szóra, betűről betűre idézzük itt egy 1979-ben írt levelét a fentebb említett

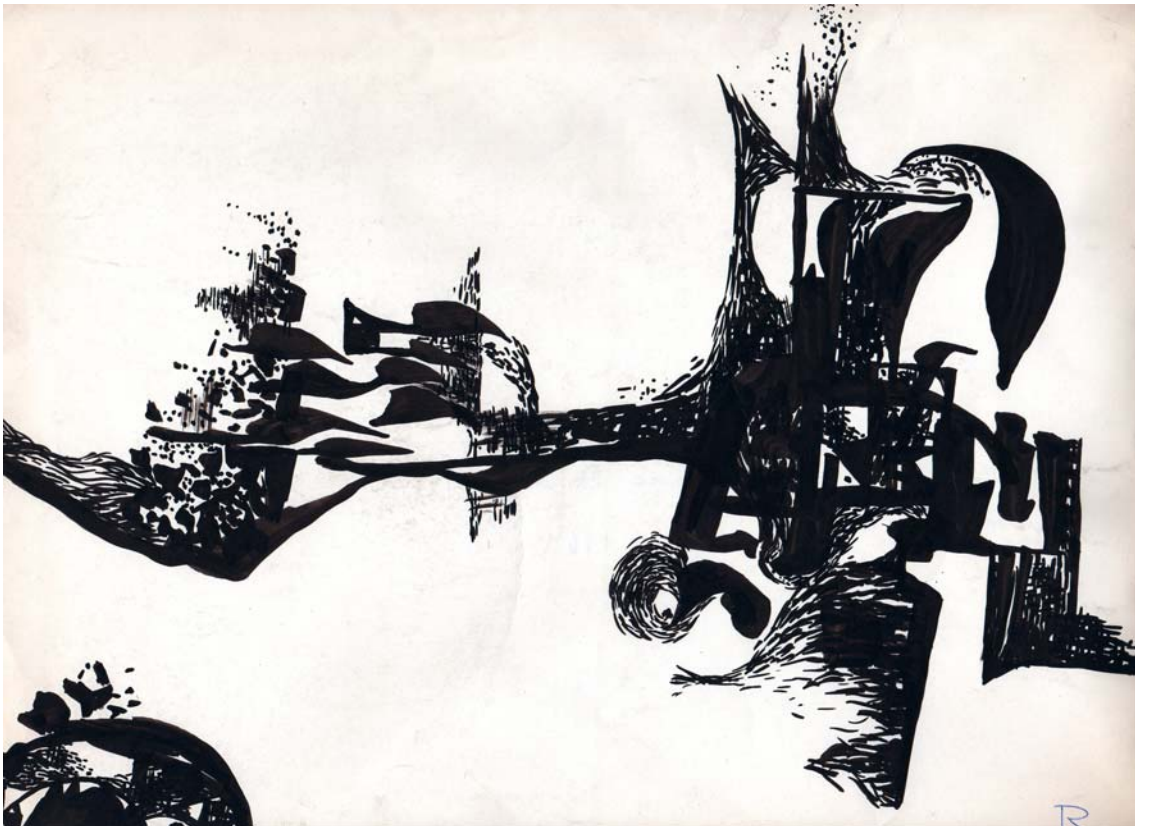

5. Katasztrófa, 1963

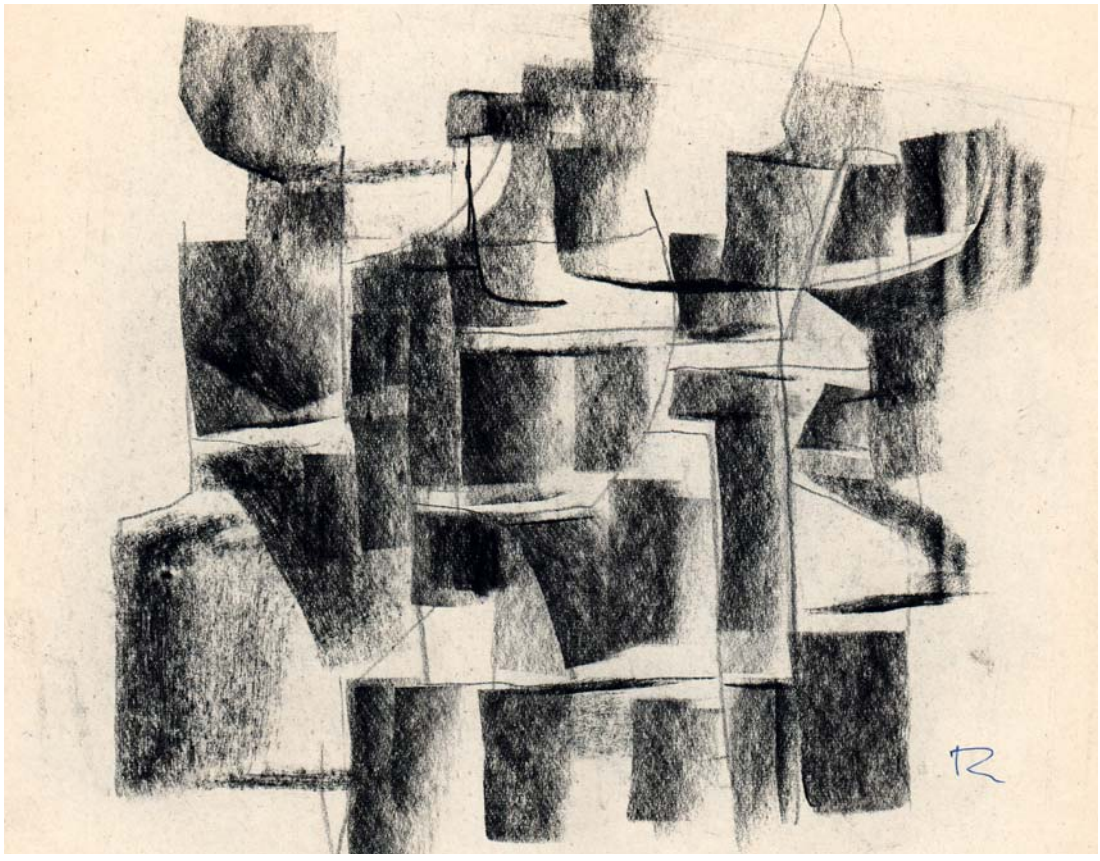

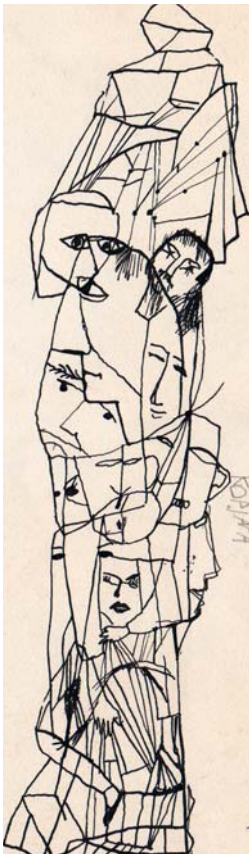

problémakörről. Itt más anyagról, de lényegét tekintve ugyanarról van szó.

„Kedves Gyuri,
Igazán egyszerű kérdést tettél fel nekem, amikor megkérdezted, milyen technikát használok mozaikreliefjeimhez. Rájöttem azonban, hogy erre a kérdésre nem tudok egyszerűen felelni (főleg neked nem), mert ez a technika számomra nemcsak eszköz, hanem sokszor kiindulópont, és bizonyos fokig előfeltétele mindannak, amit csinálok. Munkám során felhasznált anyagokat, ezek természetes (adott esetben mesterséges) struktúráját, színét, mozgását sohasem tudtam elválasztani munkám tartalmától, a kettő – a tartalom és a technika, vagy az »anyagiság« – annyira összeforrt számomra, hogy már rég lemondtam arról, hogy kielemezzem, mikor melyik az elsődleges, hogyan hat vissza az egyik a másikra stb. (A formát, mint olyant, nem is említem, az feloldott nálam ebben az anyagiságban – vagy fordítva, a technika olvadt be a formába?) Nagyon régen próbálom ezt, az anyagok öntörvényéből kiinduló technikát képeimben megvalósítani, vagy pontosabban kifejezve: ezzel a technikával megvalósítani képi elképzeléseimet, mindig megakadtam azon a nehézségen, hogy márványt, mozaikot nem voltam képes a táblaképpel összeegyeztetni, főleg azért, mert nem volt olyan kötőanyagom, ami ezt lehetővé tette volna. Fali mozaikokat cementtel kötöttem a lehető legklaszszikusabb módon (leszámítva azt, hogy új technikát találtam ki, a homokba rakást, hogy elejét vehessem a mozaikrakás

6. Fekete formák, 1962

7. Kopjafa / Álom (részlet,) 1970

mechanikusságának és lehetővé tegyem, hogy a festők maguk készíthessék el mozaikjukat, ne kelljen kiadni egy műhelynek – ebben nyilvánult meg főiskolás koromban a technikacentrikusság), ez azonban csak síkmegoldásra adott alkalmat, arról nem is beszélve, hogy táblaképet nehéz lett volna betonnal kombinálni. Eredménytelenül próbálkoztam mindenféle megoldással, míg végre, kb. 15 éve egy márványmozaikon dolgozva kapcsolatba nem kerültem kőfaragókkal…, azoknál figyeltem meg, hogy a munka közben megsérült, eltörött márványt epoxigyantával ragasztják meg és rájöttem arra, hogy ez a kötőanyag erősebb, mint maga a ragasztott anyag. Meglehetős nehézségek árán szereztem ilyen műgyantát, ill. műgyantákat (mert rengetegféle van belőle, mindegyik más állagú, másképpen köt, különbözőképpen színezhető stb.) – elkezdtem kísérletezni velük, ez a kísérletezés azóta is tart. Az epoxigyanta segítségével először is táblaképméretben kezdtem dolgozni, és rögtön adódott az a lehetőség – majdnem szükségszerűség – kilépni a síkból, reliefszerű plasztikát létrehozni. A műgyantát jól lehetett tölteni, vastagítani, színezni, így hátteret vagy negatív formát képezhetett, a kiugró mozaik kontrasztjaként. Hosszú ideig tartott, amíg rájöttem, melyik epoxifajtát hogyan lehet keverni, hogy gyorsabb, ill. lassúbb kötést kapjak (ez utóbbi azért volt fontos, hogy nagyobb felületen tudjak egyszerre dolgozni), a kísérletezgetések közben jöttem rá, hogyan és mit tudok kifejezni ezzel a kötőanyag adta lehetőséggel, próbáltam megállapítani, meddig engedhetem szabadjára az anyagok »önálló« mozgását, mikor, hogyan avatkozhatok bele, hogyan tudom a véletlenszerűséget és az eltervezettet kiegyensúlyozni. Készítettem ezzel a technikával nagyobb méretű fali mozaikot is, a munka ilyenkor az eredeti a-la-prima mozaik készítéséhez hasonló, ahhoz tehát, amit egészen a renaissance-ig használtak – ez arra is jó volt, hogy meggyőződjek a kötőanyag tartósságáról, … de a legszabadabban a táblakép méretű mozaikreliefeken dolgoztam – érthető módon, hiszen abba nem szólt bele senki. Pedig ezek a munkák ugyancsak »problematikusak« a ma nálunk elfogadott skatulyázás szerint, hiszen műfajilag nehezen sorolhatók be, nem festészet a klasszikus értelemben, plasztikája sem szobrászi, van, aki ezt – szerintem nagyon leegyszerűsítve – iparművészetnek tekinti. (Ez utóbbiak közé nem tartoznak maguk az iparművészek, akik szerint ezek a munkák túl képiek és ebben igazat is adok nekik, hiszen már a kiindulópontom is képi és ez sehogy sem fér össze az iparművészet általános – bár talán nem kötelező – funkciójával.) Magam sem tudom eldönteni a mozaikreliefek műfaji hovatartozását, nem is tartom igazán fontosnak, már azért sem, mert a felhasznált anyagok tartóssága miatt ezek a képek akkor is változatlanul fennmaradnak, amikor én már régen nem létezem, olyan korban, amikor a mai műfaji határok teljesen más értelmet nyernek. Nem izgat igazán az a kérdés, hogyan értékelik őket akkor… de az fontos számomra, hogy akkor is meglegyenek. Ezért

8. Női portré, 1970

is igyekeztem olyan technikát találni, ami a számomra optimális kifejezőkészséget megbízható tartóssággal is egyesít.

Végül is nem tudom, megfeleltem-e kérdésedre, vagy csak összevissza fecsegtem, abban a reményben, hogy csak ki fogsz igazodni a feleslegesen kihangsúlyozott vagy gondatlanul kihagyott részletek között, amelyekkel elárasztottalak. Nem sokat töröm a fejem azon, mit miért csinálok – kevés alapelveim talán legfontosabbika szerint ti. mindig meg kell próbáljam csinálni azt, ami eszembe jut, csak azt, ami nekem jut eszembe – és nem szabad azzal törődjek, helyes-e ez, jó lesz-e, korszerű-e, ki mit fog szólni hozzá stb., addig, amíg dolgozom rajta. Ennek a felfogásnak sok előnye van, de sok hátránya is, az pl., hogy az ember nem tud összefüggő választ adni a legegyszerűbb kérdésekre sem. Ilyen értelemben próbáld meg, kérlek, kihámozni azt, amit érdekesnek tartasz, remélem, sikerülni fog és ebben a reményben búcsúzom:

Budapest, 79 júl.

Szeretettel:
Andris"

9. Figyelmeztetés, 1973

10. Hálózat, 1985

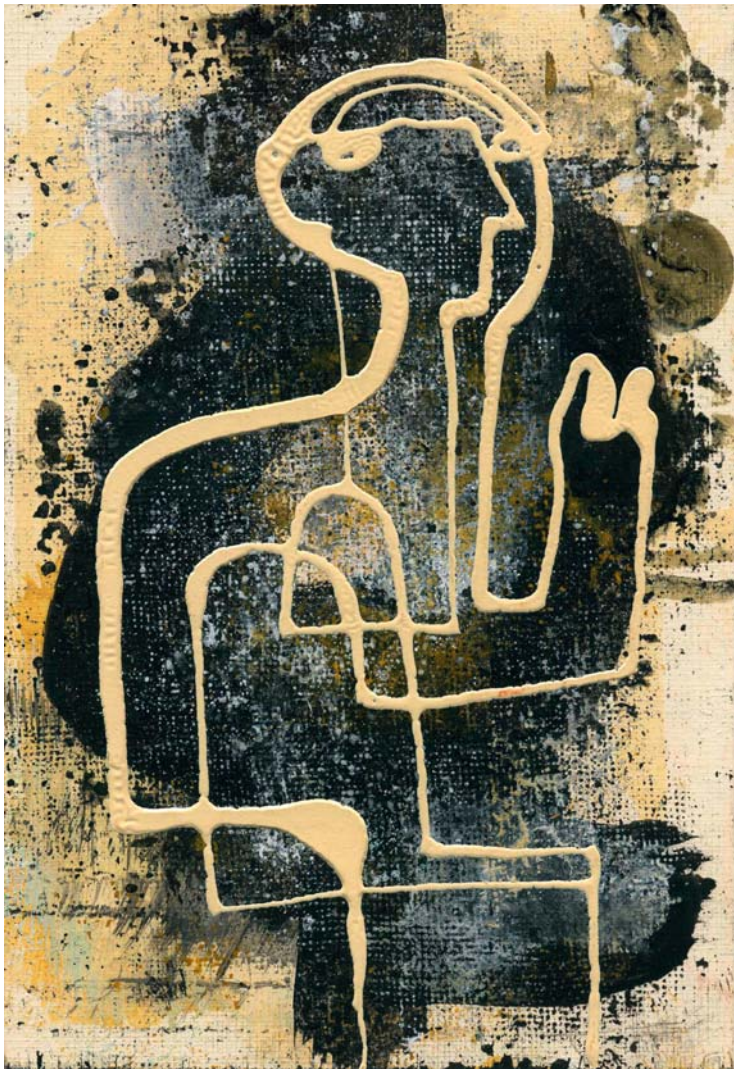

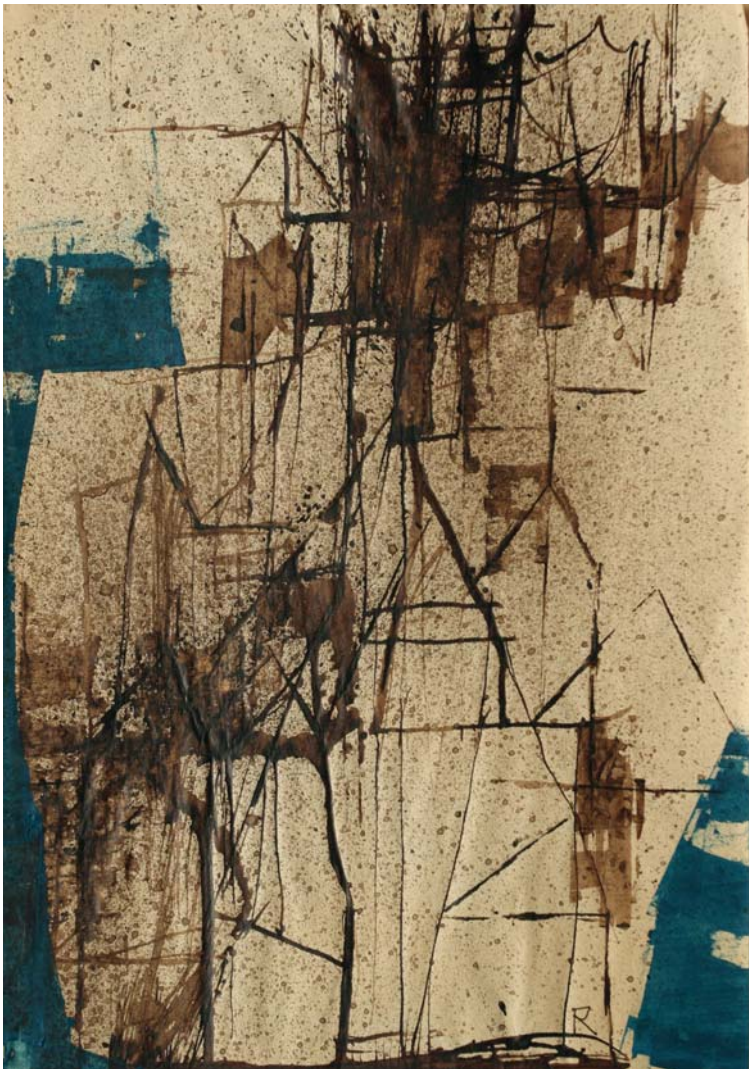

11. Szerkezet, 1998

Amit írt, nagyon elgondolkodtató. Nekem volt rá módom, hogy elgondolkozzak töprengéseiről, mert megismerkedésünk óta lassan két évtized telt el. Annak alkalmát nem feledhetem. Úgy adódott, hogy Robert Hammerstiel bánáti születésű, részben magyar, de Ausztriában élő festő- és grafikusművész személyes kapcsolatai révén lehetővé tette, hogy az osztrák Zeltwegben, a Schloss Farachban kortárs magyar képzőművészeti kiállítást szervezzek szüleim magángyűjteményéből.

A kurátor Tőkeiné Egry Margit művészettörténész, a Budapesti Történeti Múzeum jelenkori gyűjteményének korábbi vezetője volt. A kiállítást a fővédnök, a tartomány művészeti főtanácsosa nyitotta meg. Előtte alaposan megnézte a műveket, és beszédét frappánsan Esterházy Péter németül megjelent könyveiből vett idézetekkel fűszerezte.

Rác Andrással akkor Bayer Ilona, a Magyar Televízió riportere riportot is készített. Szavaiból kiderül, hogy művelt, világlátott, meggyőződéses művész. A műveken rögtön feltűnik építészeti alapképzettsége, hiszen egykor a Műegyetem építészhallgatója volt. Lévén Kolozsvári születésű, magyarul, románul és németül anyanyelvi szinten beszél. A Kolozsvári Múzeum épületében 2008-ban rendezett nagyszabású tárlatán a magyar mellett románul is köszöntötte a vendégeket.

Művészi többnyelvűsége, ha lehet, ennél is fontosabb. Ahhoz, hogy felvegyék a Képzőművészeti Főiskolára – ma Egyetem – már komoly felkészültséget kellett mutatnia, és utána mindvégig folyamatos volt a megmérettetés. Akadémiánk az egyik legszigorúbb volt Európában. Rác András tehát kiváló mesterektől tanult. S nyitott volt mindenre, ami

a szépséggel kapcsolatos, ami az emberi nem felemelkedését jelenti; ez szinte szükségszerűen következett a háború közelről megtapasztalt rettenetéből, családjának tragédiájából.

A fiatalon átélt borzalmak az egyik emberből depressziót, bénultságot váltanak ki, s lassú pusztulásához vezetnek, mások számára viszont a gonosz legyőzéséhez adnak erőt, a fény felé irányítják. Ehhez olyan belső impulzus szükséges, vágy a szépség, harmónia, emberi jóság iránt és jövőbe vetett hit, amit Rác András Sztehlo-gyerekként kapott.

Azt követően, hogy a kiváló szobrász, Vígh Tamás Sztehlóról készült alkotását felavatták a Deák téren, egy tv-interjúban Rác András elmondta emlékeit. Szavai hálaimaként hatottak, több mint hatvan évvel a borzalmak után. Érdekes: akkor kapta meg a MÚOSZ képzőművészeti különdíját, amikor Vígh Tamás a MÚOSZ Kerényi Jenő-díját. (A szobrász a következő évet már nem érte meg.)

Amikor egy-egy alkotás vagy művész, illetve művészcsoport minőségéről beszélünk, hajlamosak vagyunk megfeledkezni a minőség első és megkerülhetetlen alapfeltételéről, a szaktudásról. A szakmai felkészültségről. Ennek egyik legkiválóbb oktatóműhelye a budapesti Képzőművészeti Főiskola volt.

Az Andrássy úti intézményben meg lehetett, sőt meg kellett tanulni a szakmát. Ez a művészi minőség egyik feltétele, amely szükséges, de nem elégséges. Rác András ennek megfelelően magas szinten sajátította el a tudnivalókat a főiskolán. Sokan tévednek el ezen a ponton; tudásukat elégségesnek tartják, megelégszenek az alapok ismeretével.

Holott még nagyon sok feltételnek kell teljesülnie. Ezek egy része még mindig szakmai, ismerni kell a művészettörténeti előzményeket, a távoliakat és a közvetlen előzményeket. Ezek képezik a fundamentumát a ráépülésnek. Minden művésznek tudnia kell, hogy az ő munkája előtt mi történt, és hogy mit kell folytatnia, noha nem kerülheti el annak vizsgálatát sem, hogy szabad-e folytatnia. Normál esetben, az evolúciós szituációban persze kell és szabad.

Vannak azonban a történelemnek és a művészettörténetnek olyan pillanatai, amikor nem a folytatás, hanem a hagyományokkal való szakítás a szükségszerű és helyes. Ez a nagy váltások kora. Évszázada ennek volt letéteményese az avantgárd. De tévednek, akik azt hiszik, hogy a szakítás szakmai ismeretek nélkül is megtörténhet. Amikor egy alkotóvá érett művész nekilát munkájának, birtokában kell lennie mindennek: a szakmai ismereteknek, a hagyományoknak, a kortárs törekvéseknek. De van még valami, ami minden művész munkája eredményességének feltétele: ez pedig a művész életismerete. Ebbe beletartoznak a történelmi előzmények, a változások tendenciái,

12. Női fej, 1970

sőt a változások részletei, a saját és az övéi élete, konkrét körülményei és azok összefüggései.

Nincs selyemmel, bársonnyal bélelt elefántcsonttorony. Az élet ismeretétől a művészt nem lehet megóvni, ha lehetne, nem lenne művész. Rác Andrásnak ebből alaposan kijutott. Talán a poklok örvénylő mélye, talán eszméléskori rettenete, a borzalmak, amiket átélni kényszerült és a felszabadulás öröme, egész életére meghatározták életfelfogását, mentalitása romlatlan báját, a jóra való hajlamát. Ebben persze része van a közegnek, amibe került, a barátnak, akivel együtt alkotott, és a szerelemnek, amelyre Erdélyben talált és mindvégig elkíséri.

Rác András így lett a magyar képzőművészeti élet elmúlt hatvan évének fáradhatatlan robotosa, az egyik „legszerényebb" festő. Szerénysége nem egyszerűen magatartást takar. Sok nagy remek művész választotta Hegyi Györggyel együtt munkatársának, kivitelező művészének. Ők ezt zokszó nélkül vállalták, a feladatokat jól megoldották, megéltek belőle, és ami ennél sokkal fontosabb volt, rengeteget tanultak e munkákból. Olyan sokat, hogy a végén mindenki másnál többet tudtak. Ekkor már saját művészi teljesítményükért keresték őket. Egyéni utat járva lettek alkotók. Rác Andrásnak például a grafika tette lehetővé a felemelkedést, a magános művészi szárnyalást. Hangsúly a magános szón mint jelzőn van. A grafika bensőséges, introvertált műfaj, de a korábban mondottak, a mesterségbeli tudás és az életismeret nélkül ezoterikusságot eredményezett volna.

Rác grafikai munkássága egy különleges – hálós – diagrammal jellemezhető. Ez egyrészt időrendből, másrészt az alkalmazott grafikai technikából következik.

13. Tüzijáték, 1976

14. Tüzijáték, 1969

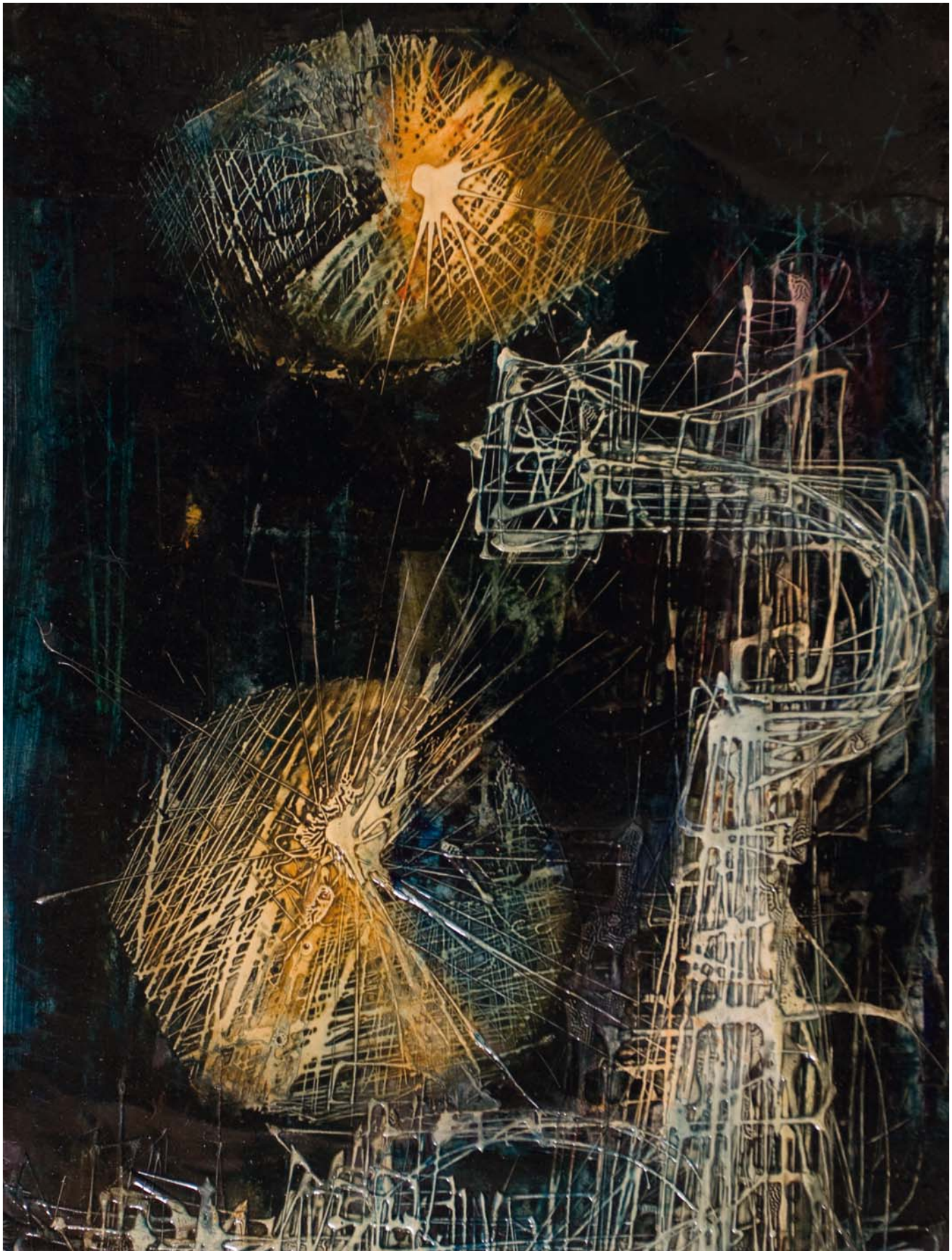

Az időrend minden művész esetében kézenfekvő közelítési módszer, és szinte törvényszerűen minden művész esetében két, egymással némiképpen ellentmondásban álló tendenciát tár föl. Az egyik szerint életútja során a történelmi körülmények változása és személyes tapasztalatainak gazdagodása folytán a művész folyamatosan változó képességeket mutat. Úgy mondhatjuk, hogy ez a változás tendenciája. Ugyanakkor a körülményektől függetlenül a művész egész élete során mindig ugyanaz marad. Egy Szalay mindig Szalay, Derkovits mindig Derkovits, egy Kondor mindig Kondor, Lakner mindig Lakner. Ez az azonosság szinte feltétel, feltétele az értéknek.

Az a művész, aki egyéniségét elveszíti, nem igazi művész, nem igazán nagy alkotó. A művész mindig hű önmagához, akkor is, ha élete körülményei, esetleg az ország, ahol él, a földrész, ahol alkot, más. Már más. A Bauhaus mesterei, Gropiustól Breuerig, nemcsak Németországban, hanem egy másik földrészen is önmaguk tudtak maradni, bár már mást és másként alkottak. Vagyis az időrend is kétváltozós tendencia.

Az időrend jó megközelítési mód, de áttekintése egész embert kíván. Minden kiállítás, különösen egy életmű-kiállítás megrendezése ezért is nehéz feladat. Különösképp akkor, ha a művész élete során másik műfajra vált. Például egy festő olaj-vászonról farost-akrilra, textilre, üvegre, ami igen gyakori.

Kivétel talán az építészek hosszú sora, Antoni Gaudí szobrászként parallel alkotott. Építészete mellett Le Corbusier mindig,

15. Jelek, 1969

16. Robbanás, 1969

17. Vonalak játéka, 1969

18. Nincs kép, 1966

19. Feltörekvés, 1978

16

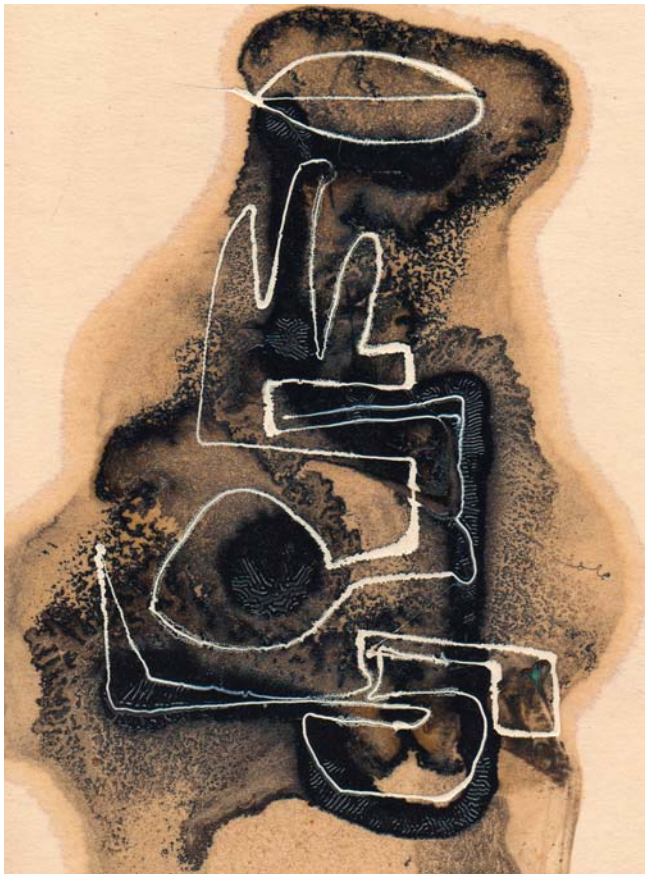

17

18

19

egész életében festett. A festő Hundertwasser pedig építész és tájépítész is lett. Nem ennyire markáns, de váltás az is, ahogy Rác András a grafikán belül váltogatja technikáit. Először volt a papír és a grafit, majd jött a papír és a tus, aztán a papír és a máz, végül a karton és a műgyanta. Persze mindent folyamatosan és párhuzamosan csinált, mindvégig rajzolt ceruzával papírra, de amit csak később fedezett fel, azt értelemszerűen korábban nem használta. Vagyis a hálós diagram feltárja a technikai gazdagodás folyamatát: először csak ceruzás papírképek, majd mellettük tusrajzok, nyilván tollal és pálcikával, finom eszközökkel, később a mázak és a gyanták következnek. Az első szerelem, a grafitceruza papíron mindvégig megmaradt. E mellé sorakoztak föl az új és még újabb technikák.

A legmeglepőbb közülük a lakkfesték. Száradása viszonylag gyors, de nem túl gyors. Aki megtalálja ritmusát, azt hűséggel szolgálja. Viszont nem befolyásolható. A műgyanta kötése gyorsítható és lassítható, nemcsak a mű mérete, hanem proporcionáltság függvényében is. Persze azt előre egyetlen művész sem tudja, hogy milyen részletekbe merül majd. Márpedig a kötési időt csak előre lehet szabályozni, utólag nem nagyon. Viszontagságaiért a sikerültség kárpótol.

Arra nincs lehetőségünk, hogy az idő múlásával technikailag gazdagodó palettát minden jellemző metszetében feldolgozzuk. Annyi egyértelmű: Rác úgy tízévenként váltott a grafikában. S az is biztos, hogy amikor valaki már más eszközzel fejezi ki magát, azaz mást mond a mázzal és a gyantával, alapszókincse is változik. Mégis egyszerűbb megközelítést választva, először a grafit, majd a tus, később a máz, végül a műgyanta művek kerülnek ismertetésre a következőkben.

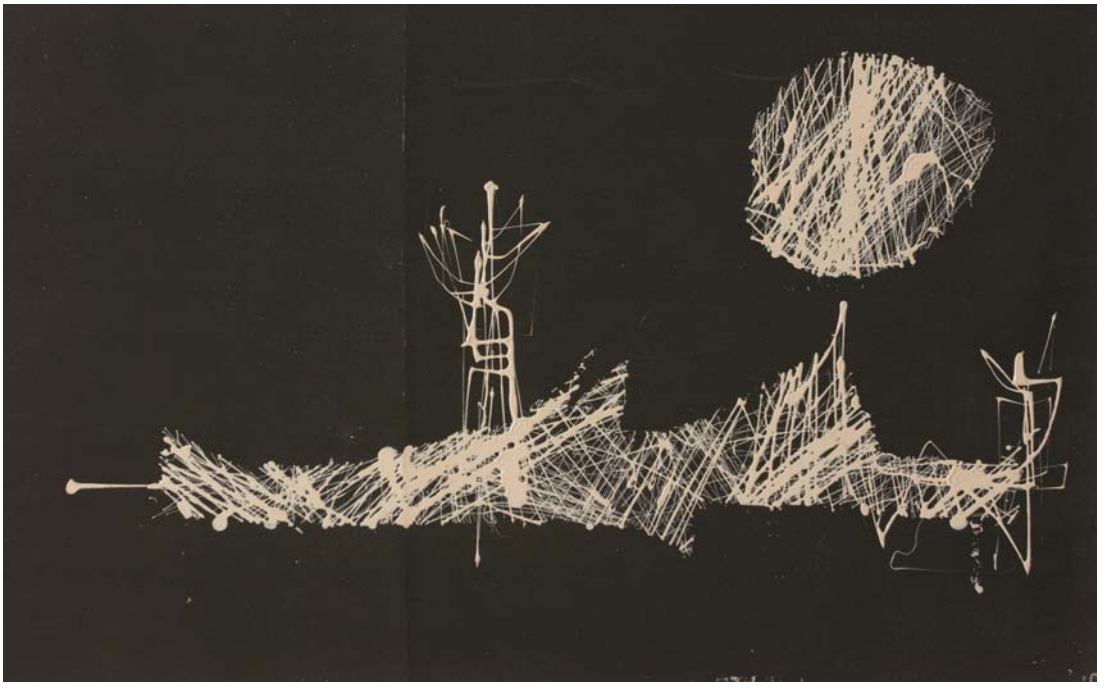

20. Kompozició IV., 1968

21. Híd holddal, 1966

22. Törött tükör, 1969

GRAFITCERUZA RAJZ PAPÍRON

Ez a későbbiekben grafikának nevezett műfaj alapja. És talán nem túlzás, ha azt mondjuk, hogy a csúcsa is. Amikor a művész leül a papír elé, vagy egyszerűen csak kiválasztja a motívumot, akkor a mű naszcens állapotban, születőben van. A művész tudja persze, hogy mi motiválja, készül tehát a feladatra, szellemileg előkészíti munkáját. A papír előtt mégis elbizonytalanodik. Részben mert mondanivalóját síkra kell transzponálnia, részben pedig azért, mert a vonalak önálló életre kelnek.

Rác András régebbi rajzai láttán gyakran meglepődik, hogy milyen jól sűríti a rajz az általa azóta is fontosnak tartott részleteket. Ebben rejlik a lényeglátás, ami a művész alkotás közbeni legfontosabb tulajdonsága. Kortársként az egyik ember jobban, a másik kevésbé veszi észre a fontosat. Aki lényeglátó, annak több affinitása van a művészethez, hiszen a láttatáshoz látni kell. Nem lenne azonban sem művészet, sem művész az, ami és aki csupán az értelemre tud hatni. A művész az érzelmekre kíván hatni, meg kell kísérelnie áttörni a közöny, a közönyösség burkát.

Régen is így volt, de ma különösen így van: a tömegmédiumok, elsősorban a televízió folyamatos lélekölő nyomásának következtében megvastagodott ez a védőburok. Ezt csak kvalitásos, felkészült művész képes érzelmileg áttörni. Itt válik a lényeglátás fontossá, olyan tulajdonsággá, ami hatását csak egyetlen módon, az őszinteség révén képes kifejteni. Az őszinteség komplex fogalom. Egyaránt vonatkozik a művészi mondanivaló tárgyára és a kifejezés eszközére.

Hazudni tehát nem szabad – sem abban, hogy mit, sem abban, hogy hogyan mondjuk. Már a népmesében is – amit ma már persze könyvből mesélünk – a gonosz boszorkány szépen csillogó almában adja be a mérget áldozatának. A mesemondó tudta, hallgatója pedig megértette és megtanulta, hogy a szép piros alma a mérget körülvevő hazugság. A művész ezt nemcsak kerüli, de ha érzékeli, fel is tárja.

Rác grafikájának a lényege az őszinteség. Briliáns hatását a tömör megfogalmazás adja, de titka a mindenekfölött álló őszinteség. Ebben egyetlen dolog múlja, múlná őt fölül, a gyermekrajz. A gyermek, amikor rajzol, olyan őszinte kivetülését adja tiszta lelkének, amire csak ő képes. Ez a tökéletesség természetesen híján van az élettapasztalatnak, s mire az élettapasztalatot megszerzi, már nem gyermek. El is vész őszintesége.

Aki ezt visszaszerezni képes, az a művész. Ritka és tűnő adottság. Rác András rendelkezik vele. Nem harsány,

23. Enyém a világ, 1965

24. Európa elrablása, 1968

25. Coventina (Kelta istennő), 1960

23.

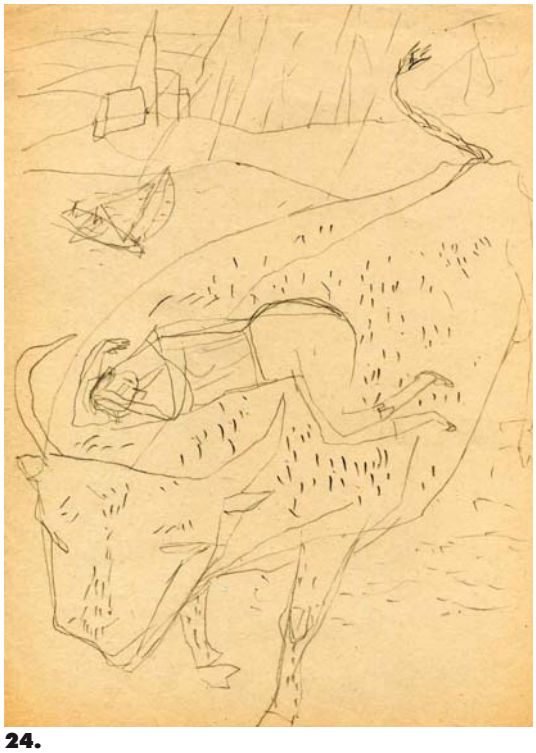

24.

25.

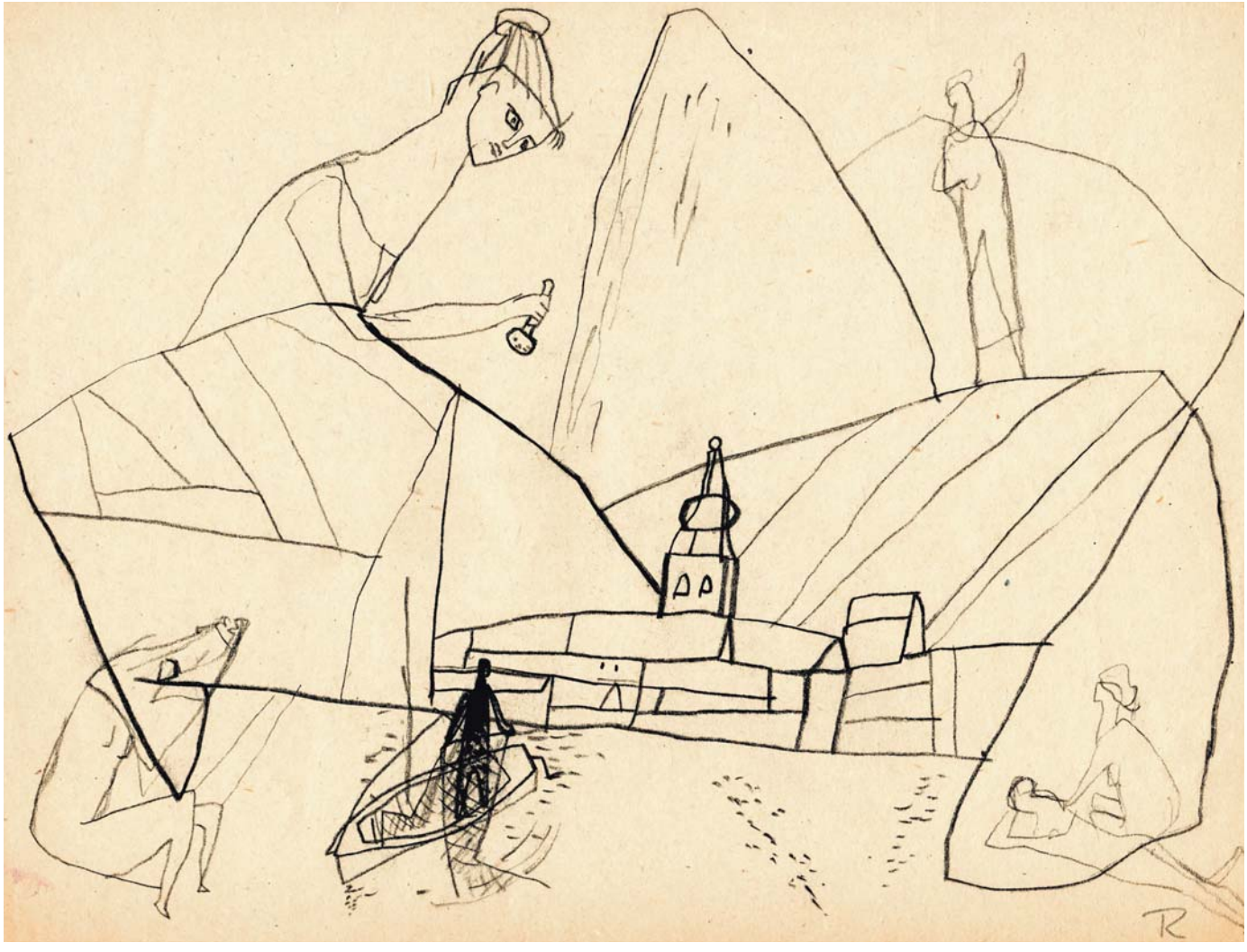

nem kiált, de őszinteségében felülmúlhatatlan. Elhallgathatatlan. Emberként alázatos, művészként konzekvens.

A művész grafikái ciklusokra nem, inkább kérdéskörökre oszthatók. A háború, amit megélt, átélt és megszenvedett, immár két emberöltőnyire van tőlünk. (Legalábbis Arany János mércéjével.) Rác András ma már nem az akkori eseményeket rajzolja. De – mármint grafikái egy részében – arra az időre utal, s a rajzaihoz fűzött szóbeli kiegészítéseivel epikailag is hitelesíti a műveket, amik ilyen módon lelétek. Talán egyetlen kétség merül föl a befogadóban, azt kell hinnie, hogy Rác András mindmáig nem hiszi el, hogy az a borzalom megtörténhetett. Az a szörnyűség, ami a háborúban történt, ép ésszel nem érthető. A heródesi gyermekgyilkosság kétezer év után legendává szelídült borzalom, de az, ami Európában, Goethe és Schiller országában vagy hazánkban nem sokkal az Eucharisztikus Kongresszus után történt, mind a mai napig felfoghatatlan.

Rác András nem bölcselkedik. Hirosima és Nagaszaki borzalma nyilvánvalóan éppen olyan ismert előtte, mint a drezdai tűzvihar szüleinek elvesztése időpontjában. De grafikáiban megmaradt a háború ember – a gyerekember – által felfogható körében.

Rajzai másik családja Erdélyhez kötődik. Ahhoz a világhoz, amit számára Kolozsvár, az otthon, a gyerekkor, a visszatérő és feltörő érzelmek, a hegyek, a gyönyörű fenyvesek, a szép városok jelentenek, s az, amit Kós Károly, Arany János, Ady Endre, Csinszka, Petőfi Sándor a Szeptember végén képvisel és megörökít. Rokonságát nem tudta ápolni, mint oly sokan, akik már nem oda gyökereznek, de amikor felmerült, hogy Temesváron a Szépművészeti Múzeum épületében a kortárs magyar művészek bemutatkozásán különtermet kap, elmondta, hogy felkereste idős rokonát, Róth Gizellát, akinek a háború után boltja volt Temesvár belvárosában. (Bánát fővárosa, a Béga-parti Párizs akkoriban közelebb volt Európához, mint utána fél évszázadon keresztül.)

Neki valójában Mátyás király szülővárosában volt az otthona. A gótikát pedig a Farkas utcai templom jelentette. A temető a Házsongárd. (A háború alatt ugyan meglátogatta temesvári rokonságát, testvére ott is maradt, ő azonban úgy döntött, hogy visszajön Budapestre.) Munkáiban sokszor felidézi gyermekkora szépségeit, de nem ítéli el a változásokat. Nem kenyere sem a nacionalizmus, sem ellentéte, az internacionalizmus. A humanizmusra és ezen belül a patriotizmusra szavazna.

26. Zene, 1957

27. Koncert III., 1957

28. Koncert VI., 1957

29. Koncert IV., 1958

26.

27.

28.

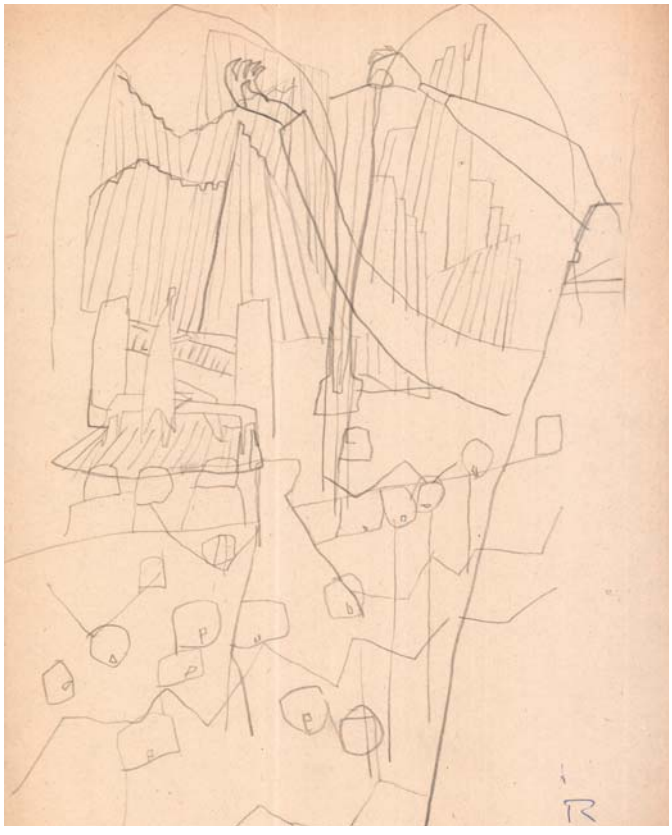

29.

NÉHÁNY SZUBJEKTÍV GONDOLAT A GRAFIKÁKRÓL

KIŰZETÉS

A lap részben színezett, ezzel tudatosan hangsúlyozza az almát, s vele a minden kezdetben és örömben rejtőző veszélyt. E bibliai jelenetet a képzőművészetben már számtalanszor feldolgozták, párja az ugyanilyen gyakori bűnbeesésnek. Ahhoz hasonlóan, ahogy a gótikus templomoknál a kapu egyik oldalán áll a vidám és boldog szűz, míg a másik oldalon a szomorú és bűnbe esett lány. A kiűzetés a bűnbeesés utáni jelenet szinonimája.

De ez a kép minden korábbi hasonló ábrázolásnál különösebb és azoktól eltérő. A közepét elfoglaló impozáns nőalak a kiűzetéssel elvesző Paradicsom, a paradicsomi boldogság lényegét adja. Kezében az alma nyilvánvalóvá teszi a történteket. Nem derül ki, de tudjuk, mert mindenkinek megtanítják, hogy az almát a tudás fájáról szakították le. Nincs jelen, de a kígyó biztatta az emberpárt, elsősorban persze Évát az alma leszakítására. A képen Éva a főszereplő kezében az almával. Az Úr, a teremtő Isten által tiltott, tehát bűnös cselekedet bekövetkezésének, a bűn elkövetésének egyenes következménye a kiűzetés. Aki a kiűzetést végrehajtja, Isten szigorú angyala, a végrehajtó hatalom örök jelképe, Gábriel arkangyal, kezében a karddal, a képen is hangsúlyozott lángpallossal. A hangsúlyt a színezés adja. Az egyik színes motívum az alma, a másik az ellenkező oldalon a kard – a képnek és a bűnbeesést elkövető Évának is az ellenkező oldalán. Két grafikai ellenpont ez: bűn és büntetése. Az, hogy a végrehajtó az Úr, az angyal szárnya bizonyítja, amely nem dicsőségesen lebeg. Határozottságával grafikailag hangsúlyozva, hogy a büntetés végrehajtása nem túl felemelő az angyal, a végrehajtó számára sem. Felemelt jobb keze előremutat „kifelé" parancsoló ujjával. Szigorú és vitathatatlanul igazságos. Nincs vita. Az alma leszakítása, tehát a bűn büntetése a kiűzetés. Kiűzetés a Paradicsomból. Az alma, a nő és a pallos vízszintes tengelyt alkot. Csakhogy a kiűzetés az emberpárra, Éva mellett Ádámra is vonatkozott. És ez a kép egyik legpregnánsabb, legszívhezszólóbb, leginkább európai mondandója. Így kerül az emberpár másik tagja – a férfi – a lap legaljára, kicsiben, esendően, tipikus, szemüveges mai értelmiségiként. Gyermekpszichológusok szoktak gyermekeket rajzokkal kikérdezni; s ha egy gyerek magát a lap oldalára, kicsiben ábrázolja, akkor bizonyított tényként kezelik, hogy a rajzolót elnyomja környezete. Az európai keresztény közösség a trubadúrok óta előtérbe helyezi a nőt, az asszonyt, vitathatatlan tényként kezelve a matriarchális rendet. Más kultúrkörök másként vannak ezzel. A rajzon a kiűzetést parancsoló kéz, Éva mint főalak feje és a kiűzött emberpár

30. Női alak, 1984

31. Kiűzetés, 1957

másik tagja, a tipikusan XX. századi szemüveges értelmiségiként megörökített férfi feje alkotja a függőleges tengelyt. A bűnbeesés a tudás fájához kapcsolódik, nem kérdéses tehát, hogy nem a bűnt kezdeményező Éva, hanem az abban másodlagos szerepet játszó Ádám a tudás megszerzésében az igazi nyertes. Amit tudunk, az talán Isten ellen való vétek, de nyilvánvalóan közelebb visz a vele való azonosuláshoz. A Tragédia a kiűzetéssel kezdődött mai osztályrészünk maga. Ily módon a lapnak van egy harmadik tengelye is, az idő. A Paradicsom, ahol a tudás fája állt, és a szemüveges férfifej világa között nagyon hosszú idő telt el, s a történetnek még nincs is vége.

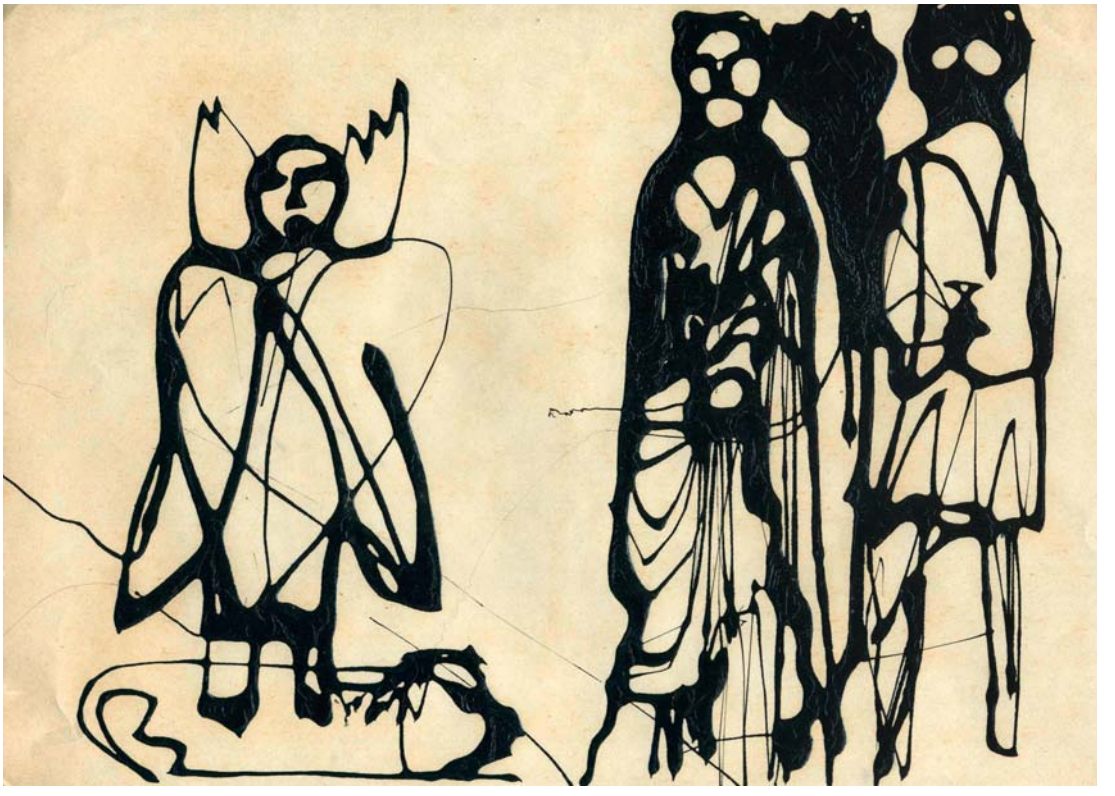

32. Arkangyal klasszikus figurákkal, 1976

33. Rossz álom, 1973

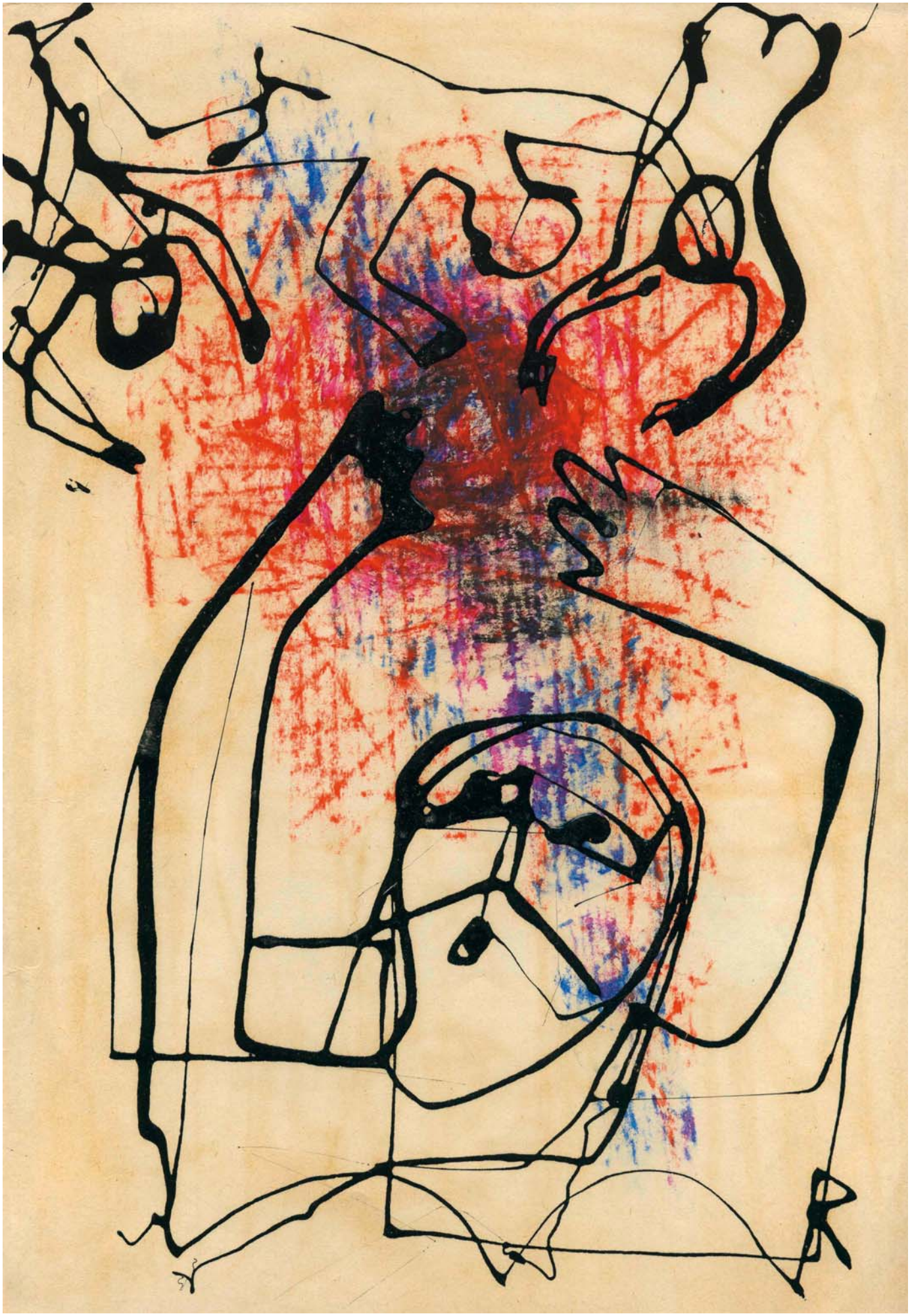

ÚJ MÓZES

A vegyes technikájú grafikai lap vonalas tusrajz, akvarellel gazdagítva, aláhúzva, kiemelve. Egy nagy város, a főhős a kőtáblákkal és valóságos élményről tanúskodó táj hegyekkel adja hármas szerkezetét. A világító fehér színű kőtáblán a tízparancsolat kiemelkedik a környezet kékes paynszürkéjéből. A betű és az íráskép nem törekszik történeti hűségre, Rác a művészi szabadsággal él. Az „Új Mózes" felirat század közepi lakatosmunka betűire emlékeztet. A bibliai alak pedig, feltartott öklével, Makrisz Agamemnon buchenwaldi emlékművének figuráit idézi, miközben a két kőtáblát emeli a magasba. Ez egyedi és egyéni művészi megoldás, a kőtáblának ez az eltaszítás előtti megemelése fenyegetően dinamikus hatást kelt. A rajta levő tízparancsolattól, az új Mózes által fenyegetve megemelt kőtáblák parancsaitól a képen látható modern nagyváros lakóinak kell félniük. Vagy be kell tartaniuk mind a tíz parancsolatot. Vagy-vagy. A kőtáblák nagyobbak az embernél. A törvény tehát lényegesebb az egyéni érdekeknél.

34. Ábrahám feláldozza Izsákot, 1957

35. Új Mózes, 1957

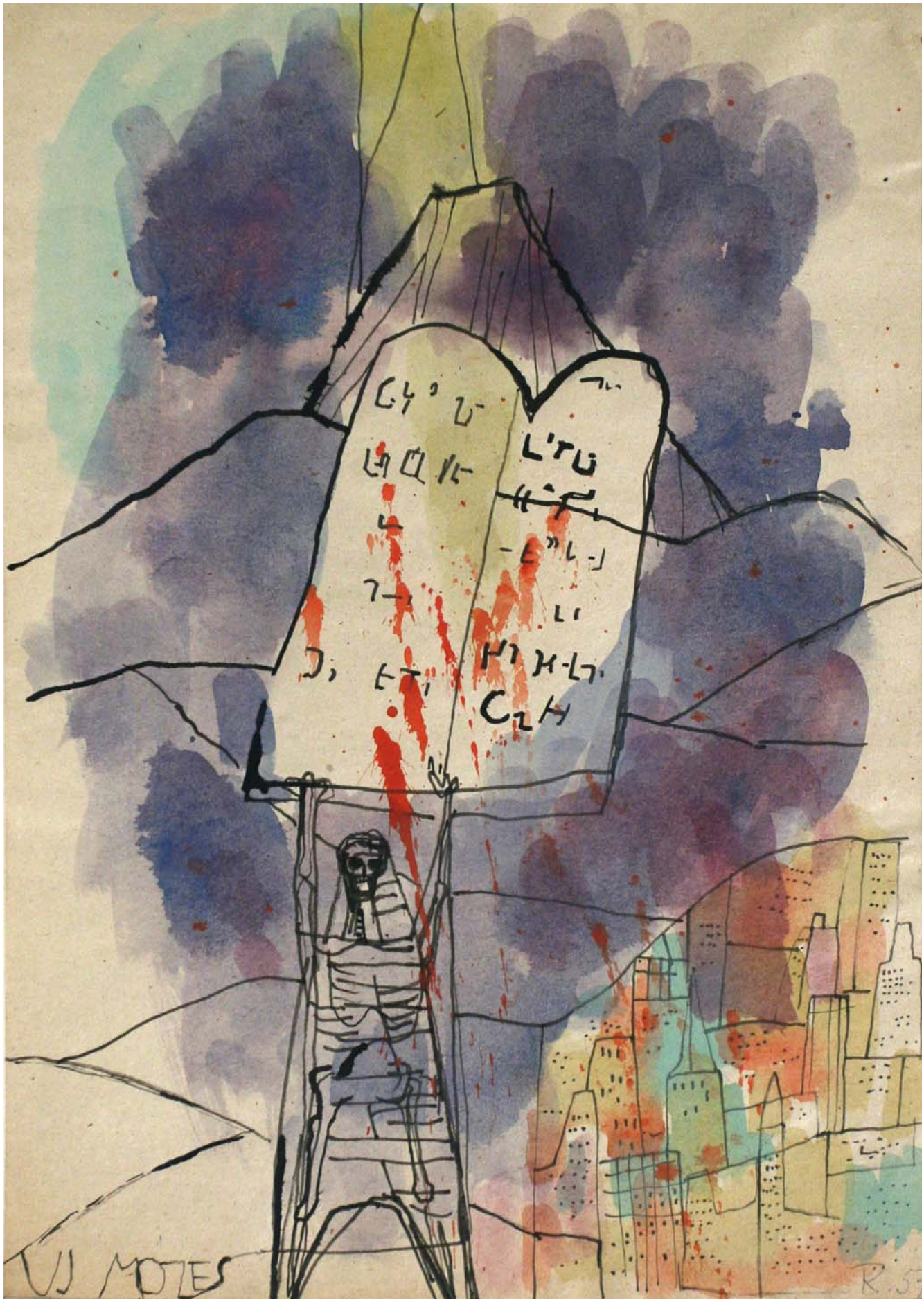
VJ MOTES

POSZEIDÓN

A Földet valamikor teknősbékának képzelték el, persze világméretű, igen nagy teknősbékának, ahhoz hasonló formációhoz közelít a rajzon Poszeidón isten, aki háromágú szigonyával a tenger hullámaiból félig kiemelkedve egy lány felsőtestű, halfarkú szirént bűvöl el éppen. Közben a rajz bal sarkán két férfiből és egy nőből álló szerelmi háromszög statikusan szigorú arcokkal ábrázolva. Háttérben sziklás hegyek, szigetszerűen, Poszeidón mellett pedig egy hal emelkedik ki kecses kíváncsisággal a vízből. Azt, hogy a halfarkú lény hölgy, és mélyen Poszeidón szemébe néz, egyértelműen tudni – látni – lehet. A téma térbeli. A megoldás síkra szerkesztett. A kép muralitása kétségtelen.

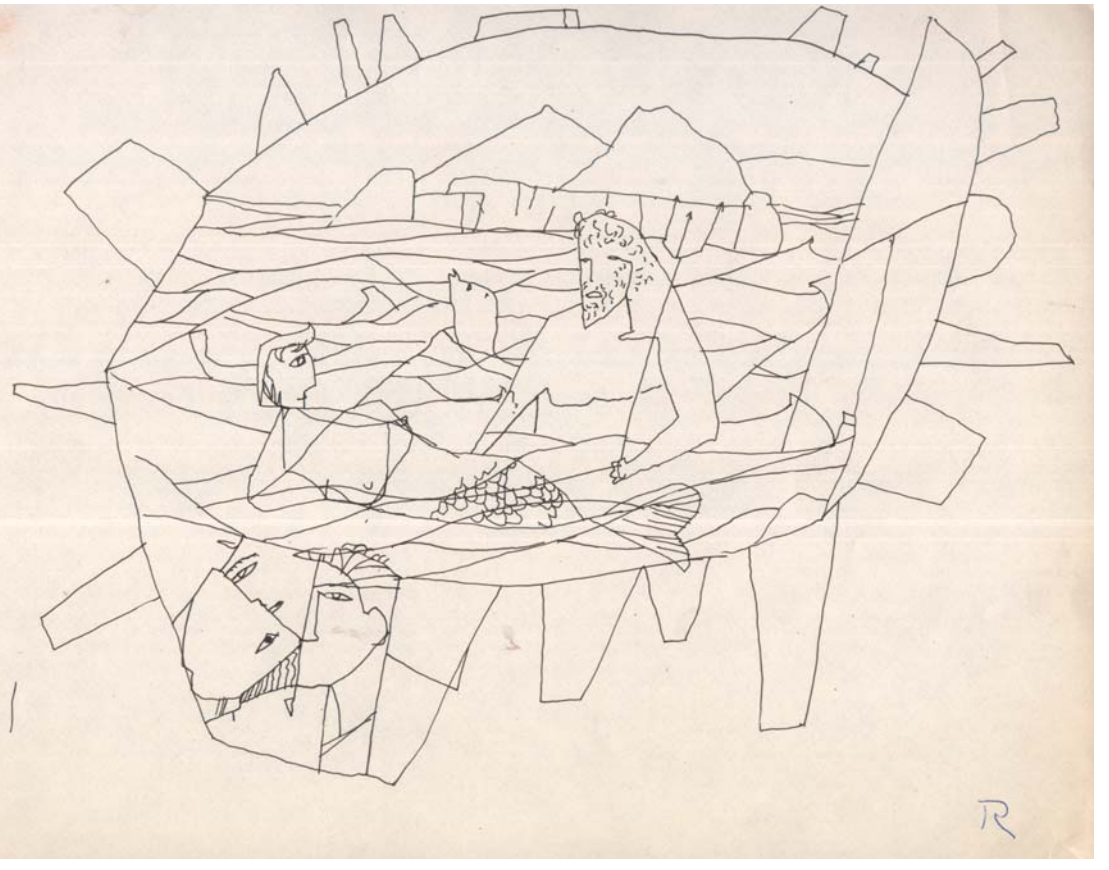

36. Poszeidón, 1986

BEN HUR BIGÁJA

A kétkerekű harci szekér, a biga, a quadriga versenyzésre is szolgált, aminek magas színvonalát a jól szerkesztett és izgalmas történelmi film szépen, alaposan ábrázolja. A kétkerekű szekér előtt a lovakat, mind a négyet, széles sorba fogták. Aki hajtott már lovas kocsit, az tudja, hogy két lovat is nehéz úgy gyeplővel irányítani, hogy egyformán feszüljenek az istrángok. Négy lónak még összeszokottabbnak, még jobban felkészítettnek kell lennie. A rajzon két, grafikai okokból indokolható torzítás van: az egyik ló hátra néz, ez az egyik, a másik pedig, hogy a harci szekér mellvédje a szükségesnél alacsonyabb. Ezekkel a torzításokkal fokozódik a versenyszerűség izgalma, a győzelem kockázata.

37. Római versenyző (Ben Hur bigája), 1960

NÉGY RAJZ A RETTENETRŐL

A művész édesapja orvos volt eredetileg Erdélyben, Kolozsvárott, édesanyja ápolónő asszisztensként édesapja munkatársa. Kolozsvári rendelőjüket feladva a háború alatt Budapestre jöttek és az orvos házaspár itt vállalt munkát a budapesti zsidó kórházban. Mindkettőjüket ott gyilkolták meg 1945 februárjának közepén, amikor már hetek óta tartott a lassan végéhez közeledő ostrom, amikor már volt remény a felszabadulásra, az ostrom borzalmainak elmúlására, amely borzalmak egy sebesültekkel teli kórházban, ha lehet, még fokozottabbak voltak. Akkor egy nyilvánvalóan elmeháborodott, zászlókkal, géppisztolyokkal felszerelt nyilas csapat élén álló, hatalmi tébolyban szenvedő fasiszta rátört a kórházra, és a betegeket, bújtatottakat, ápolónőket és orvosokat kivétel nélkül legyilkolta. A gyilkos, emberellenes pusztítás áldozatává vált az akkor már csak szívességből visszatért házaspár is. A megrázó tragédia a művész egész életére gyászos emlék maradt, bár nem ez, hanem mindvégig az életöröm az, ami művészi munkájában vezérelte, de gyermekkorának ez az emléke megmaradt. A négy itt közölt rajz is magas művészi színvonalon őrzi a tragédia emlékét. A négy rajz más és más, de közös bennük, hogy az elkövetők ember külsejűek és gyilkos hatalmukat magatartásukkal is kifejezni szándékozók voltak.

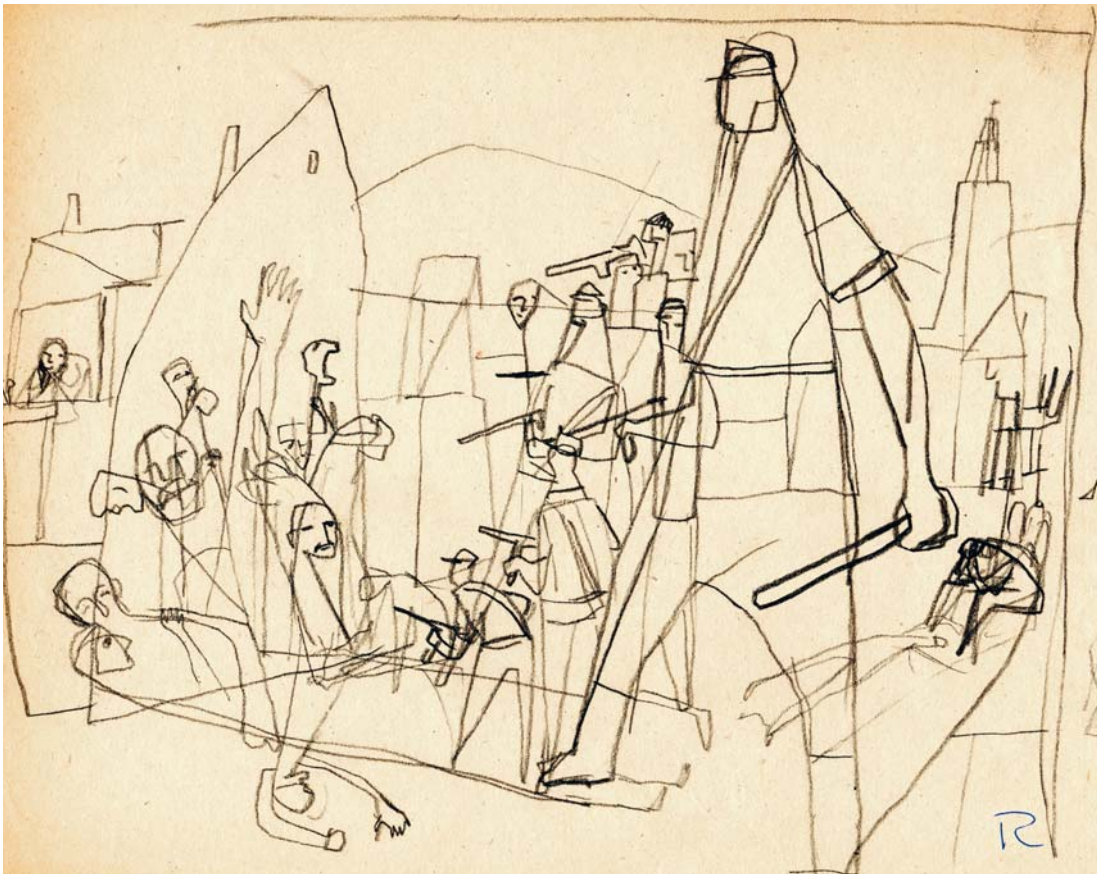

38. Maros utca (1945. jan.), vázlat I., 1960

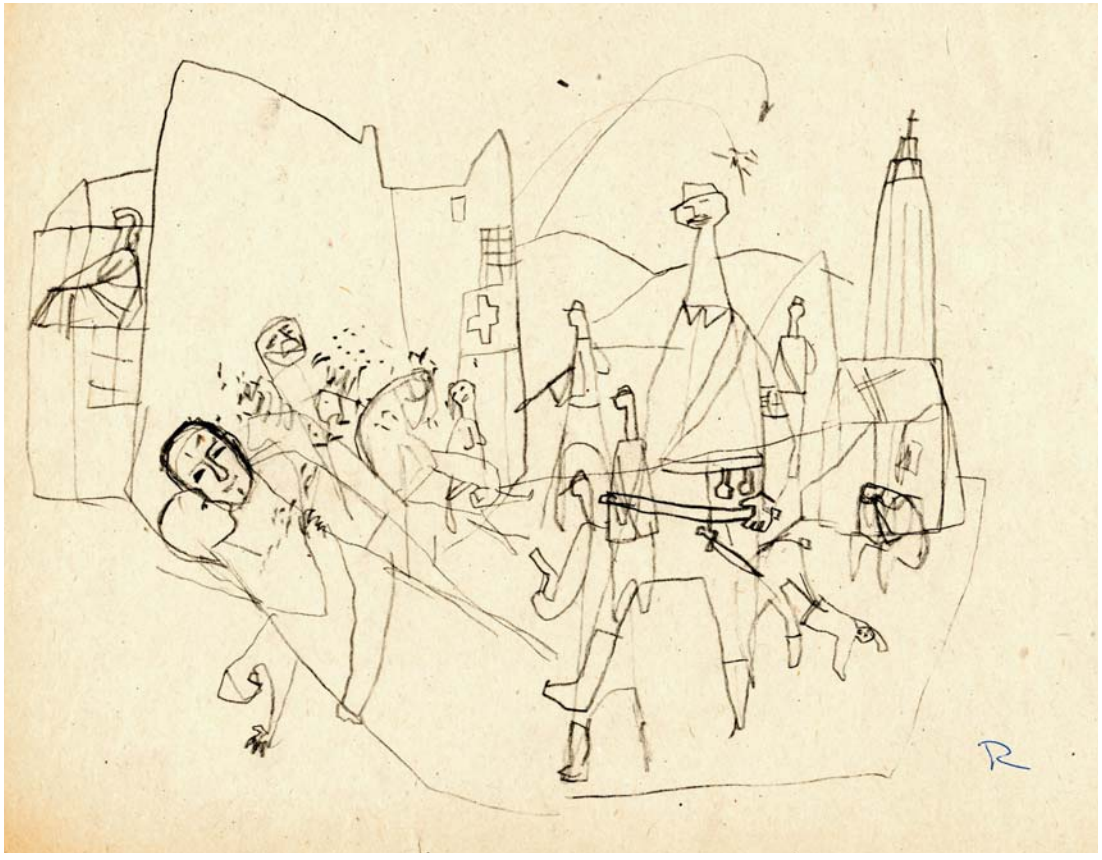

39. Maros utca 1945, vázlat III., 1956

40. Maros utca 1945, vázlat II., 1960

41. 1945 Maros utca vázlat III., 1956

A környezet a Városmajori templommal mindig azonos. Az áldozatok között mindig megtalálható egy egymást félve-féltően átölelő emberpár, a művész édesapja és édesanyja. A rajzok vonalvezetésükkel Picasso Guernicáját idézik, a borzalom, a rettenet ugyanaz, de a Condor-légió zuhanóbombázói helyett a szörnyű tettet nem gépek, hanem emberek, elállatiasodott emberek követték el. A két esemény közötti történelmi időszak a spanyol polgárháború és a II. világháború vége közötti borzalmas korszak volt. Guernica után még hátra volt egy világégés, Sztálingrád, Moszkva, Varsó elpusztítása, a holokauszt, Drezda, Berlin, Hirosima és Nagaszaki. Az egyik rajzon, a kórház oldalán jól látszik a nagyméretű vörös kereszt, nem lehetett félreértés, nincs megbocsáthatóság, nincs megértés és nincs bocsánat. A rajzok fél évszázadon túl is vádolnak. A négy grafika témája maga a rettenet.

Akkoriban sok művészt foglalkoztatta a forradalom és szabadságharc, a győzelem lehetőségének reménye, majd a polgárháború fenyegető veszélye. És mindenki tudta, hogy Sztálin szobrát bevontatták a Blahára, csak csizmái maradtak eredeti helyén a téren, új helyén pedig szétbontották. Családunkban is van otthon egy 3×3 cm széles és 8–10 mm vastag darab, apám kapta egyik tanítványától. A grafikán Sztálin feje már a földön, a tér közepén hever, hernyótalpas tankok jönnek, a tankok oldalán ötágú csillag, az elöl lévőn precízen kidolgozva, a hátul állón is jól láthatóan. A ház oldalán az akkor gyakori felirat, „… haza", azaz ruszkik haza. Az emberek kezében Molotov-koktélnak nevezett benzines palackok, halottak a földön és a tankon, a házak oldalán belövések. A fontos az volt, hogy a sztálinizmusnak vége, a szemérmesen személyi kultusznak becézett korszak, ha szenvedés, könny és vér árán is, de örökre elmúlt. Rác András rajza megmaradt.

42. Sztálin a Blahán II., 1957

SZENTENDRE

Szentendre ma már fogalom, nem igényel bővebb magyarázatot, hiszen köztudott, hogy ebben a kis Duna-parti városban alkotott a pályakezdő Ferenczy Károly feleségével, Fialka Olgával 1890–1894 között, és itt születtek ikergyermekeik, Béni és Noémi. Közel harminc évvel később, a trianoni békekötés után itt kezdődött a művésztelep élete, amelynek Rác András tagja, és amelynek művészete ma is hangsúlyos. Amikor Rác a második világháború után idekerült, ugyanaz a varázslatosan megejtő, millió festői motívumot rejtő, csodálatosan hódító hangulat fogadta, aminek megörökítésére már addig is és azóta is számtalan művészeti kísérlet történt, egyik jobb, mint a másik. (Tökéletességének visszaadása lehetetlen, és ezért csábít kísérletezésre.) Rác itt szinte elsőként a templomtoronnyal kezdte. Hét templomtorony őrzi a várost, így együtt, együttesükben van jelentőségük, de a város azért több annál és több minden másnál is, különkülön. Nem kevésbé megejtő a Duna, a történelem, a hajózás, a római limes, a hegyek és a síkság találkozása, népek, népcsoportok keveredése, magyar, görög, szerb, német együttélése, a magyar műemlékvédelem, irodalmi és képzőművészeti, gasztronómiai és népművészeti kultúrkör megannyi látványos eleme. Rác kivételes hűséggel becsüli szentendrei műtermét, mindig részt vesz a jó művészek akcióiban, s egy szót sem szól amiatt, hogy a várost elönti az olcsó giccs és bóvli. Grafikáiban sok a szentendrei téma – a legmegkapóbb lapok azok, amelyek a város elemeit összegezve mintegy hajóként ábrázolják. Persze nincs szó arról, hogy gyermeteg módon hajót akarna ábrázolni, egyszerűen csak a sommázás adja akaratlanul is a dunai hajó formáját. A művek nem másolnak semmit, érdekes összefoglalói egy város túlélő képességének. Nyarait Rác még most is a művésztelepen tölti, együtt él és lélegzik a természettel, úgy van vele nap mint nap, mint nagybányai elei, akik így találták meg az ember és a táj, az ember és a természet harmóniáját. Amiket alkot itt, azok az ő „Őszikéi", mint Arany János késői versei a Margitszigeten, a korábbi Nyulak szigetén.

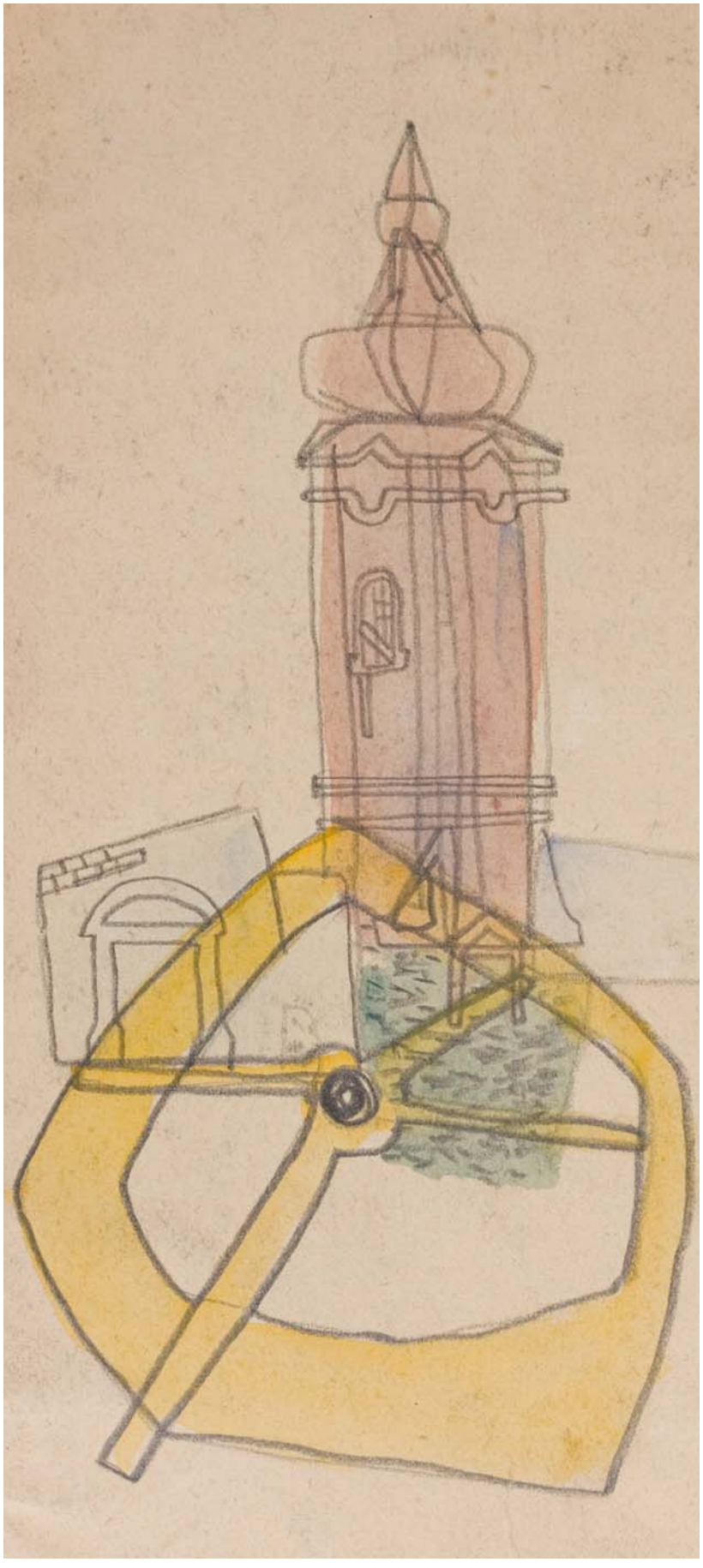

43. Szentendrei torony a Szamárhegyről, 1948

44. Szentendrén templom, 1948

45. Templom Szentendrén, 1949

HALÁSZOK

Egy csónakban két halász, éppen vesződik a merítőhálóval, amelynek tömege és kontúrja is pontos, a folyó vagy tó partján dombok és fás részek, növények. Rác grafikai környezetében ez a víz a Duna lehet Szentendrénél vagy a Balaton északi partja, a csónak azonban inkább a Tiszára illik, Szeged alá a Maros torkolatához. A hálót tartó férfi feje mintha futurista módon mozogna, holott ez a stílus sem a képből, sem Rác habitusából nem következik. Rác egyszerűen megkereste a halászáshoz legjobban illő fejtartást. A grafika kompozíciója – a horgászladik és a háló egymást metsző tengelye révén – x jelet mutat. A halászat munka, az eredmény kétséges. Ha reménytelen lenne, nem csinálnák.

46. Halászok, 1957

NŐ FÁTYOLLAL

Két kemény metszésű szem közül az egyik a fátyol takarásában, a fátyol alkotóelemének tűnik. A másik elszánt, határozott. Az arc kerek, a száj szép, az áll hegyes. Megkérdezhetnénk a művészt, menyasszonyi fátyolról vagy özvegyi fátyolról van-e szó, de ma még nem teszszük. A fátyol mögött szép fiatal asszonyi arc van, a szem egyiptomi metszésű keménységéből semmi nem következik a fátyolviselés alkalmára. Ha a hölgy erdélyi, úgy egészen biztos, hogy az alkalomtól függetlenül a jövőnek megfelelni akarás keménysége sugárzik a szemekből. Ha menyasszonyi a fátyol, jó feleség akar lenni, ha temetési, ura emlékét őrző özvegy. A megfelelni akarás archetípusa, nem a ma „bárhogy lesz, úgy lesz" könnyed felelőtlensége olvasható ki az egyébként igen finom okkerbe hajló, szürkés árnyalatú akvarell, vegyes technika rajzból.

47. Nő fátyollal, 1957

HÁROM ERDÉLYI KÉP

A három kép a szülőhaza különösen bensőséges, költői, lírai ábrázolása. Patriotizmus és chagalli transzcendencia. Mindhárom képen ugyanaz látható: az erdélyi táj, Kolozsvár és maga az ember. Közülük az egyik Zsóka, a másik maga a művész. A jobb alsó oldalon az R jelzés. Az első képen a mennyei könnyedséggel lebegő Zsóka – arca néhány vonalból is fölismerhető – szeretettel öleli át a várost, Kolozsvárt, a főtemplomot és a házakat, a tornyokat és a tetőket. A Fadrusz-féle Mátyás király szobor tökéletesen eltalált. A jobb oldalon felsejlő Bánffy-palotában tartotta később R. A. a kiállítását, román és magyar nyelven szólva a látogatókhoz. Zsóka ábrázolása határozottabb, vastagabb vonalakkal szépségét hangsúlyozva készült, asszonyos szépsége dinamikus párja a statikájában történelmi városnak. Amikor a képet alkotta, Rác valószínűleg még nem ismerte Chagallt, de gyakori volt már ez a megoldás.

A második kép fő motívuma a Farkas utcai templom. A gótika erőteljes karaktere, a templom jobb oldalán levő átboltozott kerítéskapu még ma is látszik. A Farkas utca és a város egységet képez, ehhez csatlakozik a táj, a Kolozsvárt ölelő hegyek, az erdélyi természet, harmadikként pedig az emberpár: egy férfi és egy nő szorosan egymásba simulva, egy irányba nézve, féltőnszerelemben. A három elem – a város: Kolozsvár, a táj: Erdély és az emberpár – elszakíthatatlan hármas egységet alkot. A kép maga hitvallás, történelem. A két figura, egy nő és egy férfi a gótikára jellemző magasságba rajzolódnak az égen.

A harmadik képen ez az emberpár már a tájba belesimulva, egymás mellett fekszik, része a természetnek, nyugalmuk és méltóságuk a dombok nyugalma és méltósága. Zsóka az égre néz, a férfi Zsókára. A tájban fák, hegyek, Kolozsvárra utaló épített környezet. Mindhárom kép a humanizmus és patriotizmus képlete. Győztes megfogalmazása a szépnek egy néha vesztesnek tűnő világban.

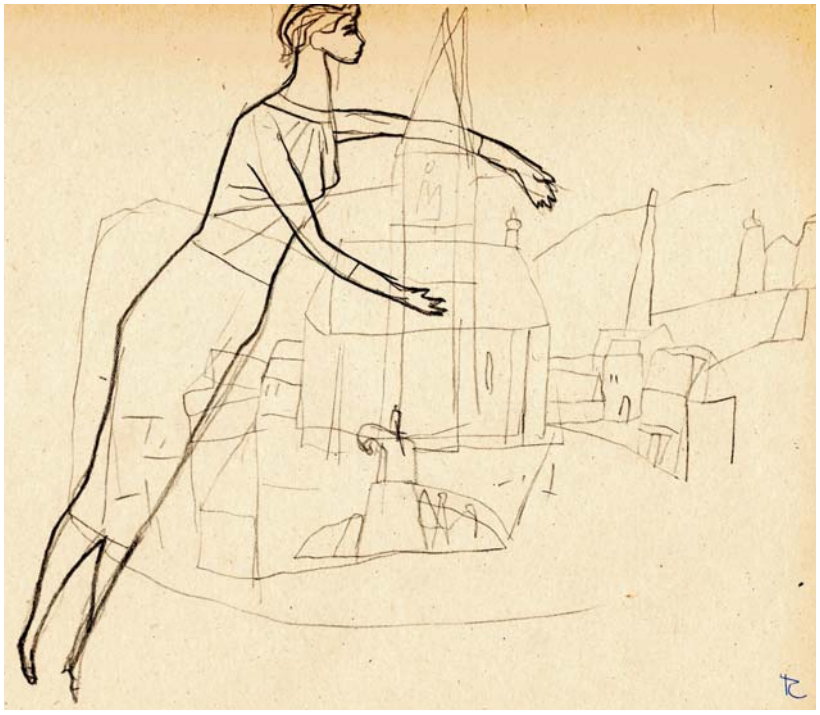

48.

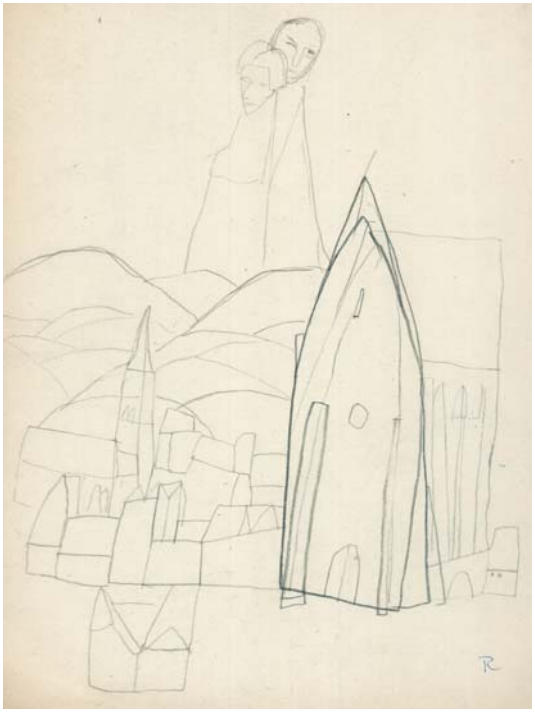

49.

50.

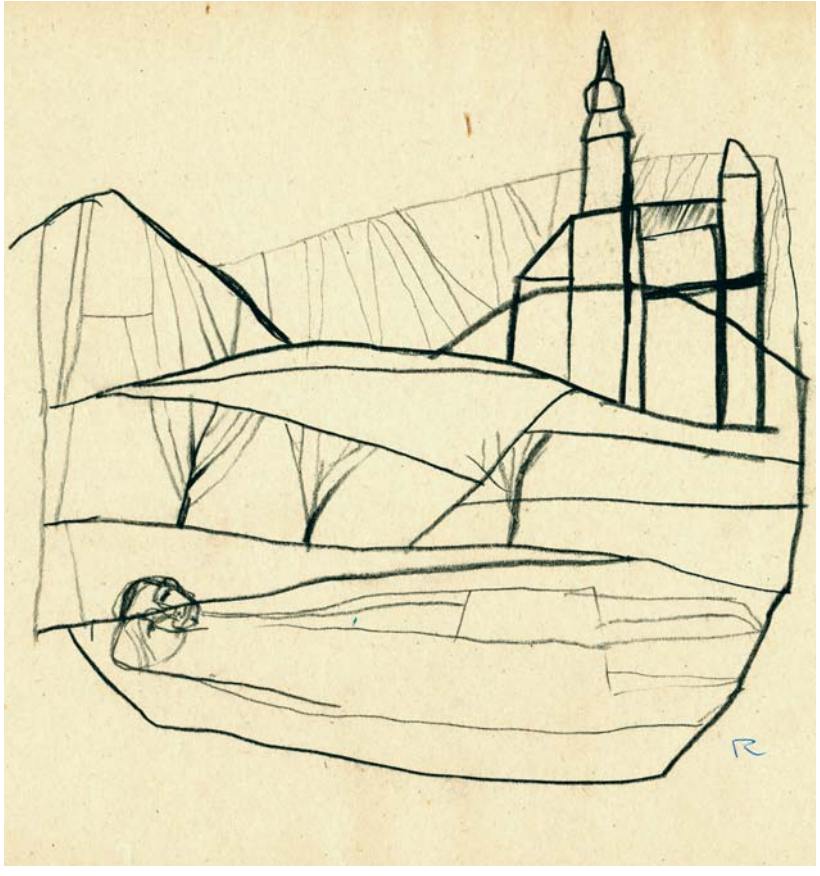

48. Zs és Kolozsvár, 1957

49. Kolozsvári emlék, 1957

50. Vidéki temető, 1958

GONDOLATEMBRIÓ

A hat alak közül, amely szorosan egymás mögött áll, egy sem női figura, a hetedik azonban embrió. Igaz, embrionálisnak nem nevezhető állapotban, nyitott kézzel és nyújtott lábbal helyezkedik el egy emberben. Nem nőben, nem annak méhében, de a hat figurával ellentétesen, fejjel lefelé. Egy művésznek persze sem az ontogenezisről, sem a filogenezisről nem kell tudnia, még kevésbé a két fejlődésfajta analóg mozzanatairól, azzal azonban tisztában kell lennie, hogy hat férfi együttesen is csak egyvalami kihordására képes. Ez pedig nem más, mint a gondolat. Az erősebben megnyomott grafittal felerősített figura tehát szimbolikus, nem lehet más, csak a gondolat. „Basahalmától ős Péterfáig Ájer pezseg. Úgy hívják: Gondolat." Ady is tudta, hogy kibontásához idő kell, Rác is tudja. A téma, a „Gondolatembrió" világra jötte után tudhatjuk meg: „habozhatunk-e még sokat." Valószínűleg Rác András sem tudta.

51. Aura, 1960

52. Feszület III., 1968

LEPEL

A lap két művészi művelet summája. Az egyik a konstruktív körülvágás, a fekete-fehér kontúrok kontrasztos harmóniája, a motívumok akkor szokásos induktív összeépítése, a pozitív-negatív formák szembesítése. A másik művelet a lepellel takart nőalak kereső vonalakkal lényeglátóvá sikeredett ábrázolása. A fátyolruhán a lepel az ígéretes női test hajának bal oldaláról hullik alá, átmegy a figura csípője előtt, sejtetni engedi a köldököt és az ágyékot, szoknyaszerű formája a figura jobb oldalán több grafittal sötétebben, a bal oldalán néhány könnyed vonallal érzékelteti a csípő erőteljességét. A kontúr bámulatosan kifejező, és szinte játékos tökéletességgel adja vissza a kontraposztot. A kép a klasszikus szépségábrázolás olyan példája, amit később a modern olimpiák századik évfordulóján Olümpiában láttunk.

53. Akt kendővel, 1971

54. Tömeg, 1959

EGY BÜSZT
ÉS HÁROM „STAFELÁJ…”

Rác András építésznek készült, járt a Műegyetem építész karára, az évszázad építészetének konkrét konstruktivitását szívta magába, mely Schéner Mihályt idézi, pedig akkor még valószínűleg nem ismerték egymást. Ez a tíz milliméter széles grafitdarabbal másodpercek alatt elkészült mű három festőállványt és grafikailag hangsúlyos párban egy büsztöt, mellszobrot ábrázol. A büsztnek csak egyetlen, egyiptomi nőábrázolásra utaló kihúzott szeme utal rá, hogy női mellszobor, a vonalak síkba vetítik a valójában kétségtelenül térben levő tárgyakat. Az egész mű egy régen volt, mára elfelejtett, de tolakodóan fölsejlő kompozíciója egy impresszionak. Gyors, határozott, tökéletes. Persze az is lehet, hogy négy stafeláj van a képen, legalábbis nem lehetetlen. És maga Rác András, aki az egészet emlékezetből látja, láttatja.

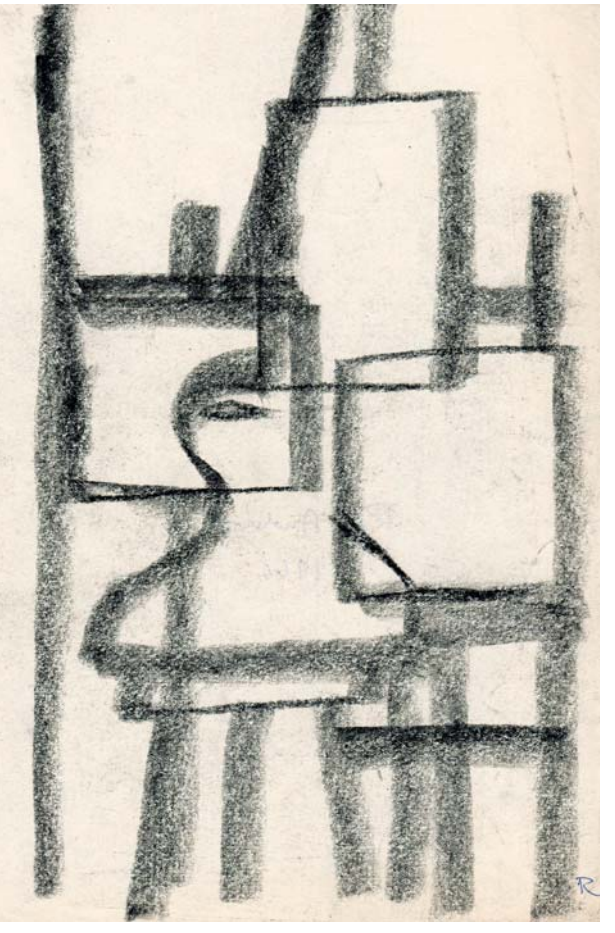

55. Játék / Régi kert, 1960

KRISZTUS A KERESZTEN

Kevés eszközzel, szinte eszköztelenül bontja ki témáját, amely templomi tömegből kiemelkedő, nagyméretű fakeresztre feszített Krisztus-fejből áll.

A kép alsó harmadát tucatnyi összefogott ábrázolású figura adja, az emberi váll szélességű, tehát legkevesebb 60 cm vastag, nyilván fából készült kereszten a Megváltó feje magukat kereső és megtaláló vonalakkal ábrázolt. A grafitot, illetve szénlapot a rajzoló hol lapjával, hol élével érintette a papírhoz, kusza vonalai olyanok, mintha a feszület ellenfényben állna, maga a Megváltó feje nagyobb egy emberi felsőtestnél. Vagyis a kereszt uralkodik a hallgató tömegen. A fej fölött a szokásos INRI felirat táblája csak egyszerű foltként ábrázolt.

Ez a kép annak az évszázadnak a terméke, amelyiknél csúnyábban és bőszebben soha nem alázták meg a Megváltót és a megváltás eszméjét, ezt Rác András is vallja a képpel.

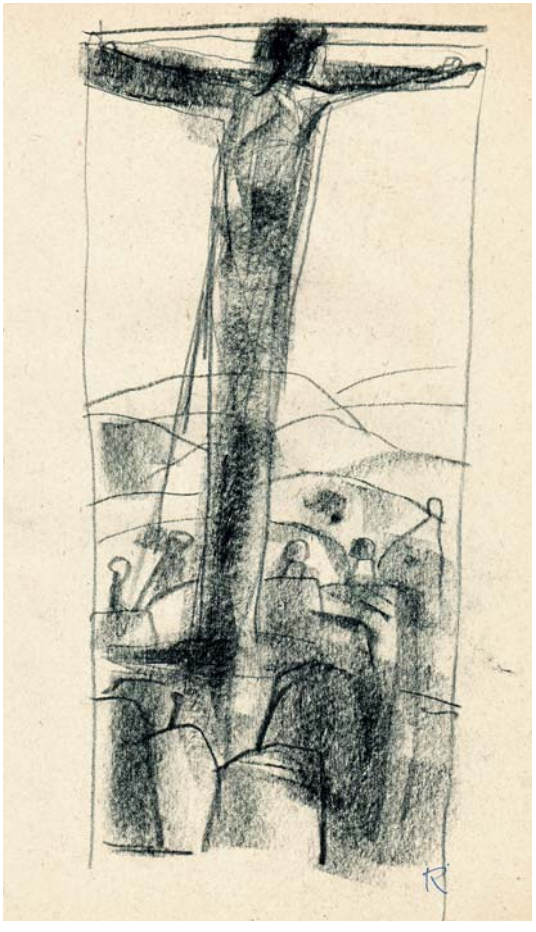

56. Árnyjáték, 1967

57. Feszület I., 1968

A három fej ritmusa megkapóan kifejező harmóniát alkot, mintha a két ló feje és a fő motívumként a kép közepét betöltő fésülködő asszony feje ugyanannak a gondolatmenetnek három mozzanata lenne.

A ló és az ember különös egységet képez, észérvekkel megmagyarázhatatlan egységet. Rác András gyermekkorában közel egymillió négylábú patás barátja élt országunkban az embereknek. Lovak, amelyek segítői, méltóságának kiemelői, a szó szoros értelmében barátai voltak mind az asszonyoknak, mind a férfiaknak, magától értetődően a gyermekeknek is, legyenek ők akár kisfiúk, akár kislányok. A ló a magyar irodalomban különös szimbolikus jelentőséggel bírt. „Csalogatja csemegével Muci paripáját" kezdi Arany János Rozgonyiné című ódáját, „Lábukra patkót senki veret, de szomorú, hogy senki nem szeret" – írja később Ady Endre.

Sopronban az Artner Palotában több mint egymillióan látták Párkányi Péter „Lassított lónézés" című szoborkompozícióját, és Schrammel Imre, a MÚOSZ Kerényi Jenő-díjával kitüntetett szobrász és iparművész híres „Imperiálja" a Prima Primissima-díj pénzértékeinél fontosabb kitüntetése. A ló ott van Vaszary szecessziós képén, Ferenczy Károly Háromkirályok-ján. De a ló az európai képzőművészet állandó kísérő – zálog – figurája, elég Marcus Aurelius lovas szobrára a Campidoglión, a „Gattamelata" bronz lovasszoborra vagy a még fontosabb Colleoni lovas szobrára gondolni.

Pécsett, Székesfehérváron, Gyulán… Adja a város, az építészeti tér szervező-rendező pontját.

De a ló lírai, lelki vonatkozásai sem kevesebbek. „Kipányvázták a lelkemet, Mert ficánkolt csikói tűzben…" – írja Ady Endre, és még „Vak ügetését hallani. Eltévedt, hajdani lovasnak…". Ennek a lírai-lelki lóábrázolásnak különösen szép példánya Rác András Fésülködő asszony grafikája. A három fej mintha ugyanannak a finoman árnyalt lelki folyamatnak különböző mozzanata lenne, a felső lófej kecses büszkesége, az egész alakos ló fejének bölcs elgondolkodása az asszony magakellető megadó szépségében talál végső kibontakozást. Az asszony szép nőies, érdekes, készülődésében mértéktartó, de érett, elhatározott. Két kezét feleemelve haját lófarokba fésüli, dekoltázsát csak a ruha vonala adja, kebleinek hullámzása, térden alul érő ruhájának és szemének egyiptomi ábrázolású keménysége konkrét asszony konkrét szépségét, mozdulataival a lovak mozgásával harmonizáló ritmust tár elénk.

Az asztalán tükör, a fésülködőkefe, mindent konkréttá tesz, hogy azután az

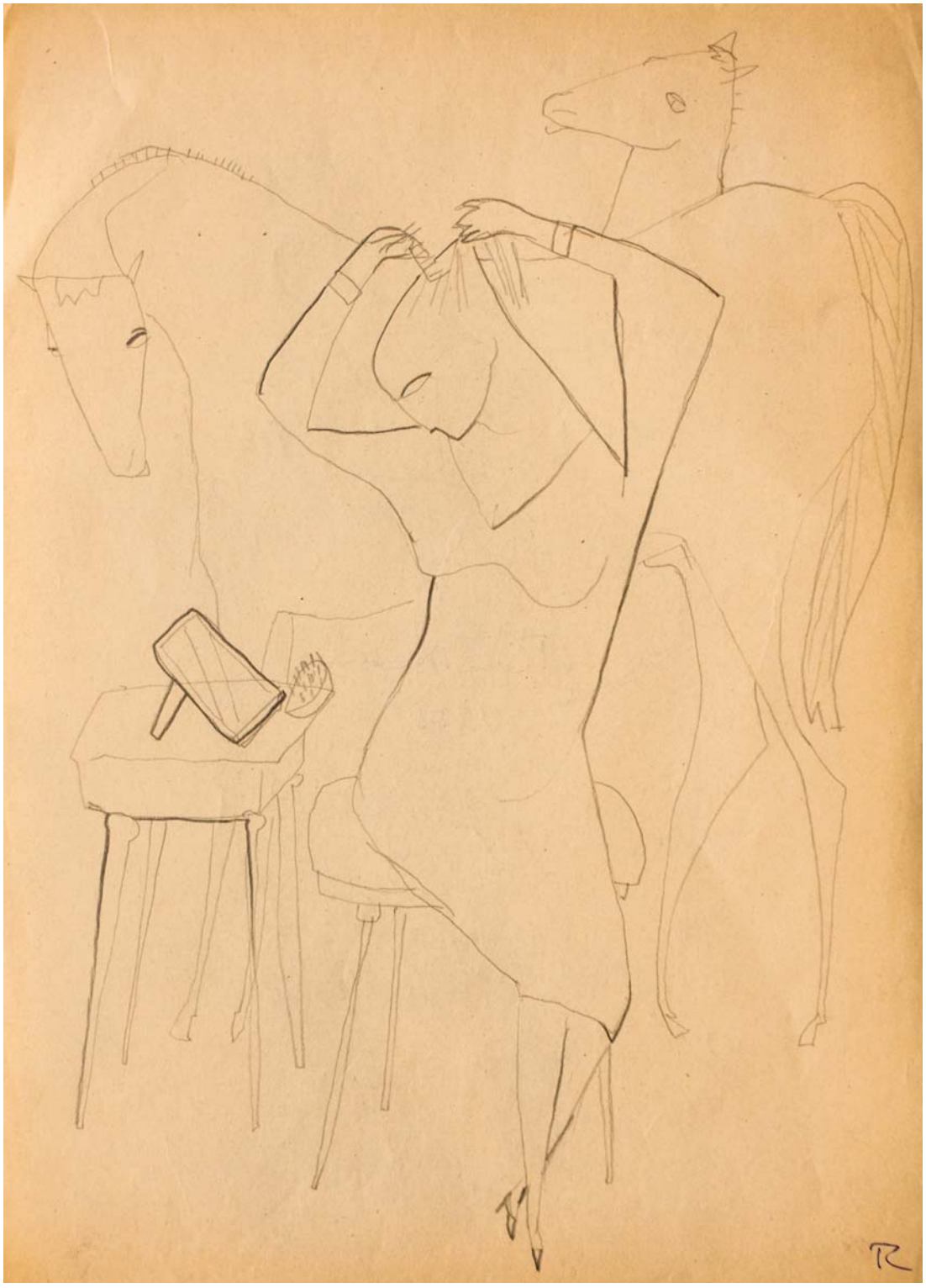

egész átszublimálódjon egy légiesen könnyed, de megkerülhetetlen tartalmú elvontságba. Tudjuk, hogy a japánok minket mint lovas népet tartanak magukkal rokonságban, pedig ott, az öt szigeten már rég nincsenek lovak. Ezen a képen vannak, léteznek, szinte emberek. Rác-mű. Nagy felületen kőbe véshető.

58. Szépek vagyunk, 1958

KIRÁLYNÖ, TÖRTÉNELEM...

Egyiptomi ábrázolóinak szent előírásai szerint, hatalmas kövekből összehordott talapzaton ül a fedetlen keblű királynő a hatalmas trónszékben, fodrásznője, akinek gyöngysor díszíti a nyakát, fésüli. Ló viszi fel erőlködve a hátán a köveket a talapzatra. A fodrásznőn kötény, lenn a vízparton három ívvel díszített kapu, mellette fejjel lefelé, tehát tükröződő templomtorony, a hajón magas tetővel. A szerpentines utat a pilléreken korlátok kísérik, az óegyiptomi, afrikai jelenet alatt alig észrevehetően egy teherautó megy a tengerparti úton. Nincs magyarázat. Csak a jobb alsó jelzés, R., azaz Rác – Rác András.

59. Fodrász, 1957

A REPÜLŐ ANGYAL

A groteszk a rómaiak idejében falfirkát jelentett, ez volt a szó mondanivalója. Ez a rajz is ilyen, bár üzenete nehezen érthető. Alul egy város sziluettje látszik, nagyon sok város ismerete sem elég hozzá, hogy megfejtsük, melyikről van szó. A város fölött az antropomorf repülő csak bonyolítja a helyzetet. A repülőnek két kereke van, ami inkább két kötélen lógó golyó. A repülő egy olyan fej, amely egyszerre profilból is meg szemből is ábrázoltatik. Ez az ábrázolási mód Picasso óta közhelyszerűen általános. A repülő leglényegesebb eleme a farka. Függőleges vezérsíkja nincsen, a két oldalcsillapítója biztosítja a haladást. Semmi esély nincs az égi eketaliga fennmaradására, ezért a rajz velejéig abszurd.

60. Repülés, 1969

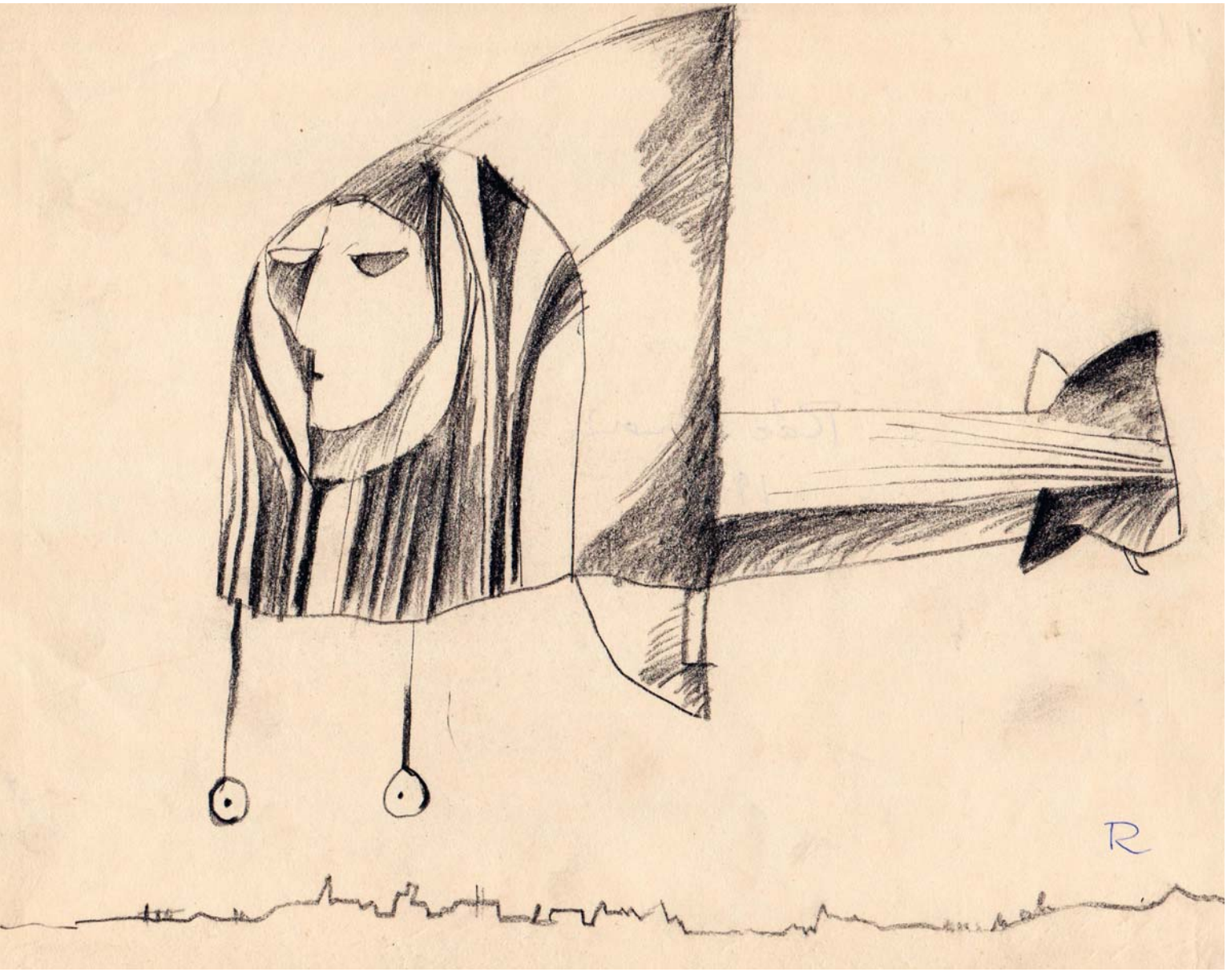

A ZONGORISTA

A ceruzarajz papíron egy zongorista nagy igyekezetét gúnyolja ki. Fő helyen a zongora billentyűzete és az alá esett frakkos zongorista figurája van. A fekvő zongorista fején a felborult zongoraszék három lábával és az ülőmagasságot változtatható csavarmenetes tengelyével. A zongora fedlapján a kottatartó helyén a kotta. A zongorának kettő lába látszik, az egyiken van gördülő kerék. Látszanak a zongora húrjai. Mindezt a szánalmas igyekezetet alá-húzza a lap alján egy sorban ülő hat figura, amelyek közül az egyik tartása mutatja, hogy alszik. A kép a groteszkek groteszkje.

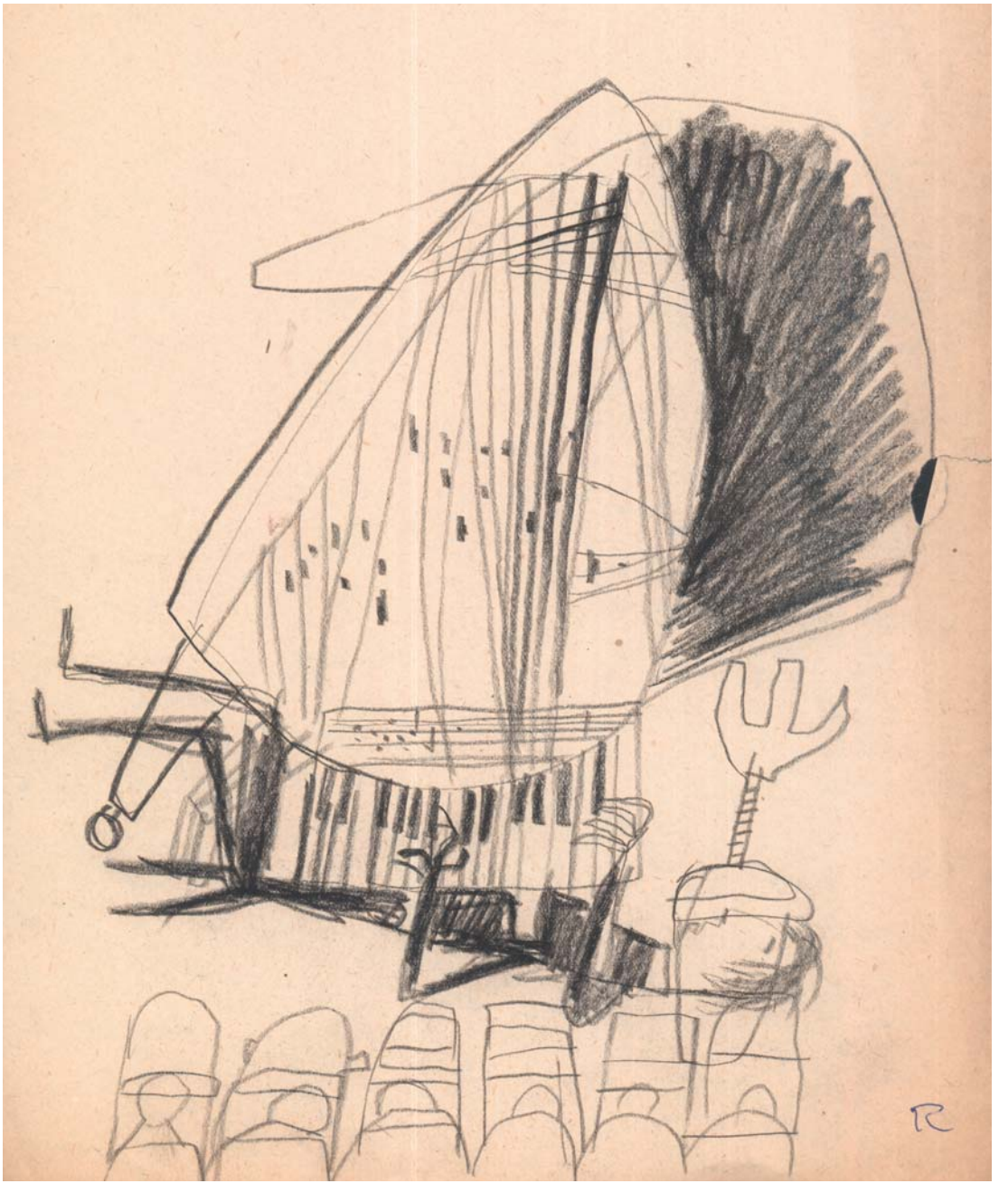

61. Próba, 1957

SZERELMI HÁROMSZÖG A HEGYEK KÖZÖTT

A ceruzarajz fő figurája egy kontyos nőszemély szoknyában. A hölgy szép, menyecskefrizurájú, előnyös hattyúnyakú, láttatni engedi mellecskéjét, kicsit túlzottan faros, vádlija elegáns, magas sarkú cipőt hord. Vele szemben egy férfi áll dús görögös hajával, arca tele rúzs csóknyomokkal. A férfi alul össze van gabalyodva egy szoknyás nőalakkal, aki fejjel lefele kezére támaszkodik. A három figura közül az elsőként vázolt nőalak a tiszta kerek egészséges, a másik kettő alkotta páros fájdalmasan nevetséges. A hegyek mutatják, hogy a dolog bárhol, Budapesten, Szentendrén vagy Erdélyben megtörténhet, groteszknek konkrét, de abszurdnak elég általános is lehet. A helyzet mára már fájdalmasan általános, de nem mechanikusan sokszorosítható, hanem érző emberek szinte megkerülhetetlen szituációja. A helyzet a modern művészetek ismert témája, a nagy Tolsztoj Anna Kareninája vagy Kreutzer-szonátája, Hemingway Kilimandzsárója kivédhetetlenségét, megkerülhetetlenségét mutatja. Személyiségünket gazdagító élményanyagával mégis groteszk. A lebukott nő felcsúszott szoknyája csak magyarázza, de nem oldja a groteszk helyzetet.

62. Tánc, 1958

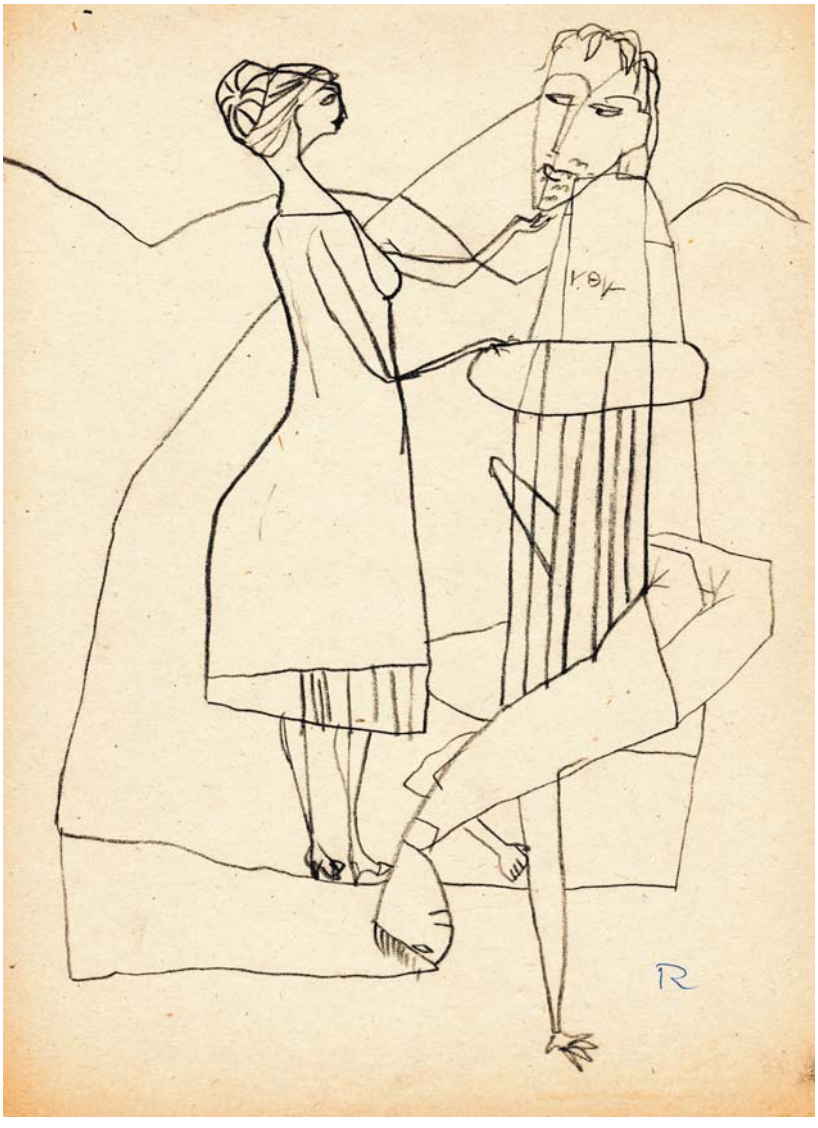

FÉRFIFEJ VÁGYÁLMOKKAL

A vonalas rajz egyik fele egy fej, kétségkívül férfifej, a másik fele legkevesebb négy különböző fogalmat rögzít. A férfi feje szerkesztett, a szerkesztővonalak agyának, így gondolatvilágának rendjét is geometrikus rendezőelvek szerint meghatározzák. Szeme a gondolkodó ember „csillagszeme", így nevezte el Rác az ugyanilyen szemmel megrajzolt Juhász Ferencet is. Egészen biztos, hogy férfifej. Azt, hogy a gondolatok a fejből származnak, a vonalvezetés magyarázza. Azt pedig, hogy ezek vágyak, könnyen kitalálhatjuk. A fej fölött az egyszerű deszkakerítés introvertáltságra utal, benne azzal, amit mindnyájan szeretnénk. A kerítés mögött lombos fa a kertben. A ház magas védőtetővel és kéménnyel, biztonságosan tömör fallal, rajta ablakokkal, hogy azon kitekintve lássuk az egész világot. Benne pedig egy anyaságra és szerelemre kész asszony, dús keblekkel, erős csípővel, a szoknya mögül felsejlő vonalaival, kezében vázával, abban virággal, szelíden könyökölve. Férfifej vágyakkal. Korai minimal art.

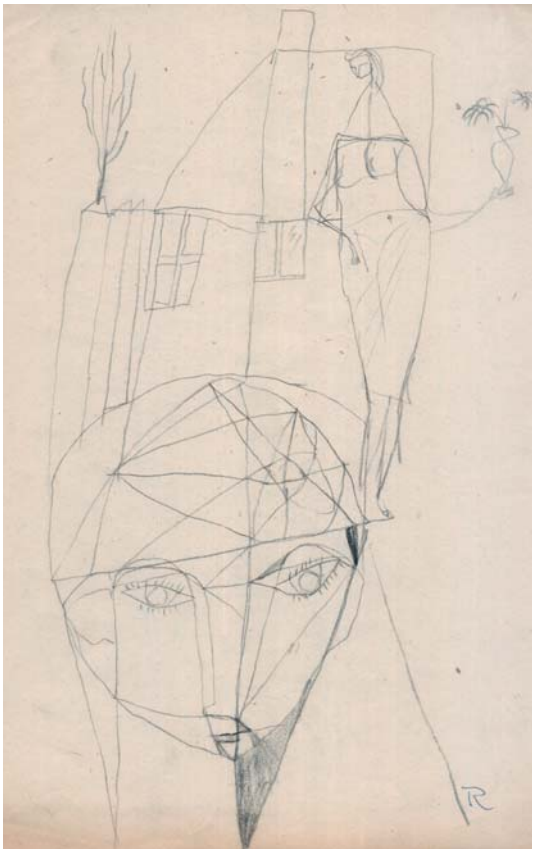

63. Gondolat, 1968

64. Áldozat, 1969

PROFESSZOR A STRANDON

A jobbára grafitceruza vonalakkal ábrázolt jelenetben: férfifej, női akt, vízpart, három felvont szélvédő, napozókabin, napernyő és hajó, nagy, nagyobb – kétszemélyes – motoros a vízen, tengeren, folyón vagy tavon. Ilyen strandkellékek a Földközi- vagy a Balti-tenger partján szokásosak. Azt, hogy a nőiesen telt hölgy napozik, nyilvánvalóan látjuk, meztelenségét ma már természetesnek tartjuk, azt, hogy a férfifej egy professzor feje, talán csak találgatjuk. Halántékától homloka a tarkójáig csúszott. Szeme nagy, csillogó, okos, ez nem kérdéses. Kopaszsága ellenére arca borotválatlan, szőrös, macsós, ettől még újságíró is lehetne. De professzor. Háttal a tengernek, a Nude-nak, az Akt-nak – háttal a meztelen nőnek. És alá van írva, hogy professzor. Tehát professzor. A két figura között vitathatatlan a feszültség. Ez a feszültség századunkban szinte tipikus. Hemingway feszültsége.

65. Bürokrata, 1963

66. Professzor, 1974

A PECSÉT ÉS A PECSÉTELŐ

A tusrajz papíron Rác „Groteszkek" ciklusának része, de lényegében a pecsét rendszerének, a bürokráciának éles, maró gúnnyal fűszerezett kritikája. A képen az élet egyébként szépnek ábrázolt, és szépnek is tekinthető – valójában igazán szép motívumai mellett, az ezt a szépséget tönkretevő pecsétrendszer groteszk világa él. A főmotívum a főhős feje fölött a kéjesen buja, élveteg asszony csupasz keblei mellett főhelyen lévő pecsét a pecséten. Igen. A pecséten jól látszik, hogy alsó, nyomot hagyó pecsételőfelületén, az eszköz célján egy pecsét van. Vagyis a pecsét célja a pecsételés maga. A pecsét a bürokrácia szimbóluma. Emlékezetes Harasztÿ István „Édeske" pecsételőautomatája, „Ön itt várt a pecsétre", amely nyomtatásban igazolta, hogy ön itt: „Ön itt várt a pecsétre" . A bürokrácia minden társadalmi mozgás halálát jelenti, legyen ez a mozgás pozitív vagy negatív előjelű. A bürokrácia oka: „Nem értünk a dolgokhoz. És aki nem ért hozzá, bürokrata." Így elsősorban a haladás kerékkötője, a túlbiztosítottság, az ebből következő túlfékezettség végül a szabadság gúzsba szorítója, az emberi kreativitás gátja: rendszer, rendszerek halála, pusztulása. Ezen a tusrajzon a mérhetetlenül sok, asztalon sorakozó és lebegő és elgurult és csak a pecsét nyomában megmaradva emlékezetes bélyegző, a fancsali arcú bürokrata túlélésének eszköze. A rajz azt mutatja, hogy a világ sok szép dolog halmaza, ilyen a szép nő, a szép épület, az autók, a kényelmes ülőhely és a munkát adó íróasztal, de a pecsétek torzító hatása furcsa világot eredményez. A festőművész Rác majdnem építész lett, a Budapesti Műszaki Egyetem építészhallgatója is volt. Ez akkor volt, amikor már lassan visszatért a Hollandiába evakuált évfolyam, a világot látottak, a legyőzhetetlenek. Az épületen pecsét, nyilván az engedélyező építési hatóság pecsétje. Már akkor is több ilyen hatóság volt, mint képzett szakember, nemegyszer pályamesterek, kőművesek és útkaparók nyomták oda a pecsétet, torz, furcsa világ. Groteszk. A művészet ennek a világnak is fájdalmas kritikáját adja. Az a világ fájdalmas, csúfosan nevetséges, groteszk volt.

67. Hivatal, 1980

EGY FIATAL HÁZASPÁR AZ ANYAKÖNYVVEZETŐTŐL KILÉPVE,
FEJRE ÁLLÍTOTT LUXUSAUTÓ FELETT.

GÉPÍRÓNŐ

Gépírónő írógéppel, tűsarkúban, golyóstollal rajzolt hangsúlyokkal, a rakott szoknya alól a térde kivillan, a rajz jobb felső oldalán diktáló főnök ívesen hulló szavai a gépírónő fejében elszögletesednek, az írógépbe fűzött papíron már így jelennek meg. A billentyűk hangjegyként kattognak.

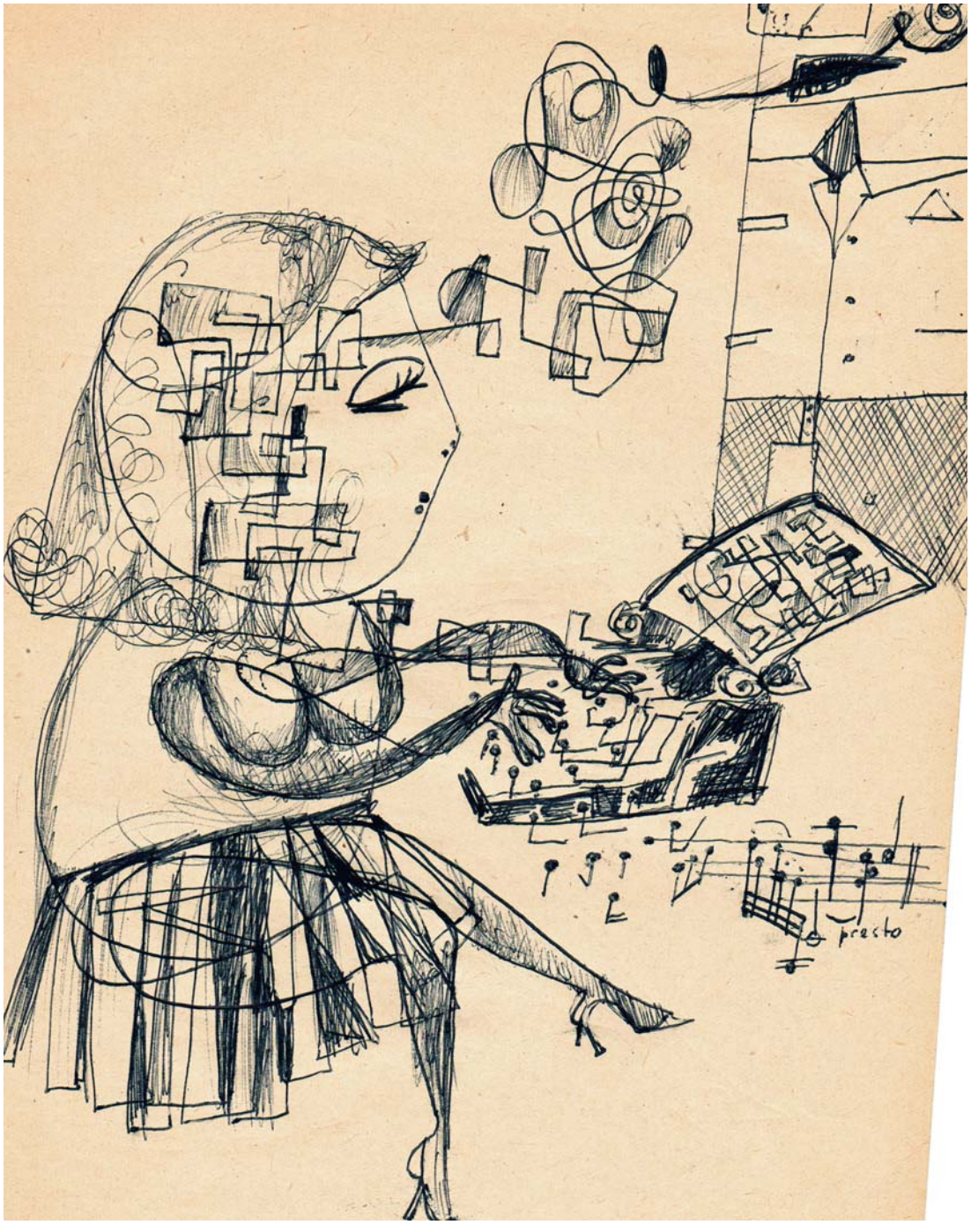

68. Esküvő után, 1959

69. Gépírónő III., 1960

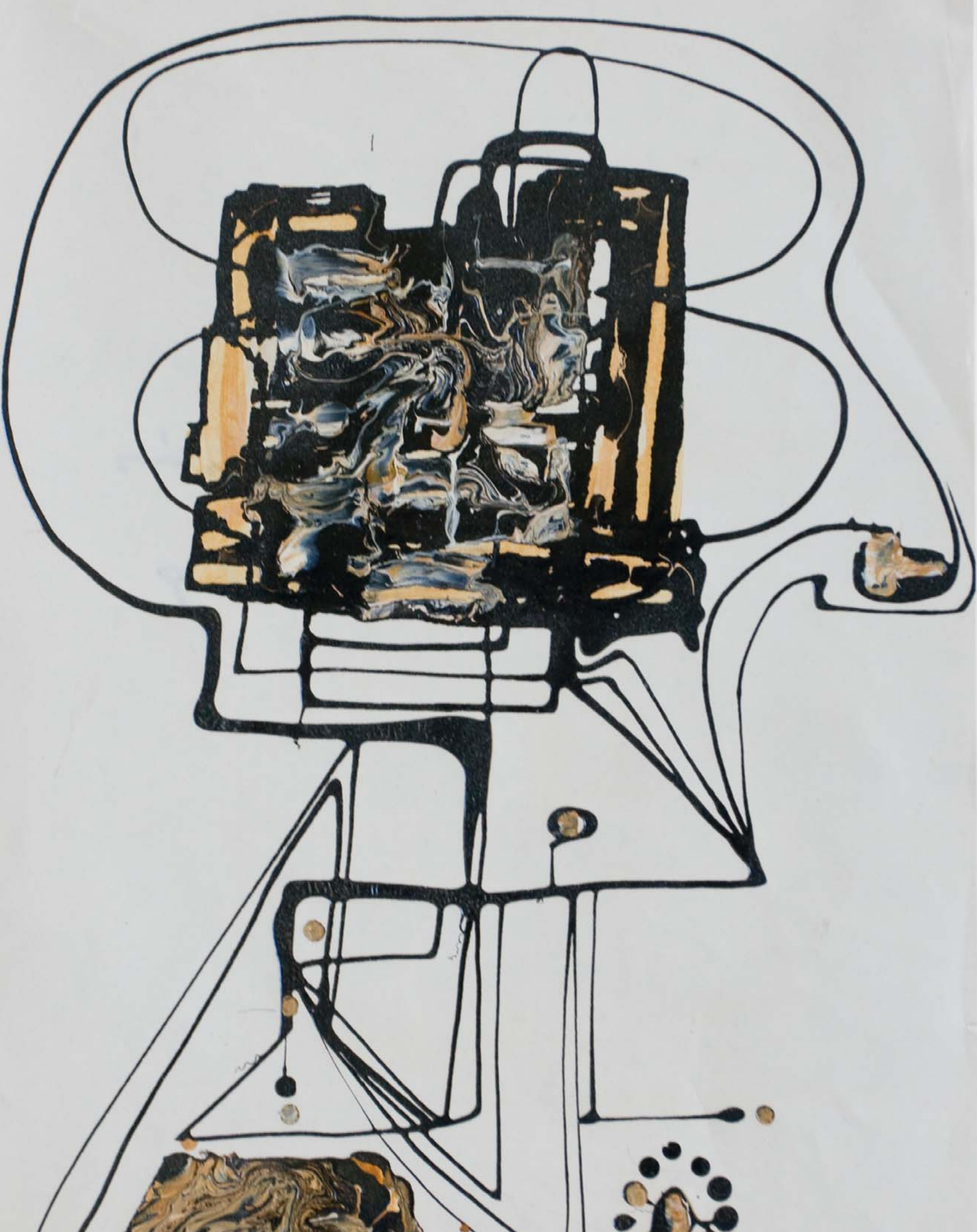

CSURGATÁSOK

Nagyon szép fejezete Rác András tevékenységének, amikor egy egészen új, még kísérleti stádiumban lévő grafikai eszköz alkalmazásának különböző lehetőségeivel foglalkozik. Ezek a kísérletek eltérő mélységűek, annak függvényében, hogy tudja-e már előre az eredményt, vagy improvizál. Mint tudjuk, korunk zenéjében az improvizálás rendkívül hatásos és igen gyakori eszköz, viszont a színház világában éppen ellenkezőleg: a korábban esetleges tömegjelenet ma már olyan begyakorlottsággal kerül színre, hogy megismételhető. Meglepő, de visszatapsoláskor ugyanazt a bonyodalmat látjuk.

A vonalas csurgatások, mint a Bekötött fej, a Strand I. és Strand II., előre pontosan megtervezett és kivitelezett oldódások, a vonalas ritmusú vegyes kompozíciók ugyanakkor szinte láthatatlanok. Amikor Rác András ezeket annak idején kitalálta és alkalmazni kezdte, teljesen ismeretlen volt az eljárás, mára már ismert, a művészeti iskolákban is kísérleteznek vele. Éppen ezért lesznek lapjai gyűjtők kincsei.

70. Fej, 1969

71. Faun és Nimfa, 1980

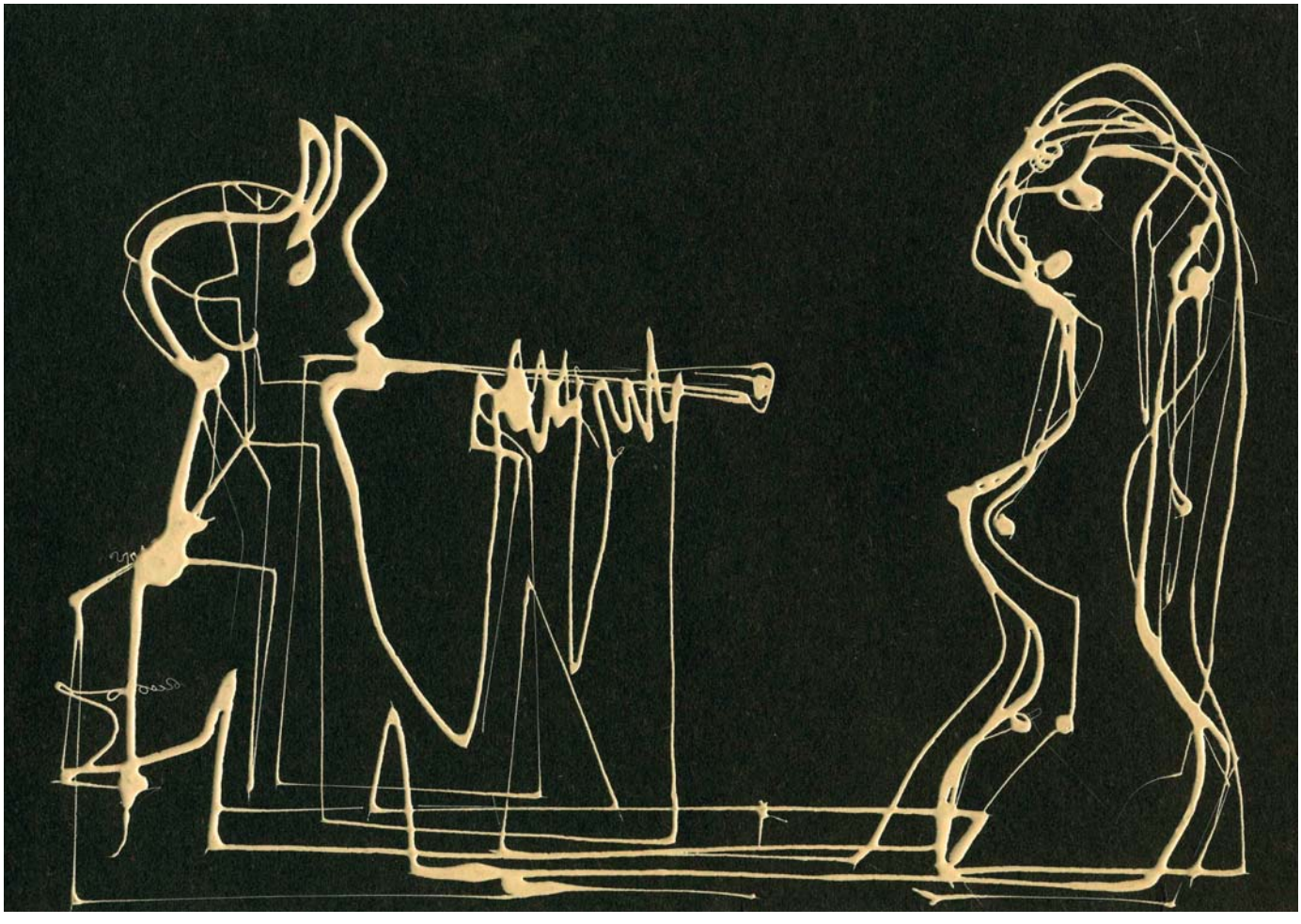

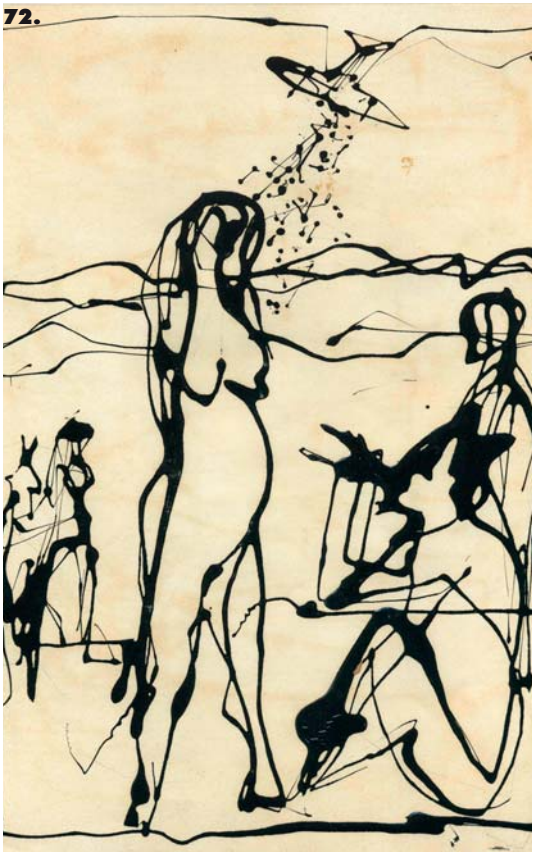

72. Faun és nimfa, 1972

73. Üldözés, 1977

74. Együtt, 1973

75. Párban, 1976

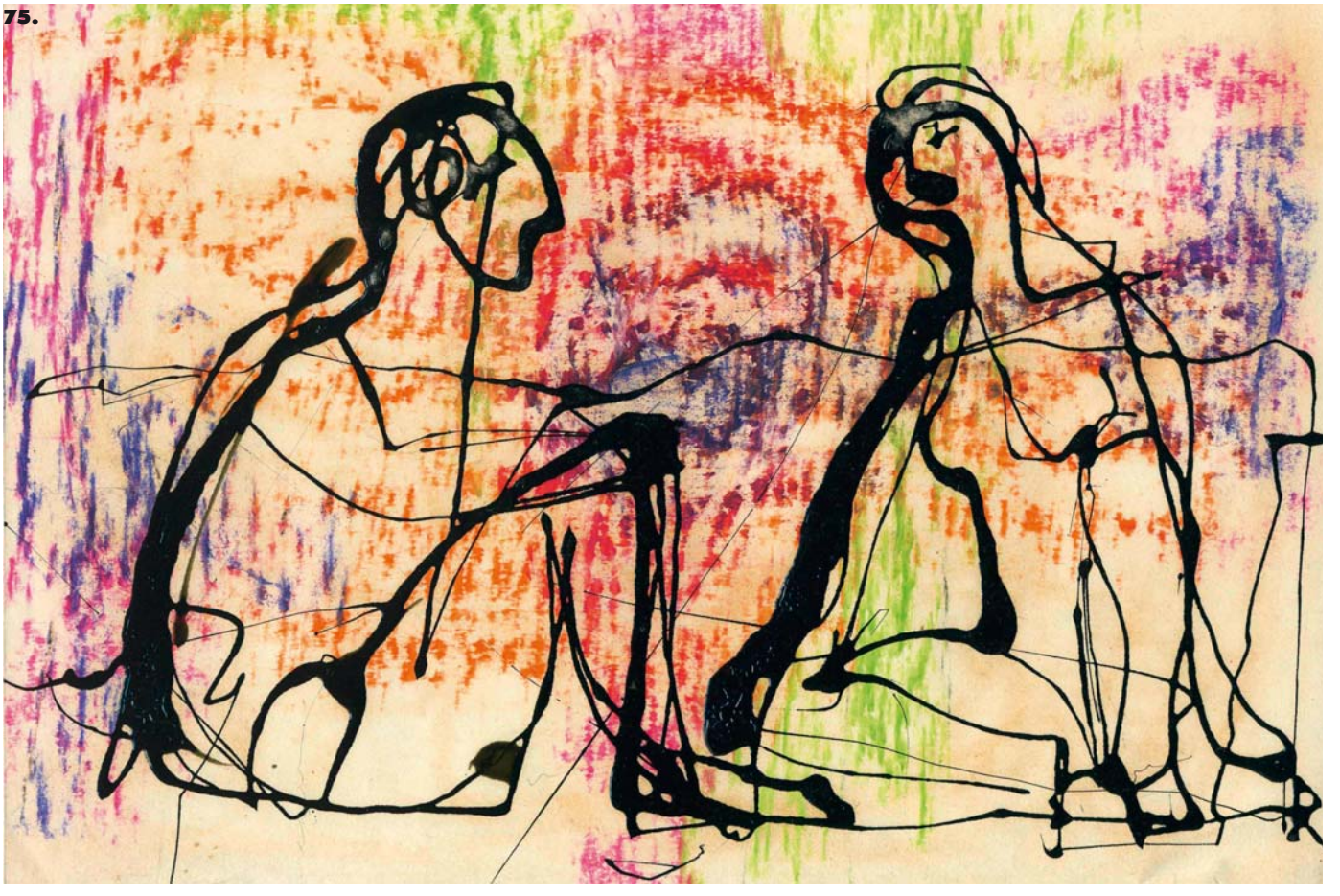

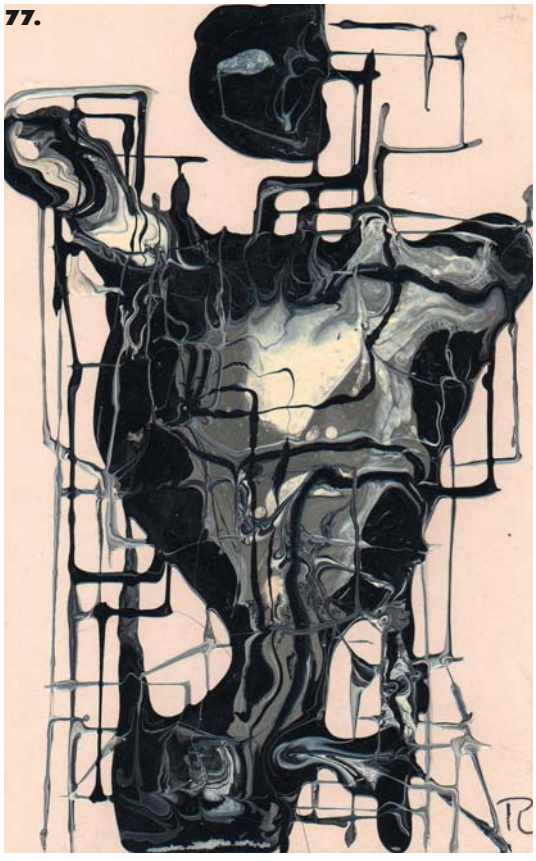

76. Harag, 1980

77. Vágyódás, 1972

78. Greco figyel, 1975

79. Kis kompozíció, 1970

Az egyedi művészkönyvekben lévő művek az abszurdisztáni jegyzetek grafikai sorozat részei. A rajzok kivétel nélkül kreációk, nem a primer látványt követik és nem is az emlékek lehiggadt rögzítései. Figyelmet érdemelnek a vonalak sajátos játékai: két domb összemetsződéséből egy bájos nő kerekedik, a házakból dombok alakulnak. Igazat kell adnunk a művésznek, amikor azt panaszolja, hogy a vonalak, mihelyt indulnak, önálló életre kelnek. Úgy mennek, ahogy ők akarnak, és olykor épp az ellenkezőjét teszik annak, amit ő gondolna. Elhalványodik az alkotó szándéka, szerepét az anyag adottságaiból fakadó történések veszik át.

Maguk a vonalak mentesek minden modorosságtól, manírtól. Amikor kész a rajz, minden a helyén van, minden helyénvaló, minden pedáns, pontos, szabatos. A grafikus megtette kötelességét. Művei élnek tovább.

Rác András egyedi könyvének címlapja

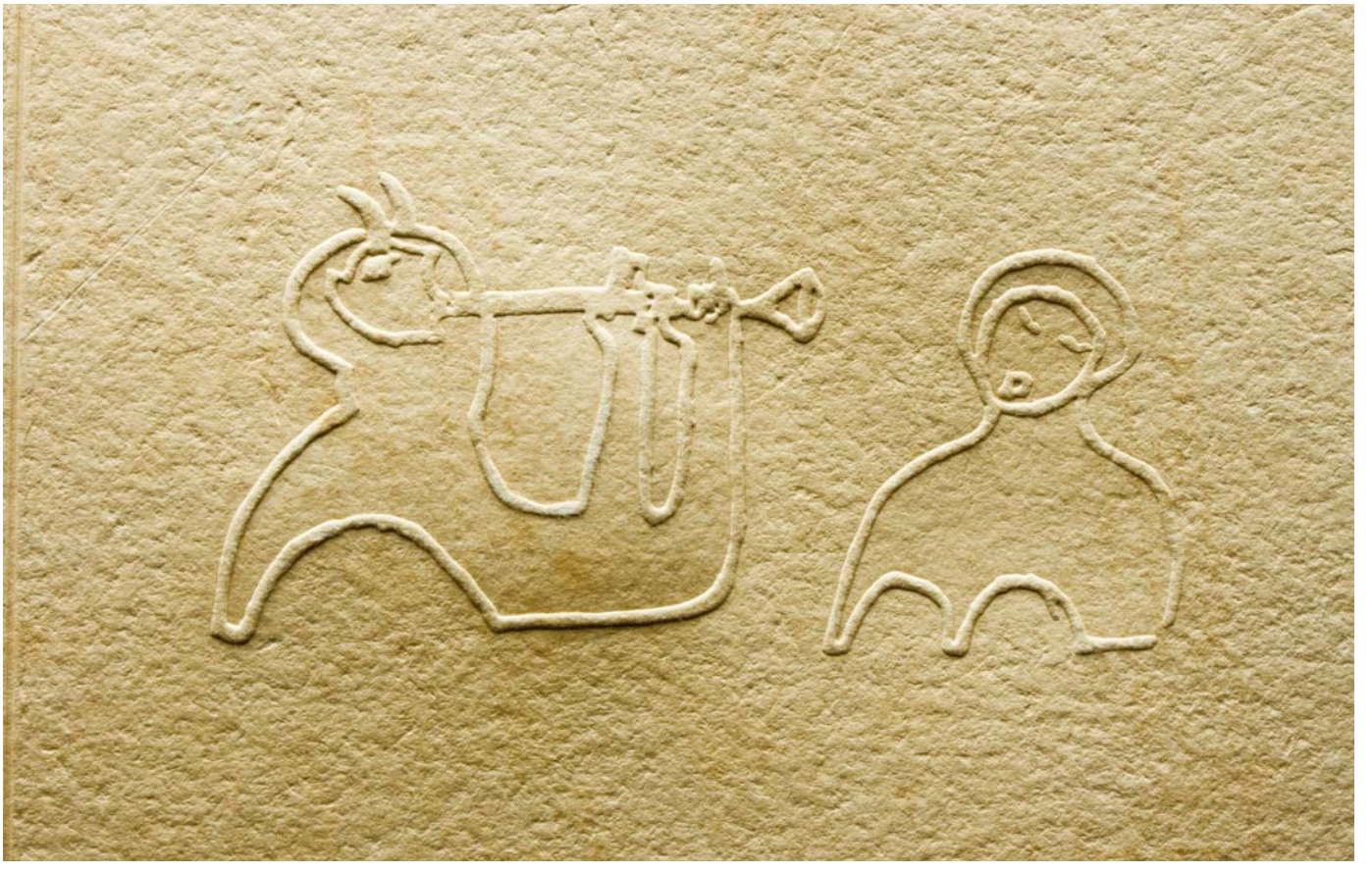

ABSZURDISZTÁNI JEGYZETEK

RÁC ANDRÁS MŰVÉSZKÖNYVEI

megjelentek a Körmendi Galéria
egyedi művészkönyv-sorozatában

Rajzait különleges könyvekben publikálta kiadója. Szép fadobozban adta közre az egyetlen példányban készült eredeti rajzokat és a hozzájuk kapcsolódó szövegeket a szentendrei Vincze Papírmerítő Műhely. Egy-egy ilyen kiadvány, ahogy Európában látjuk, idővel a műgyűjtők áhított objektuma lesz. Engem ért a megtiszteltetés, hogy ezeket az egypéldányos köteteket szerkeszthettem, noha, mint ahogy az életben gyakran megtörténik, maga a mű csapatmunka eredménye.

A rajzok többnyire több évtizedesek, szöveg akkoriban nem készült hozzájuk. Amikor a lapokat kiválogattam, szakemberek rögzítették, amit Rác András azok kapcsán mondott. E hosszú és bársonyosan finom szövegeket a rajzokkal együtt a művész hazavitte, és némiképp átfogalmazva a betűvetés törvényei szerint – bár mások is tennék! – leírta. A kötetben ezek kerültek a megfelelő kép mellé. A rajzok megismételhetetlenek, a szövegek a fentiek szerint átkristályosodtak. Ezeket az egyedi könyvgrafikákat ebben a kötetben mint az életmű fontos darabjait szeretném bemutatni.

A sorozat 121. sz. kötete a „Groteszkek" címet viseli. Az „Abszurdisztáni jegyzetek" első rajza négy kőtömbszerű fejet (kettő bizonyosan férfifej) mutat, házak, paloták, stílusok érthető, de nem túlfogalmazott halmazában.

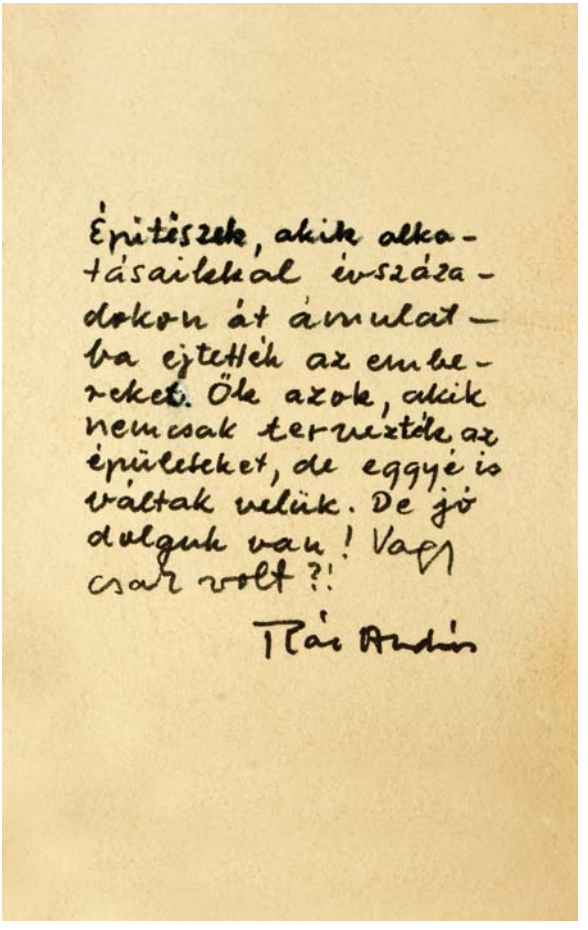

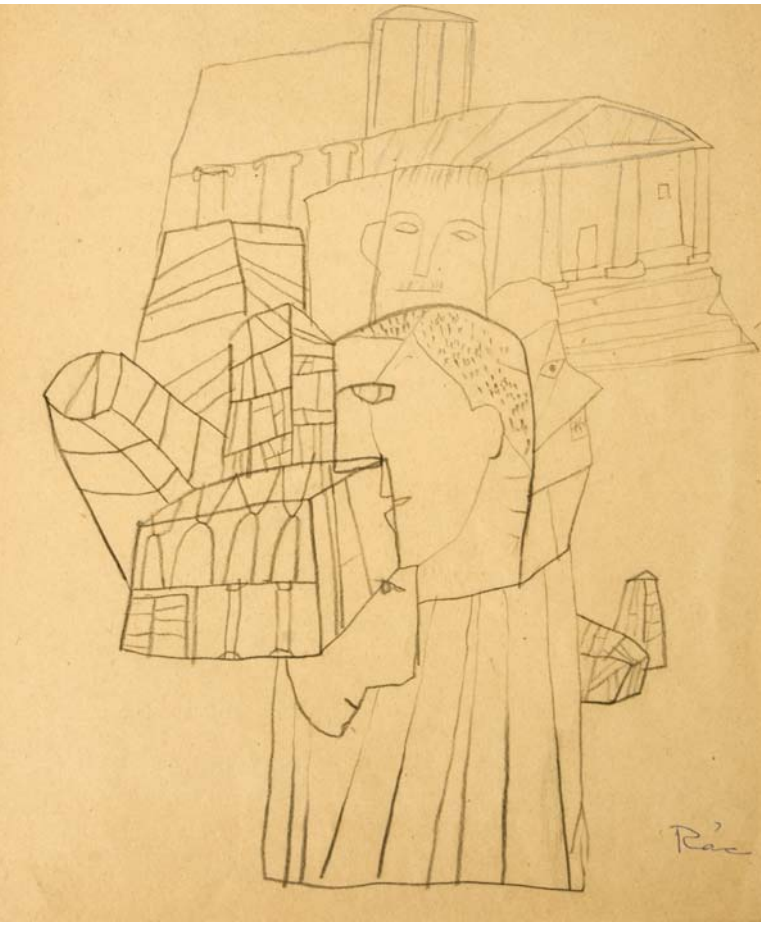

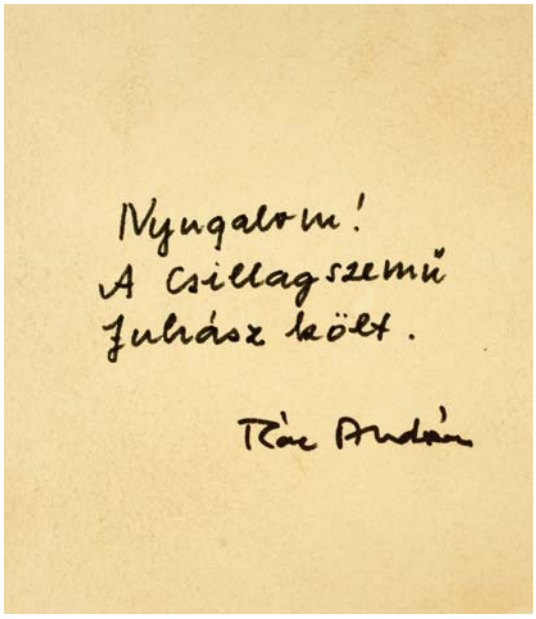

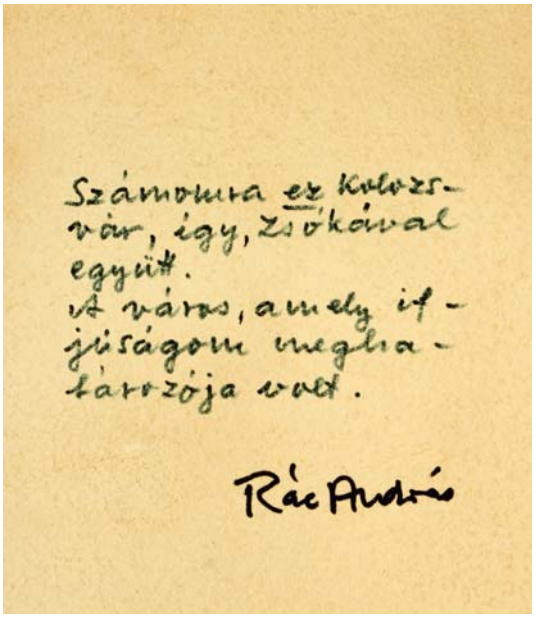

A következő rajz nagyon érdekes várost mutat, nagyon érdekes módon. Előtérben egy alak az alig megnyomott ceruzával – így csak kissé – kiemelve. Állának vonala karakterisztikus, kemény embert sejtet, mögötte a figurának mintegy szőnyeget képezve egy város látható, elöl a főtemplommal. Ez a szinte desztillált gótikus tömeg a szakralitás jelzése híján is nyilvánvalóan templomépület, mögötte háztetők sokasága, s kapuk, ablakok, a háttérben hegyek. Aztán egy várfal vagy városfal bástyával, a háttérben finom vonallal ábrázolt ember s összeboruló hegyek. A rajz jelezve jobbra lent: Rác. A szemlélőben nincs kétség, hogy a határozott álltartású figura Zsóka, hogy a gótika a Farkas utcai templom.

Majdnem építész lettem. Mindig vonzott a házak konstrukciója. Ezt kerestem minden épületben, de a klasszikus zenében is.
Rác András

P.S. Mozaikozás közben is ebből indultak ki.

A következő rajz is szőnyegszerűen grafittal megművelt papírlap, külön alsó és két oldalsó belső kerettel. Ezen belül jobbra lent a jelzés „R" betűje. A kép hármas tagozódású, alul hat-hét jól jellemező emberi alak, többnyire profilból, köztük egy gondolkodó, egy tudálékos, egy fölényesen mosolygó. A középső mezőben házak sokasága, kapuk, ablakok, tetők, kémények és érdekes épülethomlokzat-absztrakciók. Felül magasba felívelő tornyok, tetők, bástyák, az alsó vonalakkal ellentétben nyugtalan-izgatott vonalak. Egyetlen növény, fa, felhő, nap, csillag, tehát semmi természeti környezetre utaló motívum nincs a rajzon.

Nincs a hely felírva a Rác szignójú rajz jobb alján, de a szövegből kiderül.

Emlékek Balaton-szepezdről:
- Mártha házának építése. (Sárközi M.)
- Vitorlázás.
- Nyaralások.
- Barátok.
- Kirándulások.

A túlsó part Balaton-elle.

Rác András

Előtérben egy komoly tekintetű férfifej profilból, balról egy fejét felé szendén félrehajtva tartó nőalak, domboldal, fák, két templom, modern nyaralóépület, falu, félsziget. A végtelen vízen kicsiny háromszögek a vitorlások, legfölül vízszintesen gyűrt futó vonalakkal ábrázolva a túlsó part.

Rác jelzésű jobb oldalon lent a következő rajz is. A képet bal oldalán szinte közepéig bájos nőalak foglalja el, picassói szépségű fejjel, hajkoronával, beszédes szemekkel. A fej fölött egy-két-három repülő madár, jobbra elöl falu, fölötte hegyoldalak, szimbolikus fenyőfák és mögötte sziklafal.

Készült Rác András
Abszurdisztáni jegyzetek
című groteszkjeinek
felhasználásával.

Rác András

Ez a könyv a Kiadó
egyedi művészkönyv-sorozatának

200

számú kiadványa.

A kiadvány tizenhat oldalas,
kézzel merített papírból készült.
Eredeti műtárgyakat tartalmaz,
a művész aláírásával.

Szerkesztette
Csák Ferenc művészettörténész

Kiadja a Körmendi Kiadó
Color Team Kft.
1025 Budapest, Nagybányai út 25.
www.kormendigaleria.hu
info@kormendigaleria.hu

Felelős kiadó: Dr. Körmendi Anna

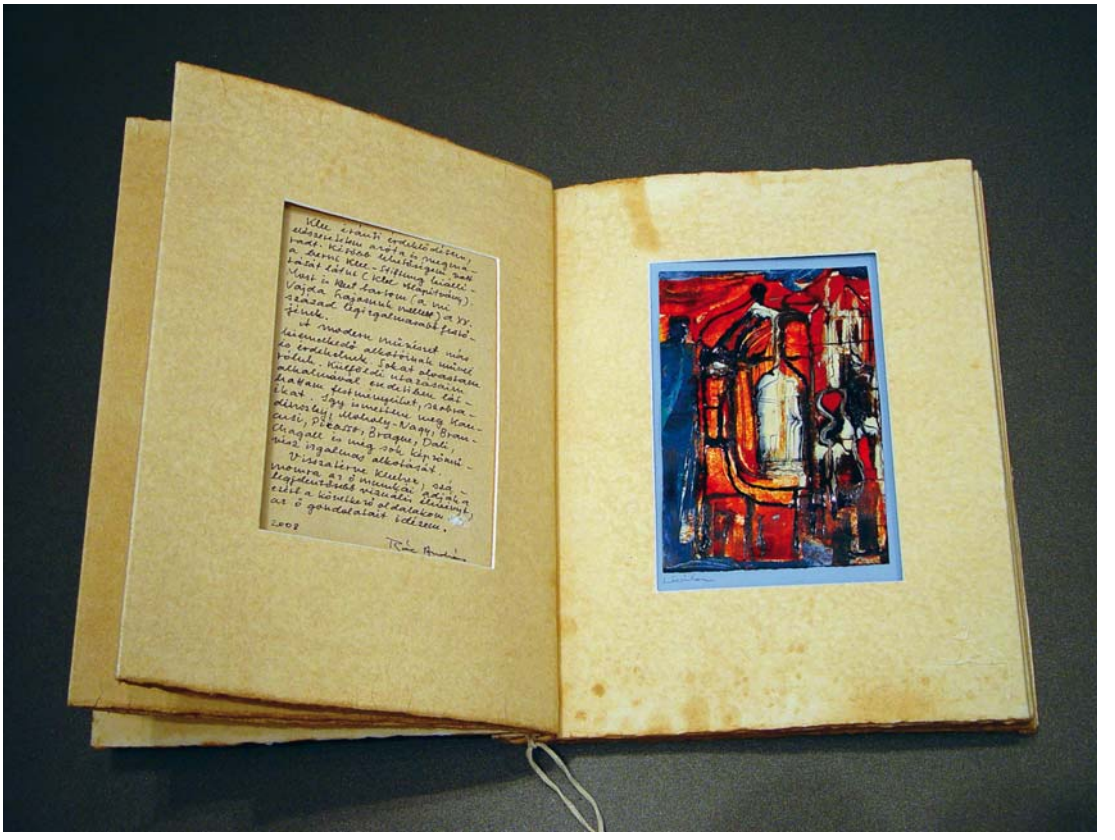

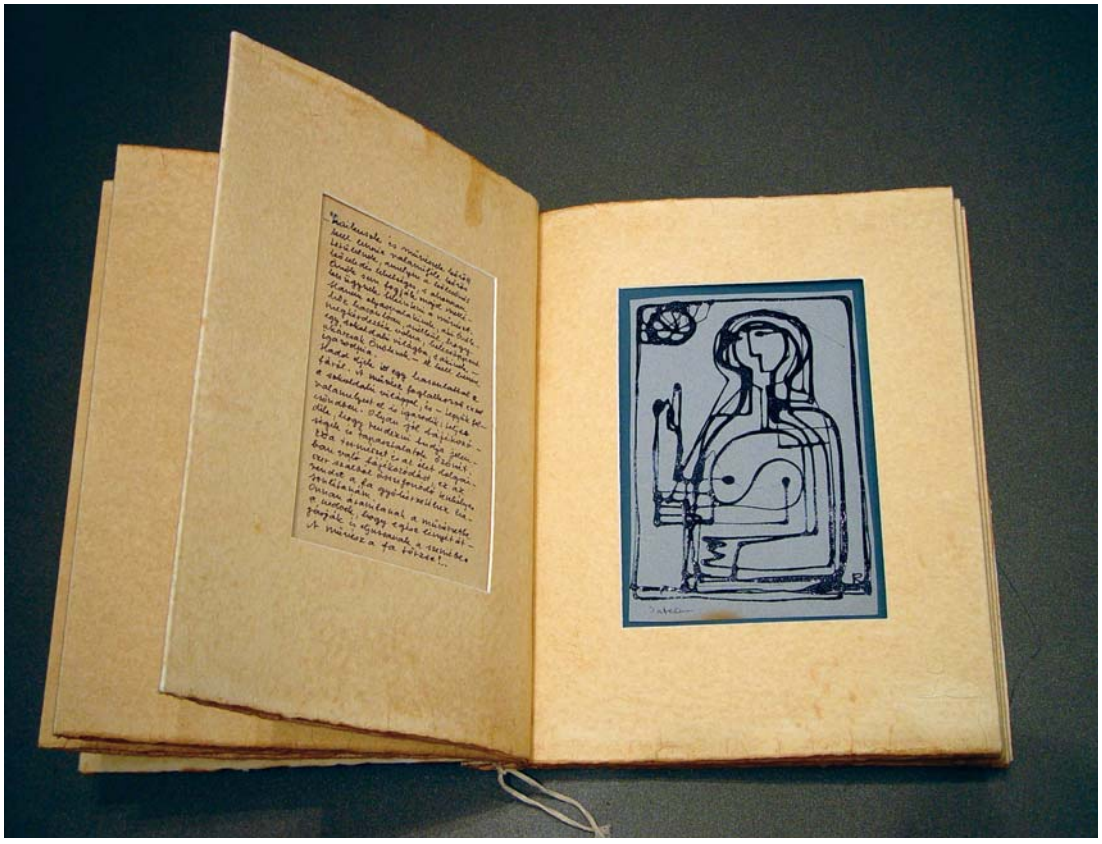

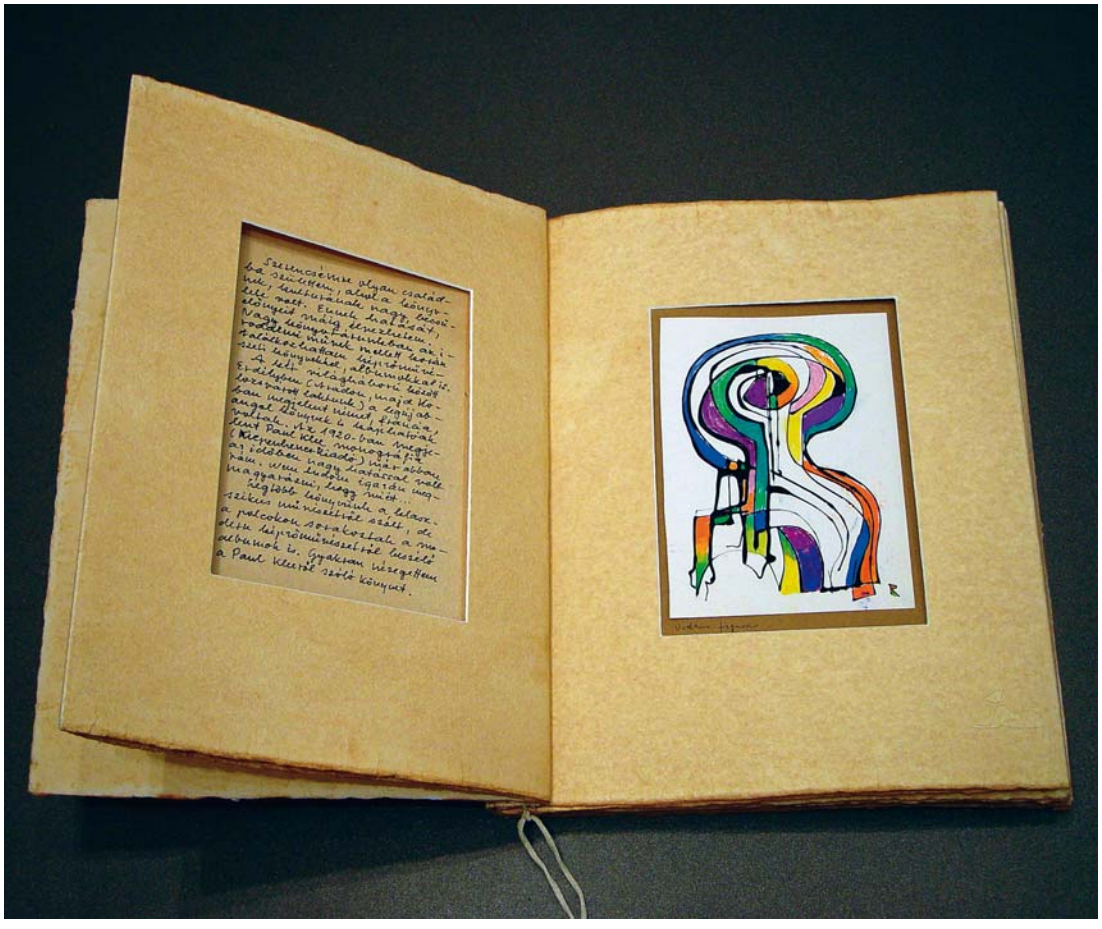

6 műtárgyat tartalmazó kézírásos egyedi könyvek, 2006.
Kézzel merített Vincze papírkötésben

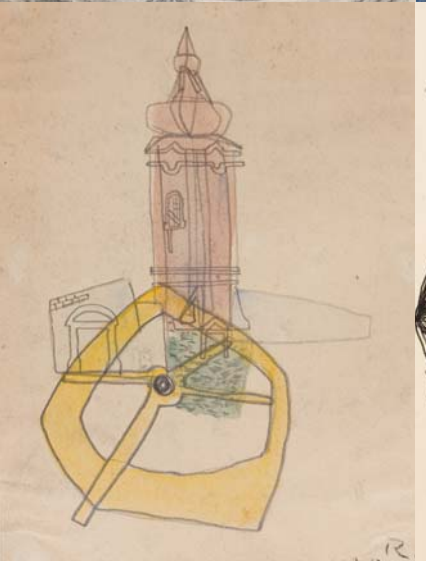

VÁLOGATÁS A GRAFIKAI ÉS EGYÉB TECHNIKÁJÚ MŰVEKBŐL

1. Fantáziarajz, 1946,
szén, papír, 37 × 29 cm,
j.l.: Rác 1946

2. Szentendre, 1946,
szén, papír, 52 × 36 cm,
j.l.: Rác A 1946

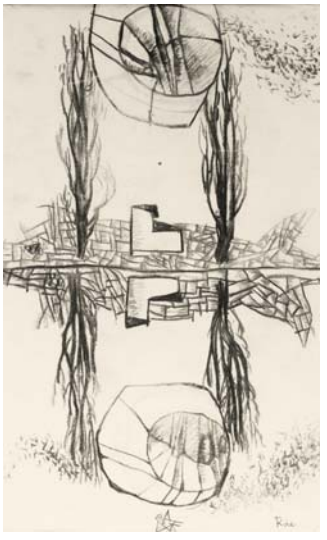

3. Tükörkép, 1946,
szén, papír, 54 × 34 cm,
j.l.: Rác

4. Szentendre, 1946,
szén, papír, 52 × 34 cm,
j.l.: Rác 1946

5. Fantázia rajz, 1947,
szén, papír, 55 × 38 cm,
j.l.: Rác 47

6. Svédországi emlék, 1947,
akvarell, papír, 29 × 41 cm,
j.l.: R

7. Vegetáció, 1947,
gouache, papír, 43 × 31 cm,
j.l.: Rác 1947

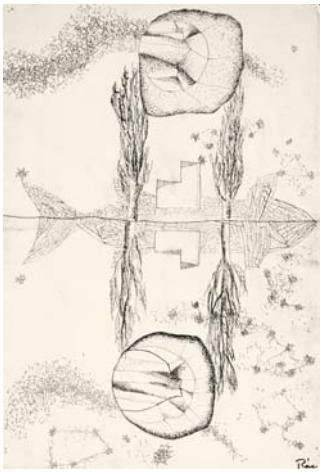

8. Tükröződés I. „Vajda hatás”,
1947, tus, papír, 42,5 × 29 cm,
j.l.: Rác

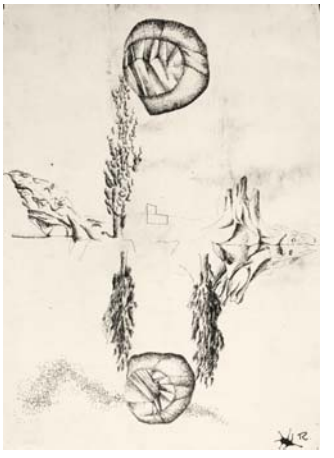

9. Tükröződés II. „Vajda hatás”,
1947, tus, papír, 42,5 × 29 cm,
j.l.: R

10. Szentendrén templom, 1947,
tus, papír, 28 × 21 cm,
j.l.: 1947 Rác

11. Szentendrén templom, 1947,
akvarell, papír, 29 × 27,5 cm,
j.l.: Rác 1947 Sz. E.

12. Szentendrei templom, 1948,
ceruza, papír, 27 × 19 cm,
j.l.: Rác 1948

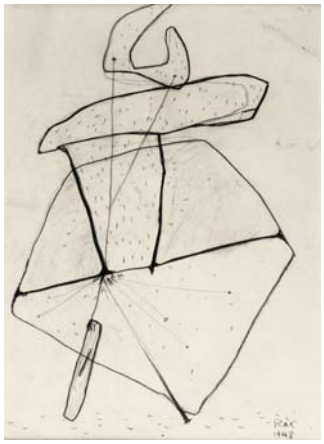

13. Emlék, 1948, szén, papír, 40 × 30 cm, j.l.: Rác 1948

14. Ködben, 1948, szén, papír, 64 × 51 cm, n.:

15. Szentendrén templom, 1948, vegyes technika, papír, 41,1 × 35 cm, j.l.: Rác (43. oldal)

16. Svédországi emlék, 1948, olaj, papír, 21 × 29,5 cm, j.l.: R

17. Szentendrén templom, 1948, vegyes technika, papír, 30 × 31 cm, j.l.: Rác András

18. Fantáziarajz, 1948, vegyes technika, papír, 15 × 15 cm, j.l.: R

19. Szentendre, 1948, pasztell, papír, 26 × 20 cm, j.l.: R

20. Szentendrén templom, 1948, tus, papír, 21 × 28 cm, j.l.: Rác

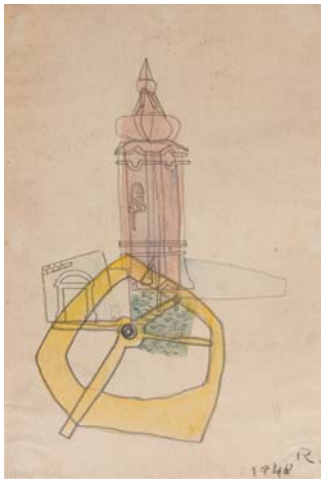

21. Szentendrei torony a Szamárhegyről, 1948, vegyes technika, papír, 30,4 × 21,5 cm, j.l.: R 1948 (43. oldal)

22. Szentendre, 1949, gouache, papír, 20 × 14 cm, j.l.: R

23. Vázlat, Szent André ház, 1949, vegyes technika, papír, 28 × 21 cm, j.l.: R

24. Templom Szentendrén, 1949, tus, papír, 27 × 21 cm, j.l.: R (43. oldal)

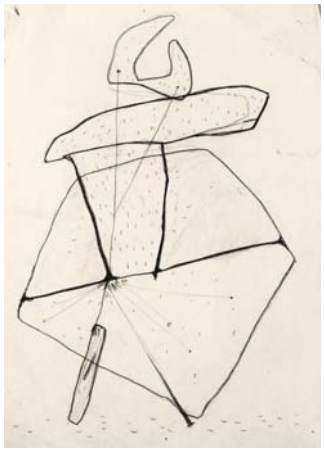

25. Fűzfa, 1949, szén, papír, 29,5 × 21 cm, n.:

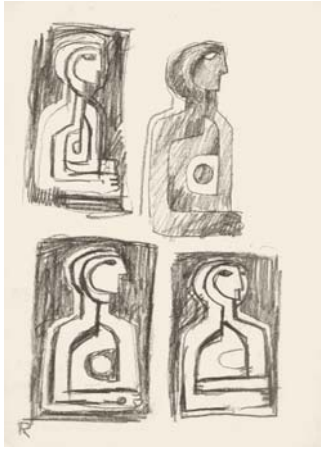

26. Tanulmányok, 1949, ceruza, papír, 29,5 × 21 cm, hátul: Rác András 1949

27. Szentendre, 1950,
tus, papír, 21 × 27 cm, j.l.: R

28. Darun I., 1950, vegyes technika, papír, 19,6 × 13 cm, n.:

29. Darun II., 1950, vegyes technika, papír, 12 × 17,5 cm, n.:

30. Darun III., 1950, tus, papír,
17 × 19,5 cm, n.:

31. Darun IV., 1950, tus, papír,
19,3 × 13,1 cm, n.:

32. Darun, 1950, tus, papír,
16 × 14 cm, j.l.: Rác

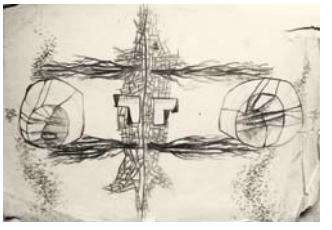

33. Tükörkép, 1950, szén, papír,
29 × 21,5 cm, n.:

34. Gyár, 1951, tus, papír,
15,3 × 21,5 cm, n.:

35. Gyár, 1951, ceruza, papír,
17,2 × 21,1 cm, n.:

36. Bányászok, 1951,
akvarell, papír, 30 × 22 cm,
j.l.: R

37. Öntöde, 1951, tus, papír,
20 × 17 cm, j.l.: Rác

38. Gyártelep I., 1952,
tus, papír, 16 × 20 cm, j.l.: Rác

39. Önarckép II., 1952,
szén, papír, 42 × 31 cm, j.l.: R
(2. oldal)

40. Gyártelep II., 1952, ceruza,
papír, 13 × 18 cm, j.l.: Rác

41. Gyártelep III., 1952,
szén, papír, 40 × 52 cm,
j.l.: Rác 1952

42. Dunaújvárosi mozaikpályázat,
üveg- és fémmozaik beton előtt,
1952, olaj, papír, 83 × 105 cm,
hátul: Rác András

43. Fák Szentendrén, 1954, akvarell, papír, 28 × 36 cm, j.l.: R

44. Groteszk vonat, 1955, ceruza, papír, 29,5 × 21 cm, hátul: Rác András1955

45. 1956 október, 1956, grafit, papír, 21 × 29 cm, j.l.: R

46. Ratosnya, 1956, szén, papír, 16,5 × 22 cm, j.l.: R.56

47. Ratosnya, 1956, szén, papír, 16,5 × 22 cm, j.l.: R.56

48. Ratosnya, 1956, szén, papír, 16,5 × 22 cm, j.l.: R.56

49. Maros utca 1945, vázlat V., 1956, ceruza, papír, 21 × 29 cm, j.l.: R

50. Maros utca 1945, vázlat III., 1956, grafit, papír, 21,3 × 29,7 cm, j.l.: R

51. Ünnep, 1956, akvarell, papír, 21 × 26 cm, j.l.: R

52. Maros utca 1945, vázlat III., 1956, grafit, papír, × cm, j.l.: R
(39. oldal)

53. Maros utca 1945, 1956, akvarell, papír, 13,6 × 22,1 cm, n.:
(40. oldal)

54. '56 november, Sztálin a Blahán I., 1957, ceruza, papír, 20,5 × 29 cm, j.l.: R

55. Sztálin a Blahán II., 1957, akvarell, papír, 22,5 × 27 cm, j.l.: R, h.: Rác András 1957
(41. oldal)

56. Tüntetésre készülődnek, 1957, olaj, papír, 27 × 31 cm, j.l.: R

57. Pihenő, 1957, tus, papír, 29,5 × 21 cm, j.l.: R.57

58. Kolozsvári emlék, 1957, grafit, papír, 29,7 × 20,9 cm, j.l.: R
(47. oldal)

59. Zs és Kolozsvár, 1957, ceruza, papír, 21,4 × 29,8 cm, j.l.: R
(47. oldal)

60. Fodrász, 1957, ceruza, papír, 29,7 × 20,9 cm, j.l.: R
(54. oldal)

61. Ábrahám feláldozza Izsákot, 1957, vegyes technika, papír, 29 × 21 cm, j.l.: R 57
(34. oldal)

62. Új Mózes, 1957, vegyes technika, papír, 29 × 21 cm, j.l.: R 57
(35. oldal)

63. Nő fátyollal, 1957, olaj, papír, 45 × 31 cm, j.l.: R 1957
(45. oldal)

64. Kiűzetés, 1957, vegyes technika, papír, 29 × 21 cm, j.l.: R
(31. oldal)

65. „1956. október 23.-este”, 1957, vegyes technika, papír, 26 × 19 cm, j.l.: R

66. Kolozsvári templom női figurával, 1957, ceruza, papír, 29,5 × 21 cm, j.l.: R

67. Kettesben, 1957, ceruza, papír, 29,5 × 21 cm, j.l.: R

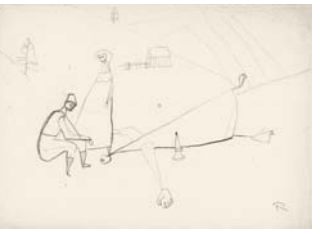

68. Rossz álom, 1957, ceruza, papír, 29,5 × 21 cm, j.l.: R

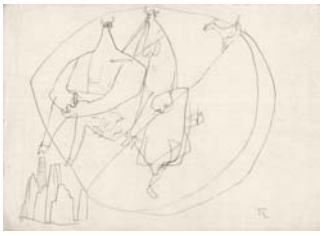

69. Ülő figurák, 1957, ceruza, papír, 21 × 29,5 cm, j.l.: R

70. Víz mellett, 1957, ceruza, papír, 29,5 × 21 cm, j.l.: R

71. Vízió, 1957, ceruza, papír, 21 × 29,5 cm, j.l.: R

72. Koncert I., 1957, ceruza, papír, 21 × 29,5 cm, j.l.: R

73. Furulyakísérettel, 1957, ceruza, papír, 22 × 21 cm, n.:

74. Zene, 1957, ceruza, papír, 29,6 × 21 cm, j.l.: R
(27. oldal)

75. Próba, 1957, ceruza, papír, 29,5 × 21 cm, k. k.: Rác András

76. Koncert I., 1957, ceruza, papír, 29,5 × 21 cm, n.:

77. Koncert III., 1957, ceruza, papír, 29,5 × 21,2 cm, j.l.: R
(27. oldal)

78. Koncert V., 1957, ceruza, papír, 29,5 × 21 cm, n.:

79. Koncert VI., 1957, ceruza, papír, 29,4 × 21,4 cm, j.l.: R
(27. oldal)

80. Próba, 1957, ceruza, papír, 21 × 29,5 cm, j.l.: R
(56. oldal)

81. Koncert II., 1957, grafit, papír, 29,5 × 21 cm, j.l.: R

82. Ária kísérettel, 1957, ceruza, papír, 29 × 21 cm, j.l.: R

83. Fésülködő nő I., 1957, ceruza, papír, 29,5 × 21 cm, j.l.: R

84. 45' karácsonya, 1957, ceruza, papír, 21 × 29,5 cm, j.l.: R

85. Halászok, 1957, szén, papír, 29,7 × 21,1 cm, n.:
(44. oldal)

86. Vázlatok, 1958, ceruza, papír, 21,4 × 29,8 cm, j.l.: R, h.: Rác András 1958

87. Tánc, 1958, ceruza, papír, 29 × 21 cm, j.l.: R (57. oldal)

88. Hódolat, 1958, ceruza, papír, 21 × 29,5 cm, j.l.: R, h.: Rác András 1958

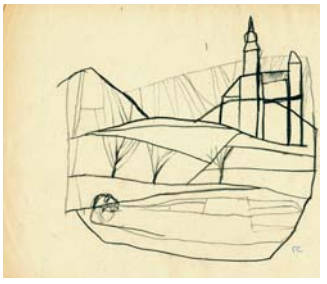

89. Vidéki temető, 1958, vegyes technika, papír, 21,1 × 29,7 cm, j.l.: R, (47. oldal)

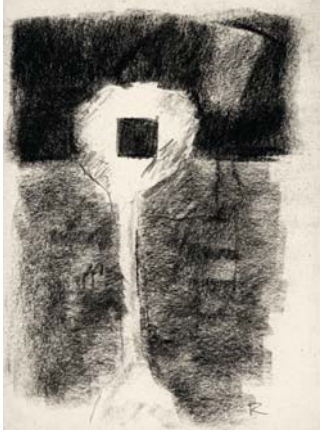

90. Ellentétek, 1958, szén, papír, 29,5 × 21 cm, j.l.: R, h.: Rác András 1958

91. Kísérletek gyakorlatok, 1958, szén, papír, 29,7 × 21 cm, j.l.: R, h.: Rác András 1958

92. Kuckológia, 1958, olaj, papír, 36 × 48 cm, j.l.: R

93. Bűn, 1958, ceruza, papír, 29,5 × 21 cm, j.l.: R

94. Álom, 1958, ceruza, papír, 21 × 29,5 cm, j.l.: R

95. Fossziliák, 1958, ceruza, papír, 21 × 29,5 cm, j.l.: R

96. Tánc, 1958, ceruza, papír, 29,5 × 21 cm, j.l.: R

97. Elmenőben, 1958, ceruza, papír, 21 × 29,5 cm, j.l.: R

98. Havas katona, 1958, ceruza, papír, 21 × 29,5 cm, j.l.: R

99. Csipkelődés I., 1958, ceruza, papír, 29,5 × 21 cm, j.l.: R

100. Csipkelődés II., 1958, ceruza, papír, 21 × 29,5 cm, j.l.: R

101. Házibuli, 1958, ceruza, papír, 21 × 29,5 cm, j.l.: R

102. Házak, 1958, ceruza, papír, 21 × 29,5 cm, j.l.: R

103. Piknikezés, 1958, ceruza, papír, 21 × 29,5 cm, j.l.: R

104. Halászat, 1958, ceruza, papír, 21 × 29,5 cm, j.l.: R

105. Hegyek, 1958, ceruza, papír, 21 × 29,5 cm, j.l.: R

106. Autóval, 1958, ceruza, papír, 21 × 29,5 cm, j.l.: R

107. Figyelő nő, 1958, ceruza, papír, 21 × 29,5 cm, j.l.: R

108. Táj naggyal, 1958, ceruza, papír, 29,5 × 21 cm, j.l.: R

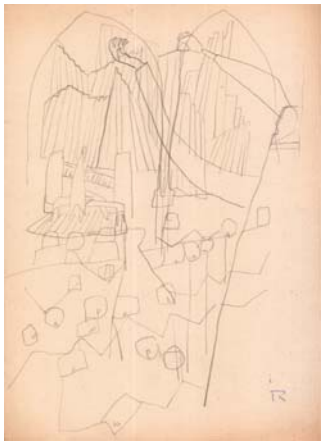

109. Koncert IV., 1958, ceruza, papír, 29,4 × 21,4 cm, j.l.: R (27. oldal)

110. Európa elrablása, 1958, ceruza, papír, 29,5 × 21 cm, j.l.: R

111. Szépek vagyunk, 1958, ceruza, papír, 29,8 × 21,4 cm, j.l.: R (53. oldal)

112. Akt, 1958, ceruza, papír, 21 × 29,5 cm, j.l.: R

113. Pihenő nő, 1958, ceruza, papír, 21 × 29,5 cm, j.l.: R

114. Térdeplő nő, 1958, ceruza, papír, 29,5 × 21 cm, j.l.: R

115. Isteni helyzet, 1958, ceruza, papír, 29,5 × 21 cm, j.l.: R

116. Tanulmány, 1958, vegyes technika, papír, 29,5 × 21 cm, j.l.: R

117. Csoport, 1958, vegyes technika, papír, 29,5 × 21 cm, j.l.: R

118. Halászok, 1958,
szén, papír, 29,5 × 21 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1958

119. Esküvő után, 1959, rajz,
papír, 20 × 14,2 cm, j.l.: R
(62. oldal)

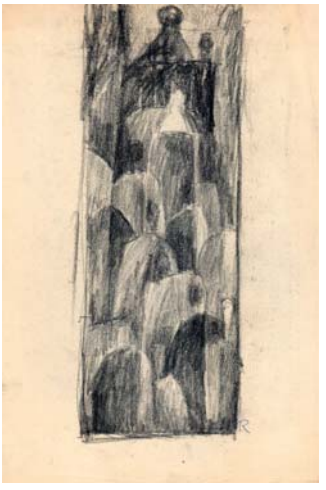

120. Tömeg, 1959, szén, papír,
29,8 × 20,4 cm, j.l.: R
(49. oldal)

121. Nagymaros, 1959,
szén, papír, 21,4 × 29,8 cm,
j.l.: R, h.: Rác András, Valószínűleg
Nagymaros körül 1959

122. Nagymaros, 1959,
szén, papír, 21,3 × 30 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1959

123. Nagymaros, 1959,
szén, papír, 21,5 × 30 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1959

124. Nagymaros, 1959,
szén, papír, 21,3 × 29,9 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1959 Nagy-
maros

125. Nagymaros, 1959,
szén, papír, 21,4 × 29,9 cm,
j.l.: R, h.: Rác András Nagymaros
1959

126. Nagymaros, 1959,
szén, papír, 21,5 × 29,8 cm,
j.l.: R, h.: Rác András Nagym.
1959

127. Nagymaros, 1959,
szén, papír, 21,5 × 29,8 cm,
hátul: Rác András Nagymaros?
1959

128. Nagymaros, 1959,
szén, papír, 21,3 × 30 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1959

129. Arcok, 1959,
szén, papír, 29,6 × 21 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1959

130. Szalay utca, 1959,
szén, papír, 29,7 × 21 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1959 Szalay u.

131. Vasárnap önarckép, 1959,
szén, papír, 22,4 × 16,5 cm,
j.l.: R, h.: Szemüveg nélkül ez jött
ki, Rác András 1959

132. Űrutazás, 1959, ceruza,
papír, 29,4 × 21,1 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1959

133. Utcán, 1959, ceruza, papír, 21 × 29,5 cm, j.l.: R

134. Strandon, 1959, ceruza, papír, 29,5 × 21 cm, j.l.: R

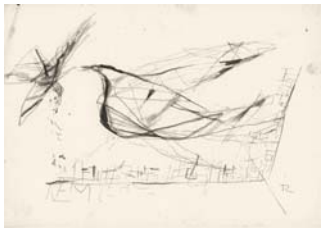

135. Zuhanó madár, 1959, ceruza, papír, 21 × 29,5 cm, j.l.: R

136. A mi vidékünk (Erdély), 1959, ceruza, papír, 21 × 29,5 cm, n.:

137. Zuhanás, 1959, ceruza, papír, 29,5 × 21 cm, n.:

138. Eltűnés, 1959, ceruza, papír, 29,5 × 21 cm, j.l.: R

139. Vita, 1959, ceruza, papír, 29,5 × 21 cm, j.l.: R

140. Pihenő, 1959, szén, papír, 20,7 × 29,7 cm, j.l.: R, h.: Rác András 1959

141. Gépírónő III., 1960, rajz, papír, 29 × 21 cm, j.l.: R (63. oldal)

142. Maros utca vázlat I. (1945. jan.), 1960, ceruza, papír, 21,3 × 29,8 cm, j.l.: R (38. oldal)

143. Maros utca vázlat II., 1960, ceruza, papír, 21,3 × 29,9 cm, j.l.: R (39. oldal)

144. Juhász Feri, 1960 k., vegyes technika, papír, 32 × 22 cm, b. l.: R

145. Szétválasztás, 1960, vegyes technika, papír, 27 × 22 cm, j.l.: R, h.: Rác András 1960

146. Torzítás, 1960, szén, ceruza, papír, 29,7 × 20,7 cm, j.l.: R

147. Coventina (Kelta istennő), 1960, vegyes technika, papír, 29 × 21 cm, j.l.: R (25. oldal)

148. Coventina (Kelta istennő), 1960, vegyes technika, papír, 21 × 29 cm, j.l.: R

149. Szorongás, 1960, vegyes technika, papír, 21 × 21 cm, j.l.: R

150. Kompozíció, 1960, szén, papír, 21 × 29,7 cm, j.l.: R, h.: Rác András 1960

151. Modell, 1960, ceruza, papír, 21 × 29,5 cm, j.l.: R

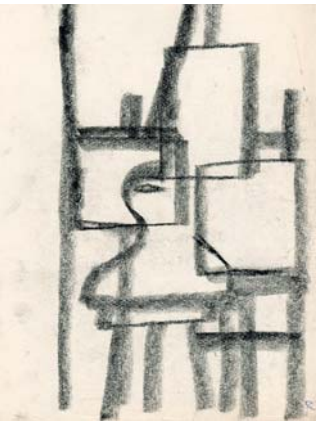

152. Játék / Régi kert, 1960, szén, papír, 27,1 × 21,1 cm, j.l.: R, h.: Rác András 1960 (50. oldal)

153. Juhász Ferenc Erzsikével, 1960, szén, papír, 29,6 × 21,3 cm, n.:

154. Figura, 1960, gyantafestés, papír, 17 × 11 cm, j.l.: R

155. Zsóka, 1960, szén, papír, 43 × 30 cm, j.l.: R

156. Figura, 1960, gyantafestés, papír, 21 × 18 cm, j.l.: R

157. Hiába, Télapó (én) úgysem éri utol Zs.t!, 1960 körül, ceruza, papír, 21,1 × 29,9 cm, j.l.: R

158. Római versenyző (Ben Hur bigája), 1960, szén, papír, 15 × 27 cm, hátul: Rác András 1960 (37. oldal)

159. Rőzsehordó havasokban, 1960, vegyes technika, papír, 32 × 24 cm, b. l.: Rác

160. Szemüveg vázlat önarcképhez, 1960, szén, papír, 26 × 17 cm, hátul: Rác András

161. Aura, 1960, ceruza, papír, 21,3 × 14,9 cm, j.l.: R, h.: Rác András 1960 (48. oldal)

162. Szőlőültetvény, 1961,
ceruza, papír, 15 × 23 cm, j.l.: R

163. Rajz, 1961, vegyes technika,
papír, 15 × 23 cm, j.l.: R

164. Erődítmény, 1961,
olaj, karton, 11,5 × 35,9 cm, n.:

165. Turista emlékmű előtt, 1962,
tus, papír, 13 × 9,9 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1962

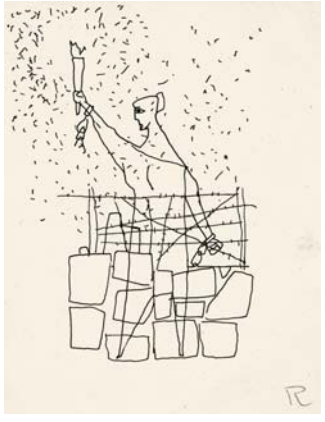

166. Nő fáklyával, 1962,
tus, papír, 13 × 9,9 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1962

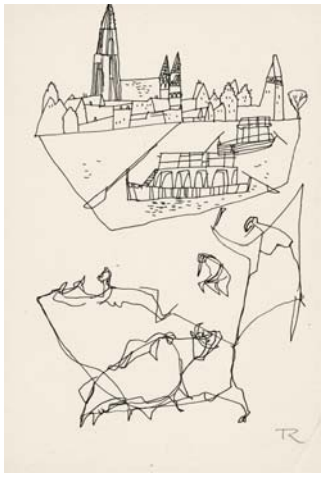

167. Küzdelem, 1962,
tus, papír, 29 × 21 cm, j.l.: R

168. Vázlatok, 1962,
tus, papír, 29 × 21 cm, j.l.: R

169. Harcos, 1962,
ceruza, papír, 29,5 × 21 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1962

170. Apa és fia, játék a vonalakkal, 1962,
Tus, papír, 29,4 × 20,3 cm,
j.l.: R., h.: Rác András 1962

171. Szentendre, 1962, szén,
papír, 29,8 × 21,2 cm, hátul: Rác
András 1962 Bszepezdszerű

172. Szentendre, 1962,
szén, papír, 29,8 × 21 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1962
Bszepezden tanulmány linóhoz

173. Virág, 1962,
szén, papír, 29,7 × 21 cm,
k. l.: R, h.: Rác András 1962

174. Csendélet, 1962,
szén, papír, 29,7 × 21,1 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1962

175. Csendélet, 1962,
szén, papír, 29,8 × 21 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1962

176. Zene, 1962,
szén, papír, 21 × 29,8 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1962

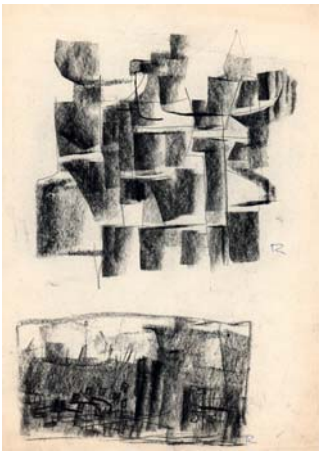

177. Fekete formák, 1962,
szén, papír, 29 × 21 cm, j.l.: R
(9. oldal)

178. Templom Kolozsváron, 1962,
tus, papír, 31,3 × 20,3 cm, n.:

179. Szerkezet, 1962,
olaj, papír, 7,8 × 15,8 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1962

180. Zsongás, 1962,
olaj, papír, 21 × 20 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1962

181. Sienai látkép I., 1962,
filctoll, papír, 30 × 42,5 cm, j.l.: R

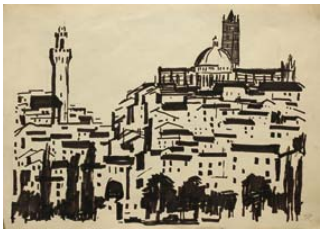

182. Sienai emlék II., 1962,
filctoll, papír, 30 × 42,5 cm, j.l.: R

183. Sienai emlék III., 1962,
gouache, papír, 30 × 42,5 cm,
j.l.: R

184. Pulyka, 1962, vegyes technika, papír, 29,5 × 21 cm, j.l.: R

185. Város (Olasz), 1962,
szén, papír, 29,7 × 21 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1962

186. Bürokrata, 1963,
ceruza, papír, 29 × 21 cm, j.l.: R
(59. oldal)

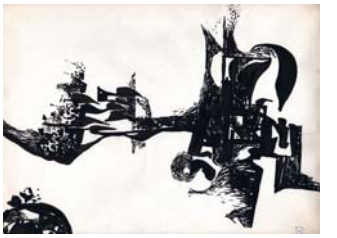

187. Katasztrófa, 1963,
tus, papír, 20,9 × 29,6 cm, j.l.: R
((. oldal)

188. Káosz II., 1963, vegyes technika, papír, 20,9 × 29,6 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1963

189. Obszervatórium, 1963,
tus, papír, 29,6 × 20,9 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1963

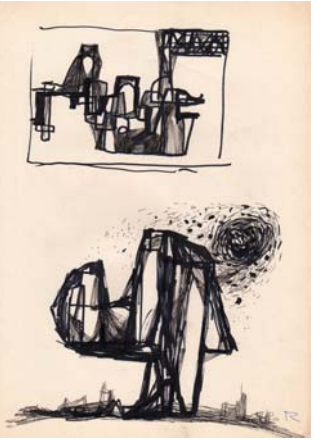

190. Obszervatórium, 1963,
vegyes technika, papír,
29,6 × 20,9 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1963

191. Koncert, 1963,
ceruza, papír, 29 × 21 cm, j.l.: R

192. Kávézóban, 1963,
tus, papír, 29 × 21 cm, j.l.: R

193. Házak, 1963,
szén, papír, 30 × 21,1 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1963

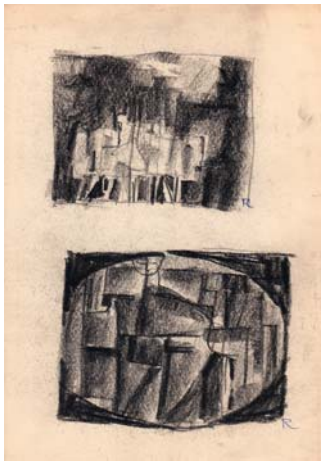

194. Csoport/formák, 1963,
szén, papír, 29 × 21 cm, j.l.: R

195. Figura, 1963,
olaj, papír, 18 × 15 cm, j.l.: R

196. Odüsszeusz és a szirén I.,
1963, ceruza, papír,
21,1 × 29,8 cm, n.:

197. Odüsszeusz és a szirének II.,
1963, ceruza, papír,
21,1 × 29,8 cm, n.:

198. Odüsszeusz és a szirének III.,
1963, ceruza, papír,
21,1 × 29,8 cm, n.:

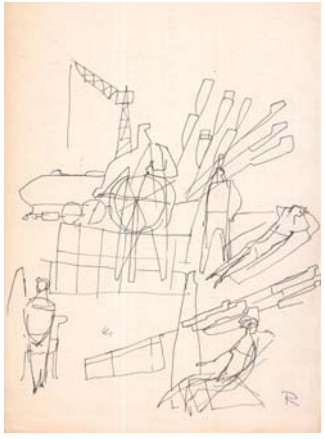

199. Hajón, 1963, toll, papír,
28,5 × 21 cm, j.l.: R

200. Balatonnál, 1963,
toll, papír, 21 × 28,5 cm, j.l.: R

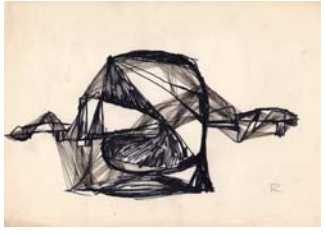

201. Káosz III., 1963, vegyes
technika, papír, 20,9 × 29,6 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1963

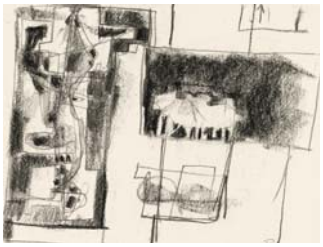

202. Tömeg vázlat, 1963,
szén, papír, 21 × 29,8 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1963

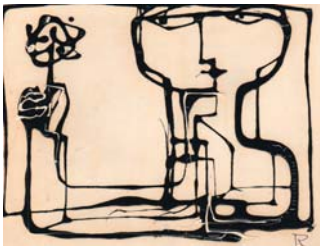

203. Kertész, 1964,
csurgatás, papír, 12,5 × 16,5 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1964

204. Város toronnyal, 1964,
szén, papír, 21 × 30 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1964

205. Olasz város, 1964,
szén, papír, 20,7 × 29,7 cm,
j.l.: Rác, h.: Rác András 1964

206. Hatalom, 1964,
tus, papír, 21 × 21 cm, j.l.: R

207. Terv, 1964,
szén, papír, 21,2 × 27,2 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1964

208. Vázlat, 1964, vegyes technika, papír, 21 × 27 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1964

209. Műterem, 1964,
szén, papír, 21 × 29 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1964

210. Háztetők III., 1964,
tus, papír, 21 × 29,5 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1964

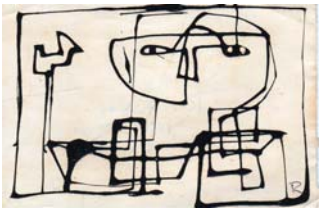

211. Ornitológus, 1964,
csurgatás, papír, 10 × 15,5 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1964

212. Pár, 1965, vegyes technika, papír, 29 × 21 cm, j.l.: R

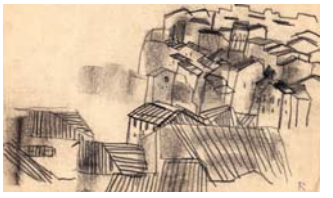

213. Háztetők, 1964,
szén, papír, 20,7 × 29,7 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1964

214. Tanuló, 1964,
olaj, papír, 19 × 10 cm,
j.l.: R Rác András, h.: Rác András Budapest 1964

215. Család / Paradicsomban,
1965, tus, papír, 21 × 21 cm, j.l.: R

216. Vázlat mozaikhoz, 1965,
vegyes technika, papír,
20,4 × 31 cm, j.l.: R, h.: Vázlat a miskolci iskolamozaikhoz
Rác András 1965

217. Dombok völgyek II., 1965,
akvarell, papír, 21 × 30 cm, j.l.: R

218. Dombok völgyek I., 1965,
akvarell, papír, 21 × 28 cm,
j.l.: Rác

219. Kubikok között, 1965,
vegyes technika, papír, 29 × 21 cm, j.l.: R

220. Enyém a világ, 1965, ceruza, papír, 21 × 20,8 cm, j.l.: R
(25. oldal)

221. Impulzus, 1965, lakkfesték, papír, 32 × 22 cm, j.l.: R.

222. Gyermeknap (Miskolc, Kilián iskola mozaik terve I.), 1965–1966,
olaj, papír, 103 × 120 cm,
j.l.: Rác András

223. Gyermeknap (Miskolc, Kilián iskola mozaik terve II.), 1965–1966,
olaj, papír, 103 × 120 cm,
j.l.: Rác András

224. Vihar, 1966,
olaj, papír, 30 × 42 cm, j.l.: R

225. Figura rajz, 1966,
olaj, papír, 43 × 30 cm, j.l.: R
(19. oldal)

226. Kérdés, 1966,
olaj, papír, 30 × 42 cm, j.l.: R

227. Lakkformák, 1966,
csurgatás, karton, 42,5 × 30 cm,
j.l.: R. 1966

228. Híd holddal, 1966, olaj,
smirglipapír, 21 × 35,5 cm, n.:
(22. oldal)

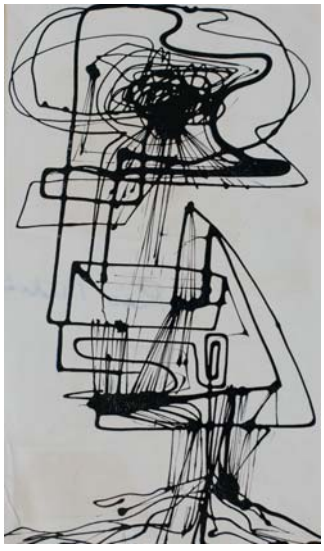

229. Figura rajz, 1966,
csurgatás, papír, 29 × 18 cm,
hátul: Rác András
(4. oldal)

230. Lendületben, 1967,
olaj, papír, 9,5 × 21 cm,
j.l.: R, h.: Rác 1967

231. Árnyjáték, 1967, szén, papír,
29,6 × 20,9 cm, j.l.: R
(51. oldal)

232. Épületek I. II. , 1967,
vegyes technika, papír, 21 × 29 cm,
j.l.: R

233. Ház, 1967, vegyes technika,
karton, 8,9 × 13,1 cm,
j.l.: Rác, h.: Rác A 1967

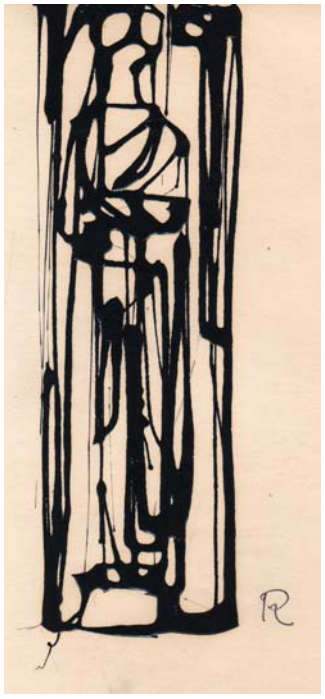

234. Ablak figurával, 1967,
csurgatás, papír, 20,5 × 12,5 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1967

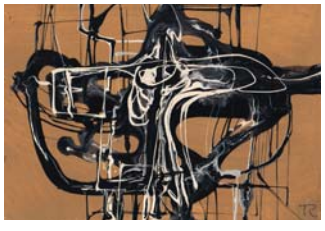

235. Kontrasztok, 1968,
csurgatás, papír, 12,5 × 18 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1968

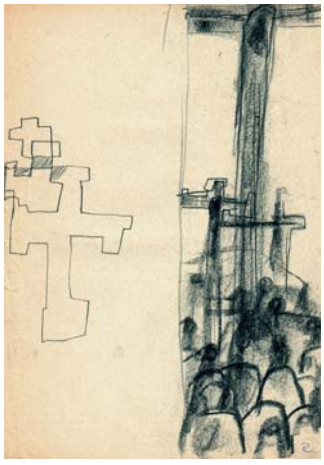

236. Feszület III., 1968, szén,
papír, 29,9 × 20,9 cm, j.l.: R
(48. oldal)

237. Feszület I., 1968,
szén, papír, 29,8 × 21 cm, j.l.: R
(51. oldal)

238. Nő virággal, 1968,
csurgatás, papír, 12,5 × 16 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1968

239. Vegetáció, 1968,
vegyes technika, papír,
21 × 29 cm, j.l.: R

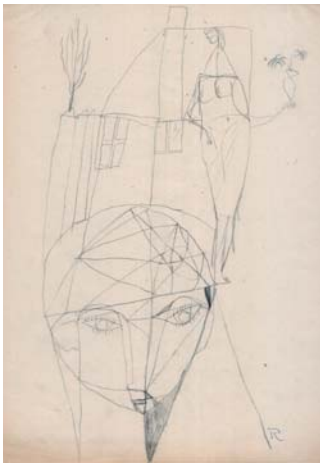

240. Gondolat, 1968, vegyes technika, papír, 29 × 21 cm, j.l.: R (58. oldal)

241. Pihenés, 1968, tus, papír, 29 × 21 cm, j.l.: R

242. Szellemjárás, 1968, vegyes technika, papír, 29 × 21 cm, j.l.: R

243. Kamasz lány, 1968, gouache, papír, 20 × 17 cm, j.l.: R

244. Női fej vázlat, 1968, akvarell, papír, 21 × 17 cm, j.l.: R

245. Női fej, 1968, akvarell, papír, 22 × 17 cm, j.l.: R

246. Éneklő szirének, 1968, ceruza, papír, 21 × 29,7 cm, n.:

247. Női fej vázlat, 1968, akvarell, papír, 22 × 17 cm, j.l.: R

248. Női fej vázlat, 1968, akvarell, papír, 20 × 16 cm, j.l.: R

249. Női fej vázlat, 1968, akvarell, papír, 26 × 20 cm, j.l.: R

250. Térháló I., 1968, csurgatás, karton, 9,5 × 15 cm, j.l.: R, h.: Rác András 1968

251. Európa elrablása, 1968, ceruza, papír, 29,7 × 21,3 cm, n.: (25. oldal)

252. Merengő, 1968, vegyes technika, papír, 22 × 14,3 cm, j.l.: R, h.: Rác András 1968

253. Cikázás, 1968, vegyes technika, papír, 17,3 × 21 cm, j.l.: R, h.: Rác András 1968

254. Kompozíció IV., 1968, vegyes technika, papír, 10,5 × 11 cm, j.l.: Rác (20–21. oldal)

255. Kontrasztok, 1968,
vegyes technika, papír,
21 × 29 cm, j.l.: R

256. Térháló III., 1968, vegyes technika, papír, 8,5 × 18 cm, j.l.: R, h.: Rác András 1968

257. Figyelmeztetés, 1969,
csurgatás, papír, 16 × 10,5 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1969

258. Törött tükör, 1969, vegyes technika, papír, 20,2 × 13,6 cm, j.l.: R
(23. oldal)

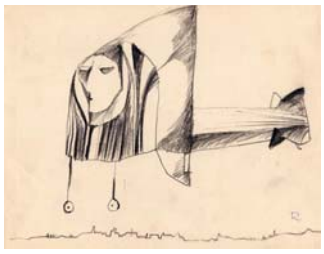

259. Repülés, 1969,
szén, papír, 21 × 29 cm, j.l.: R
(55. oldal)

260. Forgalom, 1969,
vegyes technika, papír,
21 × 29 cm, j.l.: R

261. Áldozat, 1969,
szén, papír, 21 × 29 cm, j.l.: R
(58. oldal)

262. Figura, 1969, csurgatás,
papír, 22 × 16 cm, j.l.: R

263. Figura, 1969, csurgatás,
papír, 21 × 17 cm, j.l.: R

264. Esküvő előáll, 1969,
vegyes technika, papír,
29,8 × 20,9 cm, n.:

265. Vonalak játéka, 1969,
vegyes technika, papír,
20,7 × 12,4 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1969
(19. oldal)

266. Jelek, 1969,
olaj, papír, 30 × 43 cm, j.l.: R
(18. oldal)

267. Robbanás, 1969,
olaj, papír, 43 × 30 cm, j.l.: R
(19. oldal)

268. Mérleg, 1969,
olaj, papír, 30 × 42 cm, j.l.: R

269. Játék, 1969,
olaj, papír, 42 × 30 cm, j.l.: R

270. Tüzijáték, 1969, olaj, papír, 29 × 21 cm, n.: (17. oldal)

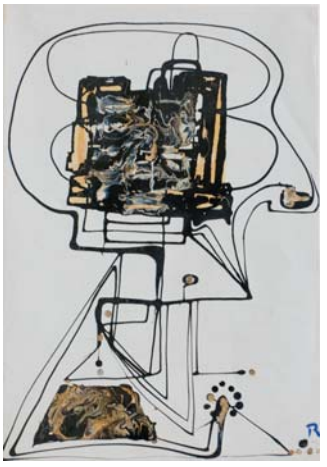

271. Fej, 1969, vegyes technika, papír, 30 × 21 cm, j.l.: R

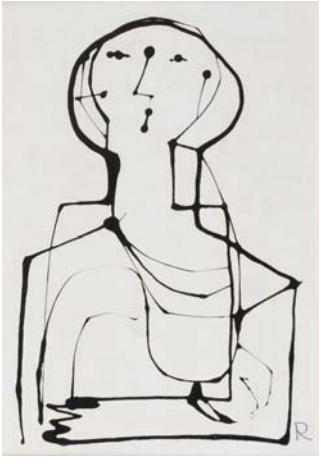

272. Figura, 1969, csurgatás, papír, 20 × 14 cm, j.l.: R

273. Sivár táj, 1969, ceruza, papír, 21 × 29,5 cm, j.l.: R

274. Fekete fej, 1969, olaj, papír, 27 × 18 cm, n.:

275. Cirkuszi sátor, 1970 után, csurgatás, papír, 8,3 × 18,3 cm, j.l.: R, h.: Rác András

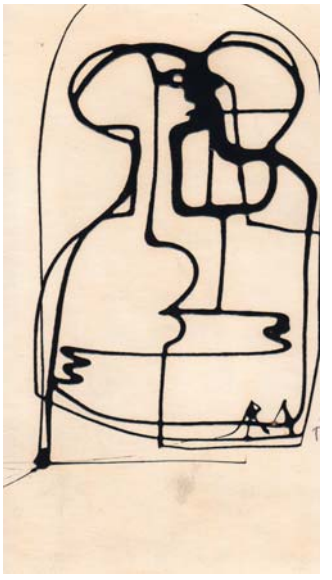

276. Ölelkezés III., 1970, csurgatás, papír, 20 × 13 cm, j.l.: R, h.: Rác András 1970

277. Kopjafa / Álom, 1970, tus, papír, 21 × 29 cm, j.l.: R (9. oldal)

278. Zavaros álom, 1970, szén, ceruza, papír, 20,7 × 29,7 cm, j.l.: R (6. oldal)

279. Inkvizíció, 1970, ceruza, papír, 21 × 29 cm, j.l.: R

280. Siena, 1970, filctoll, papír, 29,5 × 21 cm, j.l.: R, h.: Rác András 1970

281. Pletykálkodás, 1970, ceruza, papír, 29,6 × 21,5 cm, n.:

282. Szárnyas küldönc, 1970, ceruza, papír, 29,4 × 21,2 cm, n.:

283. Öreg zsidók, 1970, golyóstoll, papír, 24,5 × 17 cm, n.:

284. Zeppelin, 1970, vegyes technika, papír, 10,5 × 17,5 cm, j.l.: R, h.: Rác András 1970

285. Kompozíció, 1970, olaj, papír, 27,7 × 10,5 cm, b. l.: R, h.: Rác András 1970

286. Szerkezet I., 1970, olaj, papír, 17 × 37 cm, j.l.: R

287. Érdeklődő, 1970, olaj, papír, 30 × 42 cm, j.l.: R

288. Ellentétek I., 1970, olaj, papír, 30 × 42 cm, j.l.: R

289. Ellentétek II., 1970, olaj, papír, 30 × 42 cm, j.l.: R

290. Jelek, 1970, olaj, papír, 30 × 42 cm, hátul: Rác András

291. Női fej, 1970, olaj, papír, 32 × 28 cm, n.: (15. oldal)

292. Tanulmány a szemforgatóhoz, 1970, ceruza, papír, 27 × 12,5 cm, j.l.: Rác András

293. Kis kompozíció, 1970, gyantafestés, papír, 1 10,3 × 22,8 cm, j.l.: R

294. Mostfigyeljetek! Figyelmeztet a szemforgató, 1970, ceruza, papír, 29 × 21 cm, j.l.: Rác András, 1970

295. Női portré, 1970, olaj, papír, 27 × 22 cm, j.l.: R (11. oldal)

296. Térháló II., 1970, csurgatás, karton, 29 × 20,5 cm, j.l.: R

297. Pár, 1971, csurgatás, papír, 15 × 10,5 cm, j.l.: R, h.: Rác András 1971

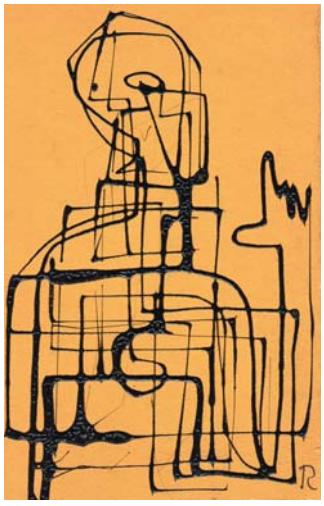

298. Figyelmeztetés, 1971, csurgatás, papír, 16,5 × 10,5 cm, j.l.: R, h.: Rác András 1971

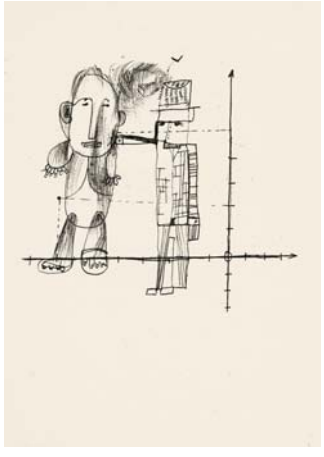

299. Mérnökök, 1971, golyóstoll, papír, 24,5 × 17 cm, n.:

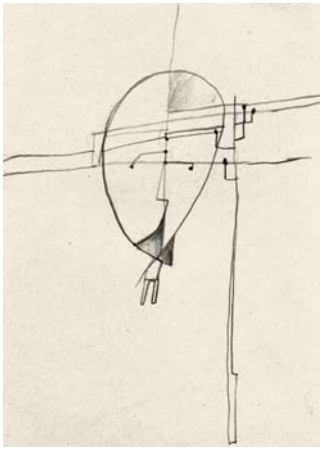

300. Mutatvány, 1971,
ceruza, papír, 22,2 × 14,4 cm, n.:

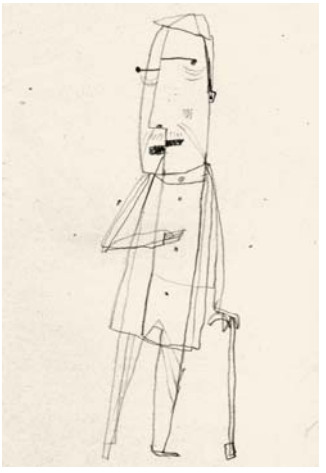

301. Elegáns úr, 1971,
ceruza, papír, 22,2 × 14,4 cm, n.:

302. Női figura, 1971, vegyes technika, papír, 23,2 × 12,6 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1971

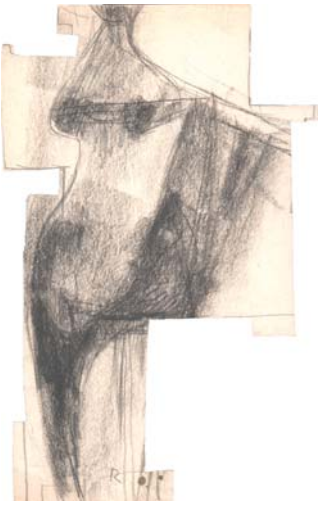

303. Akt kendővel, 1971,
ceruza, papír, 30 × 18,5 cm,
hátul: Rác András 1971
(49. oldal)

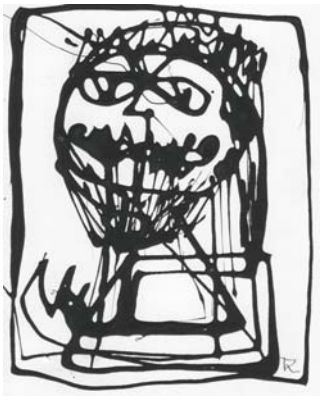

304. Farsangi figura, 1972, csurgatás, papír, 17 × 14 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1972

305. Feszület II., 1972,
szén, papír, 29 × 21 cm, j.l.: R

306. Telihold, 1972,
szén, papír, 29,6 × 15,9 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1972

307. Ablakban, 1972,
olaj, papír, 20,9 × 29,8 cm, n.:

308. Intelem, 1972,
olaj, papír, 20,8 × 29,5 cm, n.:

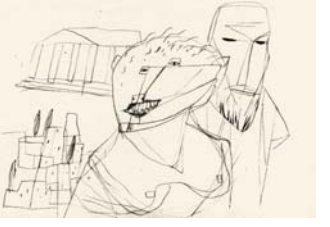

309. Pár, 1972,
ceruza, papír, 14,9 × 21,6 cm, n.:

310. Faun és nimfa, 1972,
olaj, papír, 29,5 × 20,8 cm, j.l.: R
(66. oldal)

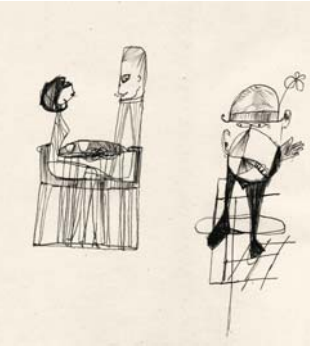

311. Presszóban, 1972, golyóstoll, papír, 21,1 × 19,1 cm, n.:

312. Testvérek, 1972,
ceruza, papír, 29,8 × 21,4 cm, n.:

313. Menyasszony, 1972,
olaj, papír, 15,1 × 10,5 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1972

314. Vágyódás, 1972,
olaj, papír, 15,3 × 10,8 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1972

315. Csúcsforgalom, 1972,
tus, papír, 29,5 × 21 cm, j.l.: R

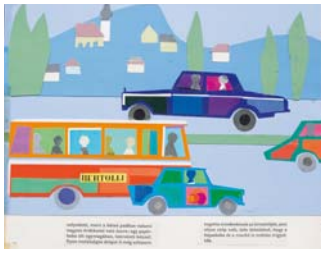

316. Mennyi autó! Mesekönyv 1.,
1972, kollázs, papír,
12 × 22.8 cm, hátul: Rác András

317. Mennyi autó! Mesekönyv 2.,
1972, kollázs, papír,
12 × 22.8 cm, hátul: Rác András

318. Mennyi autó! Mesekönyv 3.,
1972, kollázs, papír,
12 × 22.8 cm, hátul: Rác András

319. Mennyi autó! Mesekönyv 4.,
1972, kollázs, papír,
12 × 22.8 cm, hátul: Rác András

320. Mennyi autó! Mesekönyv 5.,
1972, kollázs, papír,
12 × 22.8 cm, hátul: Rác András

321. Mennyi autó! Mesekönyv 6.,
1972, kollázs, papír,
12 × 22.8 cm, hátul: Rác András

322. Mennyi autó! Mesekönyv 7.,
1972, kollázs, papír,
12 × 22.8 cm, hátul: Rác András

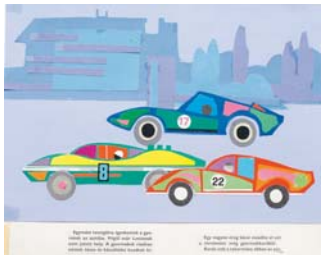

323. Mennyi autó! Mesekönyv 8.,
1972, kollázs, papír,
12 × 22.8 cm, hátul: Rác András

324. Mennyi autó! Mesekönyv 9.,
1972, kollázs, papír,
12 × 22.8 cm, hátul: Rác András

325. Mennyi autó! Mesekönyv 10.,
1972, kollázs, papír,
12 × 22.8 cm, hátul: Rác András

326. Mennyi autó! Mesekönyv 11.,
1972, kollázs, papír,
12 × 22.8 cm, hátul: Rác András

327. Mennyi autó! Mesekönyv 12.,
1972, kollázs, papír,
12 × 22.8 cm, hátul: Rác András

328. Mennyi autó! Mesekönyv 13.,
1972, kollázs, papír,
12 × 22.8 cm, hátul: Rác András

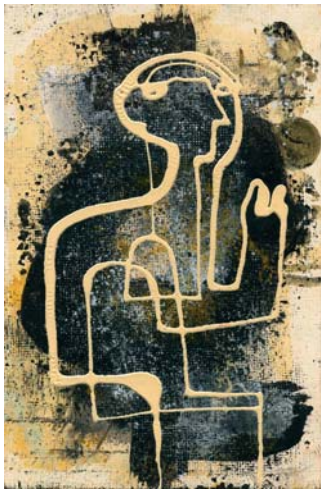

329. Figyelmeztetés, 1973,
vegyes technika, papír,
22 × 14,3 cm, n.:
(12. oldal)

330. Kompozíció ellentét, 1973, vegyes technika, papír, 20,8 × 29,5 cm, n.:

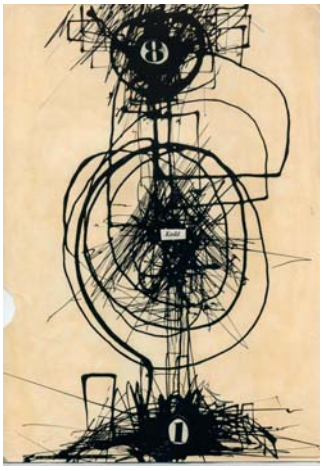

331. Időgép, 1973, vegyes technika, papír, 29,5 × 20,7 cm, n.:

332. Kivégzés, 1973, vegyes technika, papír, 29,5 × 20,8 cm, j.l.: R

333. Szerkezet II., 1973, olaj, papír, 17 × 32 cm, hátul: Rác András

334. Együtt, 1973, vegyes technika, papír, 16,6 × 17,9 cm, j.l.: R, h.: Rác András 1973

335. Szerkezet, 1974, olaj, papír, 32 × 23,9 cm, n.:

336. Professzor, 1974, ceruza, papír, 29 × 21 cm, j.l.: R (59. oldal)

337. Balra: Strandon, jobbra: Bemutató (2 oldalas), 1974, tus, papír, 21,1 × 27,1 cm, n.:

338. Űrutas, 1974, akvarell, papír, 38 × 21 cm, j.l.: Rác. A.

339. Képzelődés, 1974, olaj, papír, 16,1 × 25 cm, j.l.: R, h.: Rác András 1974

340. Greco figyel, 1975, vegyes technika, papír, 20,8 × 29,5 cm, j.l.: R

341. Völgy felett, 1976, csurgatás, papír, 21 × 29 cm, n.:

342. Tüzijáték, 1976, csurgatás, papír, 12,9 × 20,6 cm, n.: (16. oldal)

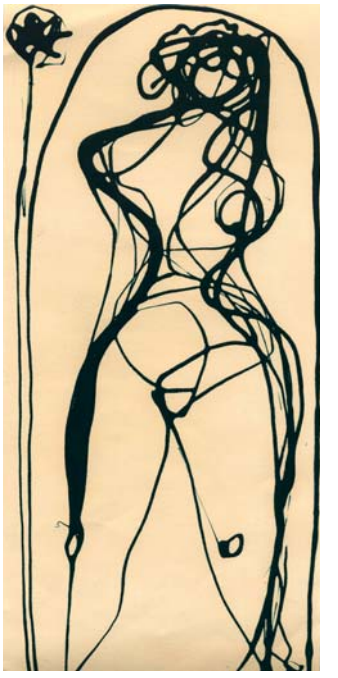

343. Női akt, 1976, olaj, papír, 31,3 × 14,3 cm, n.:

344. Párbaj, 1976, vegyes technika, papír, 20,9 × 29,8 cm, j.l.: R

345. Párban, 1976, vegyes technika, papír, 20,8 × 29,5 cm, j.l.: R (66. oldal)

346. Arkangyal klasszikus figurákkal, 1976,
olaj, papír, 20,8 × 29,7 cm, n.:
(32. oldal)

347. Kolostorban, 1976,
tus, papír, 29,7 × 21 cm, n.:

348. Várakozás, 1976, ceruza,
papír, 29,5 × 21 cm, j.l.: R

349. Üldözés, 1977, hideg zomác, papír, 21 × 29 cm, n.:

350. Térháló III., 1977,
csurgatás, karton, 11 × 11,5 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1977

351. Körvonalak, 1978,
csurgatás, papír, 29 × 21 cm, n.:

352. Király, 1978, csurgatás,
papír, 21 × 15 cm, j.l.: R

353. Gubbasztás, 1978, csurgatás, papír, 29 × 21 cm, j.l.: R

354. Három grácia, 1978, csurgatás, papír, 29 × 21 cm, j.l.: R

355. Feltörekvés, 1978, vegyes technika, papír, 18 × 10,8 cm,
j.l.: R, h.: Rác András 1978
(19. oldal)

356. Ítélet, 1978, ceruza, papír,
21 × 29,5 cm, j.l.: R

357. A költő, 1978, ceruza, papír,
29,5 × 21 cm, j.l.: R

358. Kis tanulmány, 1978, ceruza, papír, 21 × 14,5 cm, j.l.: R

359. Megbeszélés, 1978, hideg zomác , papír, 21 × 29 cm, n.:

360. Uralkodó, 1978, toll, papír, 29,5 × 21,5 cm, j. k.: R

361. Éneklő nő, 1978, ceruza, papír, 29,5 × 21 cm, j.l.: R

362. Forgolódó, 1978, ceruza, papír, 21,3 × 16 cm, n.:

363. Játékos rajz, 1979, csurgatás, farost, 42 × 41,5 cm, j.l.: R

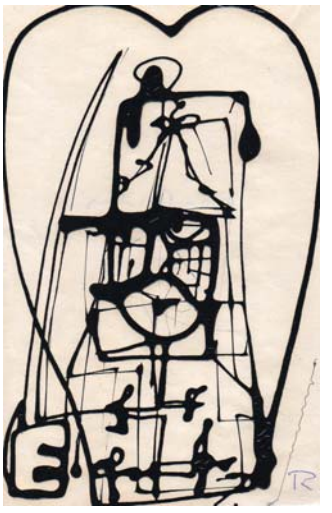

364. Huszár, 1979, csurgatás, karton, 26 × 15 cm, j.l.: R, h.: Rác András

365. Vonalak játéka, 1979, csurgatás, karton, 26 × 15 cm, j.l.: R

366. Anya és csecsemő, 1979, csurgatás, papír, 29 × 16 cm, j.l.: R

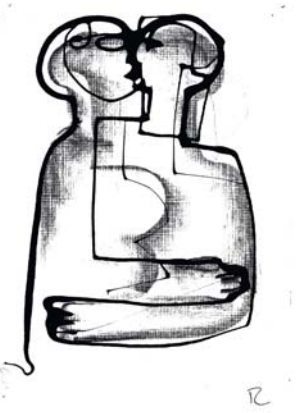

367. Csók, 1979, vegyes technika, papír, 29 × 21 cm, j.l.: R

368. Kompozíció hallal, dromedárok, 1979, ceruza, papír, 21 × 29,5 cm, j.l.: R

369. Bánat, 1979, toll, papír, 29,5 × 21 cm, j.l.: R

370. Szikla I., 1980, szén, papír, 29,7 × 21,1 cm, j.l.: R, h.: Rác András 1980

371. Szikla II., 1980, szén, papír, 29,7 × 21,1 cm, j.l.: R, h.: Rác András 1980

372. Fej, 1980, vegyes technika, papír, 17,5 × 12,5 cm, j.l.: R, h.: Rác András 1980

373. Hivatal, 1980, tus, papír, 30 × 21 cm, j.l.: R

374. Harag, 1980, vegyes technika, papír, 22 × 14,3 cm, j.l.: R

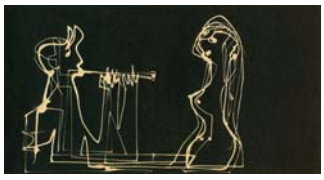

375. Faun és Nimfa, 1980, csurgatás, papír, 16 × 30,5 cm, n.: (65. oldal)

376. Hálózat, 1982, csurgatás, papír, 10 × 13 cm, j.l.: Rác

377. Ellentétek, 1982, szén, ceruza, papír, 40 × 78 cm, j.l.: R

378. Születő gondolat, 1982, szén, papír, 29,5 × 21 cm, j.l.: R

379. Menetelők, 1983, filctoll, toll, papír, 18 × 26,5 cm, j.l.: R

380. Jó társaság, 1983, ceruza, papír, 21 × 29,5 cm, j.l.: R

381. Női alak, 1984, csurgatás, papír, 21 × 18 cm, j.l.: RA (28. oldal)

382. Lebegő szerkezet, 1984, toll, papír, 26,5 × 18 cm, j.l.: R

383. Félelem , 1984, ceruza, papír, 29,5 × 21 cm, j.l.: R

384. Ülő figurák, 1984, ceruza, papír, 29,5 × 21 cm, j.l.: R

385. Gőzhajó, 1984, tus, papír, 21 × 29,5 cm, j.l.: R

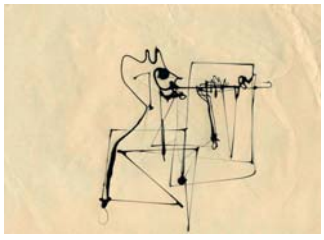

386. Faun, 1985, csurgatás, papír, 15 × 21,1 cm, n.:

387. Hálózat, 1985, tus, papír, 29,8 × 21 cm, j.l.: R (12. oldal)

388. Fantázia, 1986,
tus, papír, 18 × 16,8 cm, j.l.: R

389. Poszeidón, 1986, ceruza,
papír, 20,9 × 29,5 cm, j.l.: R
(36. oldal)

390. Játékok, 1986,
toll, papír, 18 × 15,5 cm, j.l.: R

391. Szétválasztás II., 1986,
tus, papír, 29,5 × 21 cm, j.l.: R

392. Mese, 1987, ceruza, papír,
21 × 29 cm, j.l.: R

393. Szétválasztás I., 1988,
tus, papír, 29,5 × 21 cm, j.l.: R

394. Parton, 1988,
olaj, papír, 13,2 × 26,7 cm, j.l.: R

395. Lámpa, 1989, tus, papír,
18 × 14 cm, j.l.: R

396. Rajt, 1989, ceruza, papír,
21 × 29,5 cm, j.l.: R

397. Szétválasztás II., 1989,
tus, papír, 29,5 × 21 cm, j.l.: R

398. Szemlélődő, 1992,
tus, papír, 18 × 12,5 cm, j.l.: R

399. Erkélyen, 1994, filctoll, toll,
papír, 21 × 17,7 cm, j.l.: R

400. Házak holddal, 1994,
tus, papír, 18 × 11,1 cm, j.l.: R

401. Női figura, 1996, csurgatás,
papír, 29 × 21 cm, j.l.: R

402. Oltár, 1996, csurgatás,
papír, 29 × 21 cm, j.l.: R

403. Ölelkezés II., 1997, csurga-
tás, papír, 29 × 21 cm, j.l.: R

404. Szerkezet, 1997, olaj, papír, 29 × 21 cm, j.l.: R

405. Guggoló, 1997, csurgatás, papír, 29 × 21 cm, j.l.: R

406. Ölelkezés I., 1997, csurgatás, papír, 29 × 21 cm, j.l.: R

407. Női fej, 1997, csurgatás, papír, 29 × 21 cm, j.l.: R

408. Szerkezet III., 1997, csurgatás, papír, 21 × 15 cm, j.l.: R

409. Kazetta, 1998, csurgatás, papír, 21 × 29 cm, j.l.: R

410. Védekezés, 1997, csurgatás, papír, 15 × 21 cm, n.:

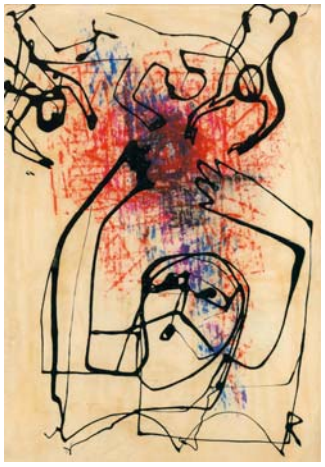

411. Gubanc, 1998, vegyes technika, papír, 29,5 × 20,8 cm, j.l.: R (33. oldal)

412. Szerkezet, 1998, olaj, papír, 10,4 × 8,7 cm, n.: (13. oldal)

413. Fej, 1998, csurgatás, papír, 29 × 21 cm, j.l.: R

414. Szerkezet II., 1998, csurgatás, papír, 21 × 17 cm, j.l.: R

415. Épület, 1998, csurgatás, papír, 29 × 21 cm, n.:

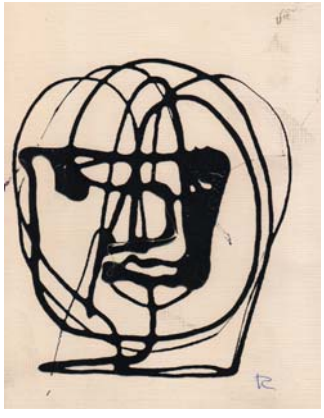

416. Fej, 1998, csurgatás, papír, 29 × 21 cm, j.l.: R

ÖSSZEFOGLALÁS

A Kolozsvárott 1926-ban született, 1942-től Budapesten élő Rác András művészete több mint hat évtizedes fejlődésen ment át. A magyar konstruktivizmus és avantgárd hagyományaira épülő alkotómunkásságának eredményei nem csupán az ország határain belül, hanem azon kívül is visszhangra és elismerésre találtak.

A budapesti Képzőművészeti Akadémiára beiratkozva előbb Berény Róbert festőművész tanítványa, majd a Fónyi Géza festő- és mozaikművész által indított és vezetett mozaikosztályba járt.

Első jelentős sikerét 1951-ben diplomamunkájával aratta, amely – nagyméretű mozaikmunka – előbb Budapesten és Berlinben szerepelt kiállításokon, majd Ukrajnába került. Alkotásai hazai bemutatásukon kívül német, angol, francia, japán, jugoszláv tárlatokon is szerepeltek. Legjelentősebb köztéri munkái Budapesten, Dunaújvárosban, Miskolcon, Diósgyőrött és Békéscsabán láthatók.

A művész grafikai munkássága mellett festészete érdemel említést, amely a főiskolai éveket követően egyre inkább absztrakt jellegűvé vált. Képei speciális anyaghasználatuk – a műgyanta alkalmazása – által még inkább egyedi formát öltöttek. Izgalmas térélményekkel és fényviszonyokkal rendelkező táblaképeiből előbb a budapesti Műcsarnokban, majd egyéb hazai kiállítóhelyeken és külföldi galériákban rendezett kiállítást. Párizsban, Brüsszelben, Frankfurtban, Karlsruhében, Hamburgban, Kolozsvárott nyíltak egyéni tárlatai, míg Berlinben, Londonban, Velka Lukán, Helsinkiben és Tokióban csoportos kiállításokon vett részt.

A mozaikművészet terén folytatott kísérletei eredményeként a hagyományos és más egyéb anyagokat felhasználó mozaikjai a műfajhatárokat átlépve váltak mozaikképpé, relieffé, applikációvá, illetve objektté. Mozaikművészi tevékenységet több évtizeden keresztül fejtett ki. Pályatársával, Hegyi György (1922–2001) festő- és mozaikművésszel eleinte más művészek mozaikjainak kivitelezésén dolgoztak együtt, majd a közösen kialakított mozaikkészítési technológia segítségével számos tartós, fagyálló és művészi szempontból is kiválónak bizonyuló művet hoztak létre. Rác András mozaikmunkáinak összhatását nagymértékben befolyásolják a mozaikdarabok között képződő fugák, azok mérete, színe, illetve dinamikája. Mozaikjainak kivitelezéséhez a hagyományos alapanyagokon kívül üveget, követ, márványt és egyéb anyagokat is felhasznál. 1985-től tagja a Szentendrei Régi Művésztelepnek.

Rác András életrajza, egyéni és csoportos kiállításai, murális művei és a róla szóló irodalom felsorolása megtalálható a Körmendi Kiadó Rác Andrásról 2010-ben megjelent, 37. számú kötetében.

SUMMARY

The artistical creation of András Rác, born in 1926 in Kolozsvár (Cluj) and living since 1942 in Budapest, spans an arch of development over more than six decades. The results of his artistic activity based on the traditions of Hungarian constructivism and avant-garde were well received and gained recognition, not only in his home country but also far beyond its borders.

After his admission at the Academy of Fine Arts in Budapest, he was the disciple of the painter Róbert Berény before attending the newly founded mosaic class, led by the painter and mosaic artist Géza Fónyi.

He achieved his first major success in 1951 with his diploma work; the large-scale mosaic was initially exposed in Budapest and Berlin, and finally got to the Ukraine. His works appeared not only on home-held, but also on German, English, French, Japanese and Yugoslav art exhibitions. He created for the public a series of works, of which the most important are to be seen in Budapest, Dunaújváros, Miskolc, Békéscsaba and Diósgyőr.

In addition to his graphic work it is also important to mention his painting, which turned more and more abstract following the academy years. Due to the special choice of material – the use of synthetic epoxy resins – his patterns adopted an even more personal touch. From his tableaus, featuring exciting experiences of space and light conditions, he organized exhibitions in the Budapest Gallery of Art (Műcsarnok) and in other inland locations, but also in galleries abroad. Paris, Brussels, Frankfurt/Main, Karlsruhe, Hamburg and Cluj hosted individual exhibitions, whilst in Berlin, London, Vela Luka, Helsinki and Tokyo he took part in group exhibitions.

As a result of his desire to experiment in the field of mosaic art, his mosaics were transcending the boundaries of art-forms, becoming mosaic tableaus, reliefs, applications and objects. With his companion, the painter and mosaic artist György Hegyi (1922–2001) they started to work together on the implementation of mosaics of other artists and later they created – using the jointly developed technology – numerous durable, frost-resistant and artistically excellent works.

The overall effects of the mosaic works of András Rác are influenced to a great extent by the joints between the tiles (fugues), their form, dimension, colour and dynamics.

For the execution of his mosaics András Rác uses besides to traditional basic materials often also glass, stone, marble and other substances. Since 1985 he is member of the old artists' colony of Szentendre. For his outstanding artistic activity he was awarded in 2010 with the special prize of the Association of Hungarian Journalists (MÚOSZ).

ZUSAMMENFASSUNG

Die Kunst des im Jahre 1926 in Kolozsvár (Cluj/Klausenburg) geborenen und seit 1942 in Budapest lebenden András Rác umfasst einen Bogen, der sich über einer Entwicklung von mehr als 6 Jahrzehnten spannt. Die künstlerischen Ergebnisse seiner, auf die Traditionen der ungarischen Konstruktivismus und Avantgarde beruhende kunstschaffende Tätigkeit fanden nicht nur in seiner Heimat, sondern auch weit über deren Grenzen hinaus Anklang und Anerkennung.

Nach Bezug der Akademie der Bildenden Künste in Budapest wird er zuerst Schüler des Maler Róbert Berény, um dann die vom Maler- und Mosaikkünstler Géza Fónyi gegründete Mosaikklasse zu besuchen.

Seinen ersten bedeutenden Erfolg erlang er in 1951 mit seiner Diplomarbeit – ein großflächiges Mosaik- das zuerst in den Ausstellungen in Budapest und Berlin zu sehen war und dann in die Ukraine gelang. Seine Werke figurierten – außer auf den heimischen – auch auf deutschen, englischen, französischen, japanischen und jugoslawischen Kunstausstellungen. Auch für die Öffentlichkeit schuf er eine Reihe von Werken, von denen sich die bedeutendsten in Budapest, Dunaújváros, Miskolc, Diósgyőr und Békéscsaba befinden.

Nebst seiner grafischen Tätigkeit ist unbedingt auch seine Malerei zu erwähnen, die den Hochschuljahren folgend, immer mehr vom abstrakten Charakter geprägt war. Seine Bilder nahmen durch einer speziellen Materialauswahl – die Verwendung vom Epoxy-Kunstharz – eine noch mehr individuelle Note an. Aus seinen – über spannenden Raumerlebnissen und Lichtverhältnissen verfügenden – Tafelbildern wurden in der Budapester Kunsthalle (Műcsarnok) und in weiteren heimischen Orten bzw. in ausländischen Galerien Ausstellungen organisiert. Paris, Brüssel, Frankfurt am Main, Karlsruhe, Hamburg und Klausenburg dienten als Veranstaltungsorte für individuelle Ausstellungen; in Berlin, London, Vela Luka, Helsinki und Tokio nahm er an Gruppenausstellungen teil.

Als Ergebnis seiner Experimentierlust auf dem Gebiet der Mosaikkunst wurden seine Mosaiken in einer jahrzehntenlangen Tätigkeit – die Grenzen der Kunstarten überschreitend – zu Mosaikbilder, Reliefs, Applikationen und Objekte. Mit seinem Weggefährten und Kollegen, der Maler- und Mosaikkünstler György Hegyi (1922–2001) arbeiteten sie erst an der Ausführung von Mosaiken anderer Künstler, bis sie dann mit Hilfe der gemeinsam erarbeiteten Mosaiktechnologie zahlreiche dauerhafte, frostbeständige und künstlerisch hervorragende Werke schufen.

Die Gesamtwirkung von den Mosaikwerken von András Rác wird in einem hohen Maße von den zwischen den Mosaiksteinen entstehenden Fugen, deren Dimensionen, Farbe und Dynamik beeinflusst.

Für die Ausführung seiner Mosaiken greift András Rác außer traditionellen Grundmaterialien oft zu Glas, Stein, Marmor und anderen Stoffe. Seit 1985 ist er Mitglied der Alten Künstlerkolonie von Szentendre. Für sein hervorragendes künstlerisches Werk wurde er 2010 mit dem Sonderpreis des Ungarischen Journalistenverbandes (MÚOSZ) ausgezeichnet.

REZUMAT

Arta lui András Rác, născut la Cluj în 1926 si rezident in Budapesta din 1942, a evoluat vreme de mai bine de şase decenii. Rezultatele procesului său de creație, bazat pe tradițiile constructivismului şi ale avangardei maghiare s-au bucurat de ecou şi recunoaştere nu doar în interiorul granițelor țării, ci şi dincolo de acestea.

Înscris la Academia de arte frumoase din Budapesta, a fost mai întâi ucenic al pictorului Róbert Berény, ulterior frecventând cursurile secției „Mozaic", inițiată de pictorul şi artistul mozaicar Géza Fónyi. Repurtează primul succes important în 1951, cu lucrarea sa de diplomă, – un mozaic de mari dimensiuni –, lucrare expusă mai întâi la Budapesta şi Berlin, iar ulterior în Ucraina. Dincolo de prezența lucrărilor sale la expoziții din Ungaria, acestea pot fi regăsite şi în expoziții din Germania, Anglia, Franța, Japonia şi Iugoslavia. Cele mai importante lucrări ale sale destinate spațiilor publice pot fi admirate la Budapesta, Dunaújváros, Miskolc, Diósgyőr şi Békéscsaba.

Pe lângă activitatea sa de grafician mai trebuie amintită şi cea de pictor, care, după anii de studii, a dobândit un caracter tot mai abstract. Prin folosirea materialelor speciale – în special ceara sintetică – lucrările sale au căpătat un caracter unitar. Panourile sale care reflectă efectele incitante ale spațiului şi ale luminii au fost expuse la Galeria de Artă Modernă – Műcsarnok din Budapesta, ulterior în alte spații expoziționale din țară şi din străinătate. A luat parte la expoziții individuale la Paris, Bruxelles, Frankfurt, Karlsruhe, Hamburg, Cluj-Napoca şi la expoziții colective la Berlin, Londra, Velka Luka, Helsinki şi Torino.

În planul artei mozaicului, prin procese experimentale interesante, András Rác a conceput mozaicuri, opere în relief, aplice, respectiv „obiecte", care prin folosirea materialelor clasice şi a altor tipuri, au depăşit granițele acestui domeniu artistic. A desfăşurat vreme de mai multe decenii o activitate artistică în domeniul mozaicului. Împreună cu colegul său, pictorul şi mozaicarul György Hegyi (1922-2001), a contribuit la realizarea creațiilor altor artişti mozaicari, după care, datorită tehnicii mozaicului termorezistent, au construit împreună mai multe creații perene, ieşite din comun din punct de vedere artistic. Efectul global al lucrărilor în mozaic ale lui András Rác a fost în mare măsură influențat de spațiul dintre piesele de mozaic umplut cu chit de diferite dimensiuni, culori şi de dinamica acestora.

În mozaicurile sale, pe lângă materialele clasice a folosit şi sticlă, piatră, marmură şi alte materiale. Începând din 1985 este membru al vechii Tabere de creație de la Szentendre.

Magyar Köztársaság Elnökének Aranyérmével (1999) és a Magyar Újságírók Országos Szövetsége Műgyűjtők Szakosztályának díjával (2002), valamint Pro Európa-díjjal (2006) kitüntetett Körmendi Galéria és Kiadó monográfiái, katalógusai és szponzorált könyvei

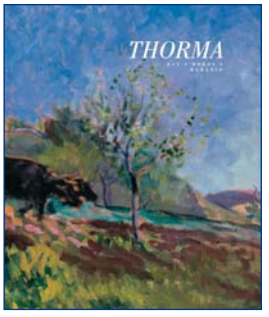

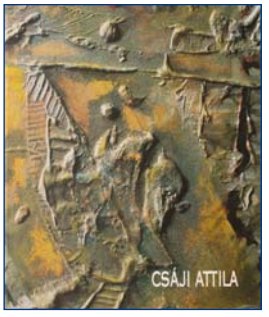

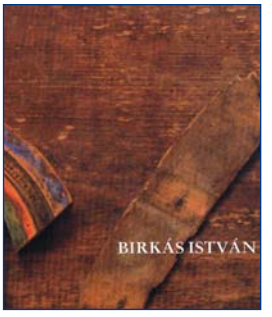

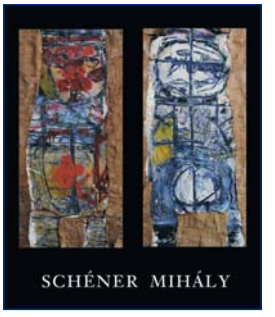

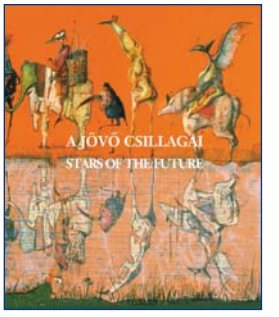

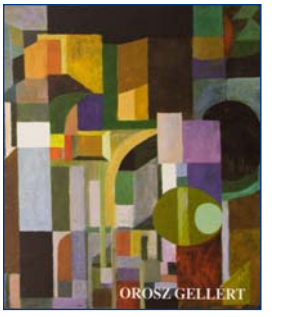

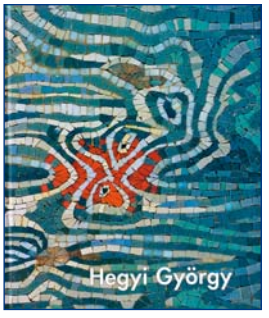

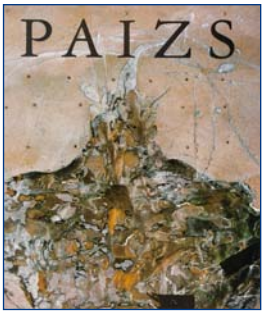

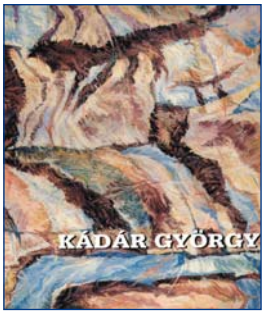

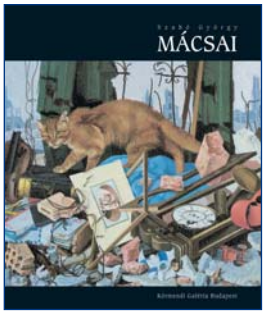

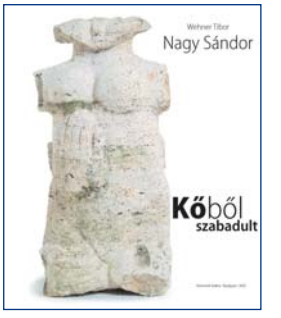

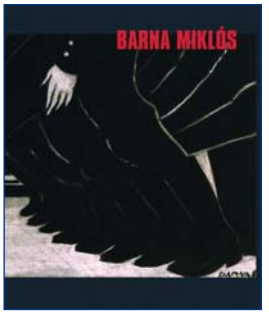

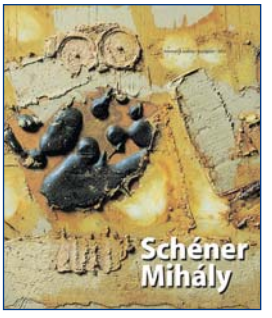

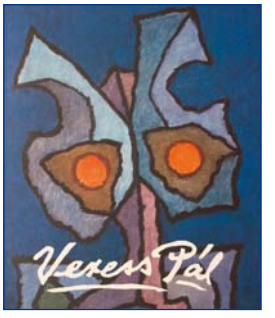

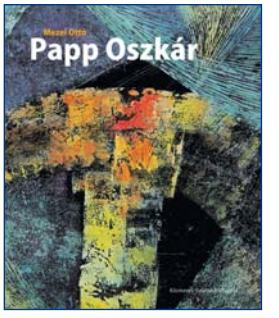

CSÁK MÁTÉ
ÉPÍTÉSZ

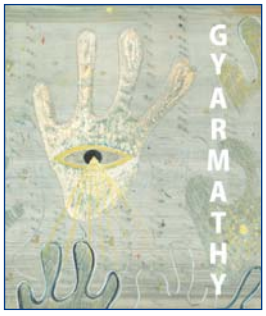
GYARMATHY

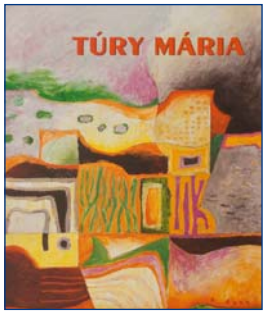
TÚRY MÁRIA

Gádor Magda

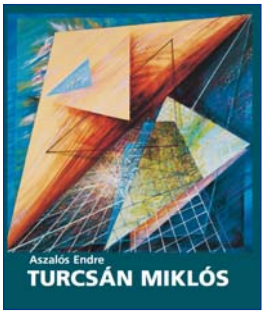
Aszalós Endre
TURCSÁN MIKLÓS

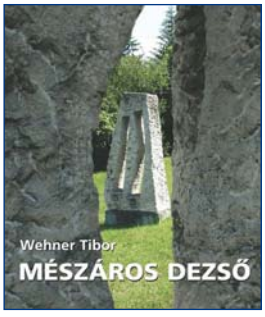
Wehner Tibor
MÉSZÁROS DEZSŐ

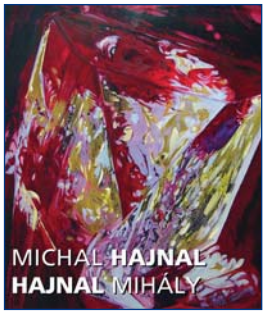
MICHAL HAJNAL
HAJNAL MIHÁLY

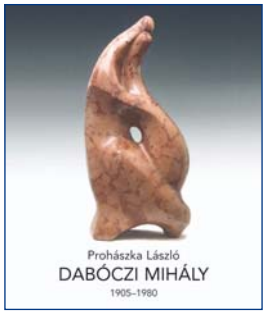
Prohászka László
DABÓCZI MIHÁLY
1905–1980

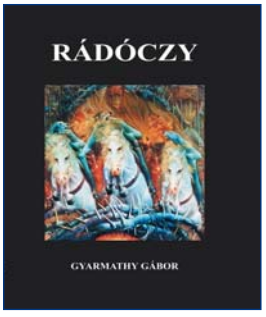
RÁDÓCZY
GYARMATHY GÁBOR

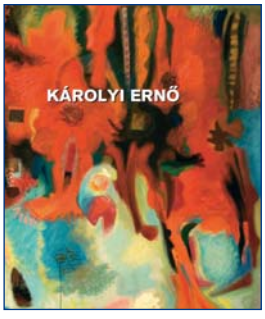
KÁROLYI ERNŐ

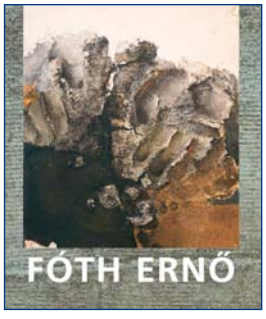
FÓTH ERNŐ

BALÁZS IRÉN

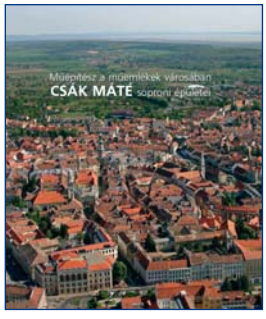
Műépítész a műemlékek városában
CSÁK MÁTÉ
sopronr épületei

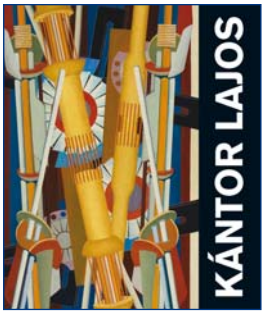
KÁNTOR LAJOS

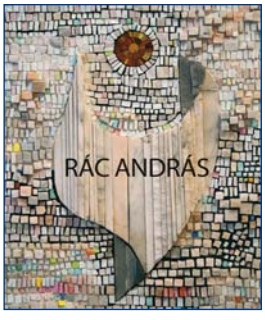
RÁC ANDRÁS

CSÁK FERENC
RÁC ANDRÁS
Grafikák és egyéb technikák

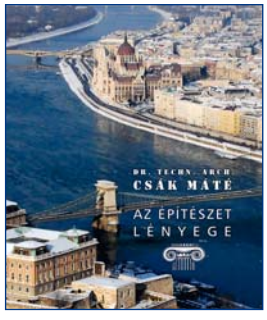
DR. TECHN. ARCH
CSÁK MÁTÉ
AZ ÉPÍTÉSZET
LÉNYEGE

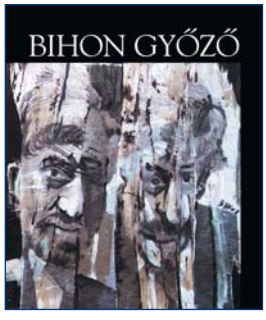
BIHON GYŐZŐ

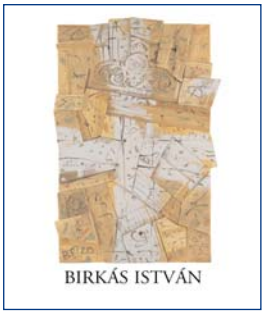
BIRKÁS ISTVÁN

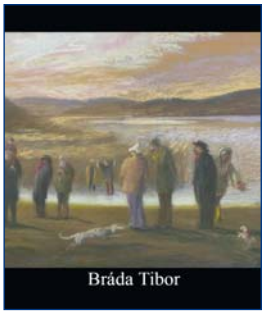
Bráda Tibor

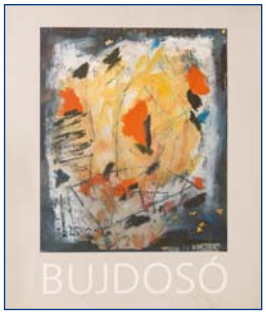
BUJDOSÓ

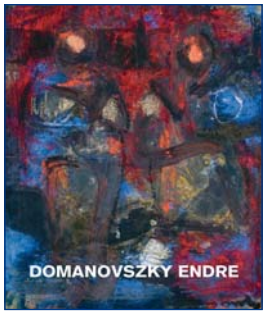
DOMANOVSZKY ENDRE

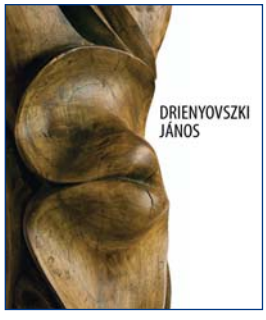
DRIENYOVSZKI
JÁNOS

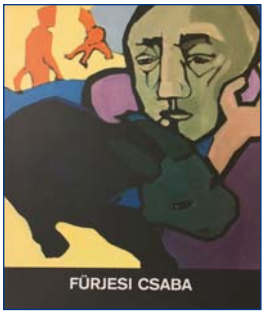
FÜRJESI CSABA

giriczmáté

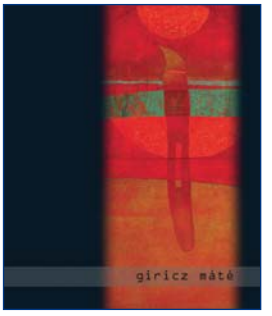
giricz máté

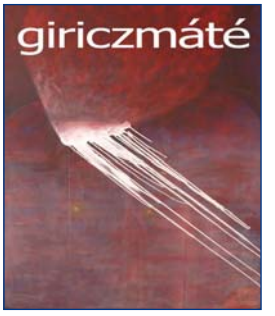
giriczmáté

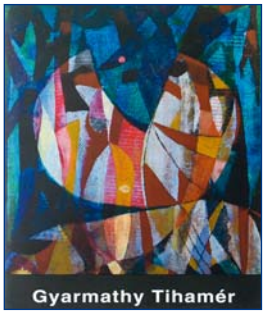
Gyarmathy Tihamér

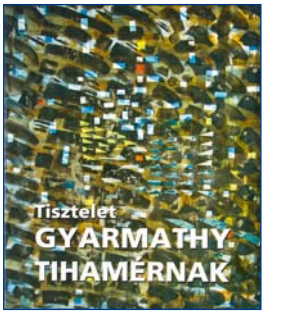
Tisztelet
GYARMATHY
TIHAMÉRNAK

József György

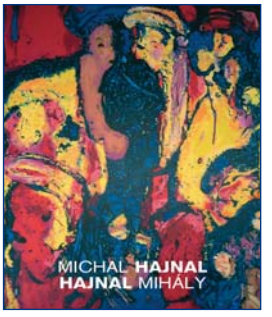
MICHAL HAJNAL
HAJNAL MIHÁLY

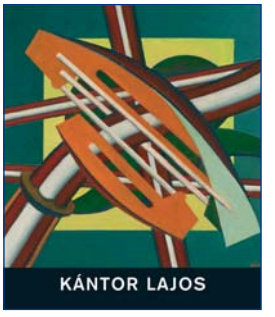
KÁNTOR LAJOS

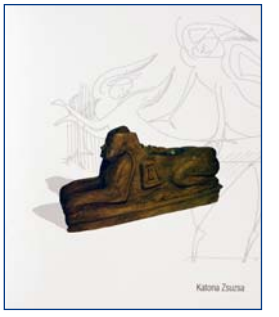
Katona Zsuzsa

Kortárs Magyar Művészet
Contemporary Hungarian Art
Zeitgenössische ungarische Kunst
Körmendi
Csák
Gyüjtemény
Collection
Sammlung

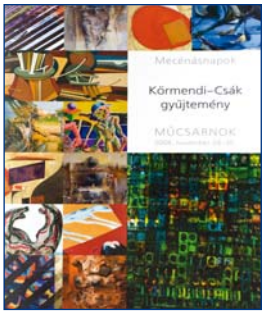
Mecénásnapok
Körmendi-Csák
gyüjtemény
MŰCSARNOK

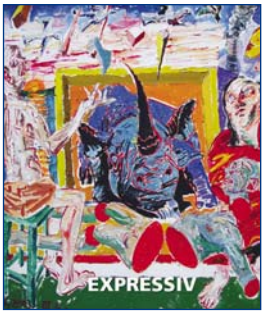
EXPRESSIV

Körmendi–Csák
Zbierka súčasného maďarského výtvarného umenia

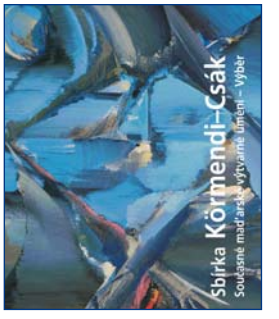
Zbierka Körmendi-Csák
Súčasné maďarské výtvarné umenie – Výber

Colecţia Körmendi-Csák
Körmendi-Csák Gyüjtemény

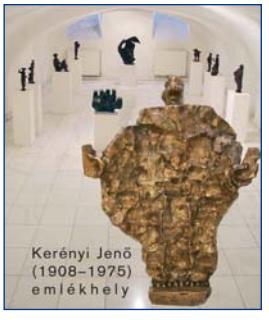
Kerényi Jenő
(1908–1975)
emlékhely

Kerényi Jenő

Gyarmathy Tihamér emlékkiállítása

KÖRMENDI
CSÁK
GYÜJTEMÉNY
25 ÉVE
10 ÉVE
SOPRONBAN

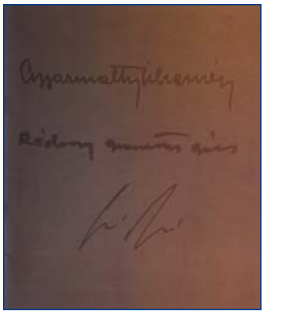

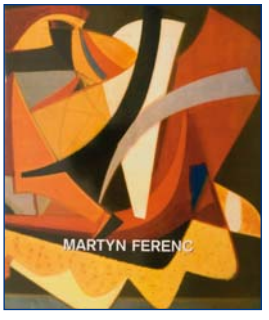
MARTYN FERENC

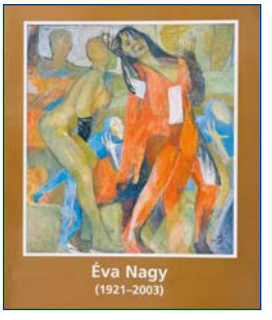
Éva Nagy
(1921–2003)

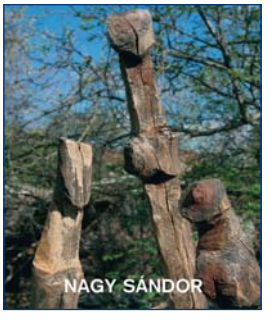
NAGY SÁNDOR

PAIZS

PALOTÁS

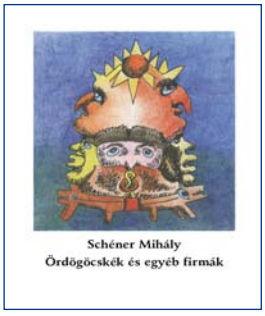
Schéner Mihály
Ördögöcskék és egyéb firmák

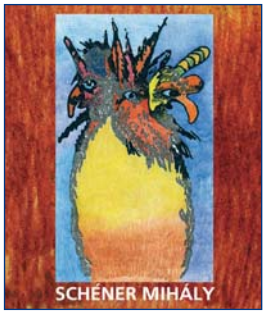
SCHÉNER MIHÁLY

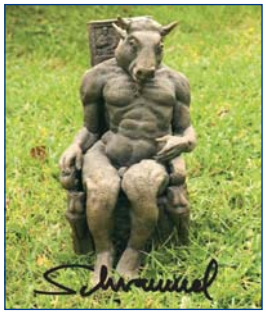
Schrammel

FOMAGI-SOMA

ANNA ATRIUM

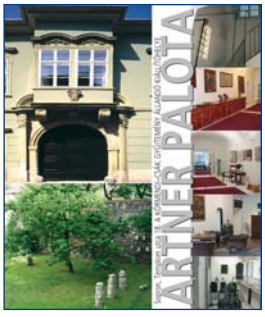
ARTNER PALOTA

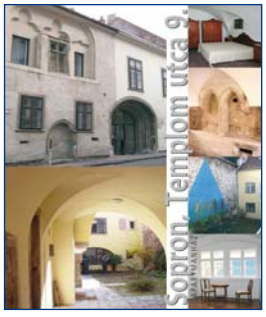
Sopron, Templom utca 9.

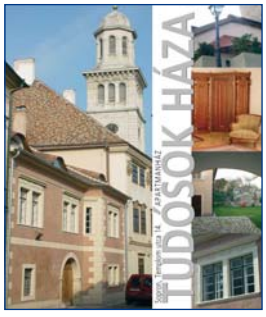
TUDÓSOK HÁZA

STILLER-LUZSICZA ÁGNES

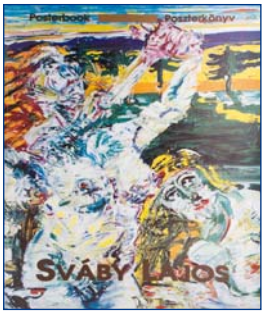
Posterbook
Poszterkönyv
SVÁBY LAJOS

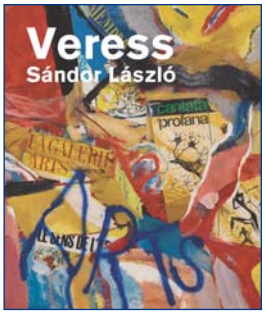
Veress
Sándor László
profana

ADORJÁN ATTILA

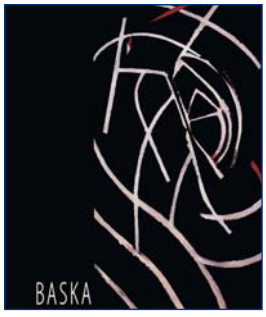
BASKA

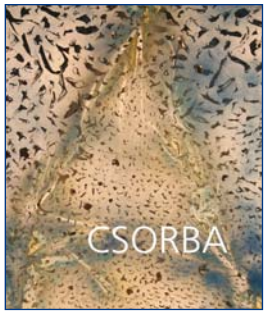
CSORBA

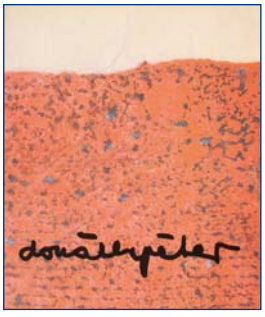
dománkuczer

FÜRJESI

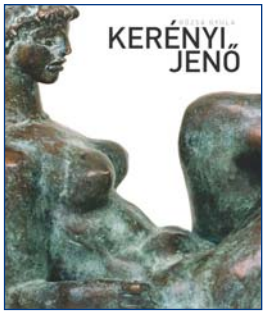
KERÉNYI JENŐ

KÉRI LÁSZLÓ

Wehner Tibor
MODERN
MAGYAR
szobrászat
2010

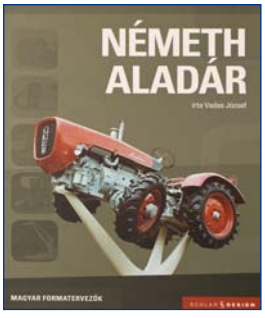
NÉMETH
ALADÁR
MAGYAR FORMATERVEZŐK

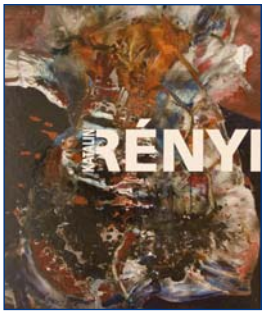
RÉNYI

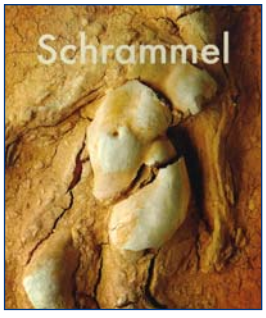
Schrammel

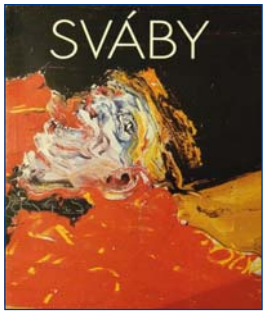
SVÁBY

TOLGYMOLNÁR ZOLTÁN

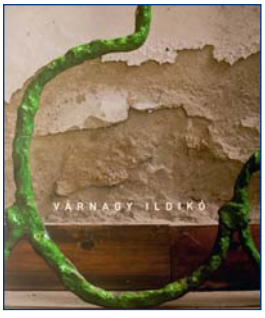
VÁRNAGY ILDIKÓ

Körmendi-Csák Gyűjtemény állandó kiállító helyei Artner Palota Sopron, Templom u. 18. (2000-től)

1. **Angyalföldi Szabó Zoltán, Gyarmathy Tihamér festményei**
2. 3. **Artner Palota Sopron, időszaki kiállítások helyszíne**
4. **Pauer Gyula: Szépségminták szoborcsoport, 1985**
5. **Belső enteriőr**

4

KÖRMENDI CSÁK GYŰJTEMÉNY

A Körmendi-Csák Gyűjtemény fennállásának negyedszázados, Sopronba településének 10 éves évfordulóját ünnepelte 2010-ben. A gyűjtemény szinte kizárólag kortárs magyar művészek alkotásait tartalmazza, lényegében a XX. század második felének képző- és iparművészeti gyűjteménye. Ez a korszak persze kicsit hamarabb, a II. világháború végével kezdődött, történelmi mérföldkövei:
1945 - egy minden addiginál borzalmasabb világégés befejezése,
1948 – a szerencsétlen „fordulat éve", 1956 – a lényegében győztes magyar forradalom, 1989 – a függetlenség és a III. Magyar Köztársaság megtalálása, 2004 – hazánk csatlakozása az Európai Unió szervezetéhez. Ezek a történelmi időpontok egyben a több mint fél évszázad belső történelmi korszakhatárai is, amit a képzőművészeti alkotások természetükből adódóan hol kicsit megelőznek, hol követnek, de mindenképpen annak valamiféle tükrözői.

A Körmendi-Csák Gyűjtemény egy építészmérnök és egy jogász házaspár, valamint gyermekeik munkájának eredménye. Kezdetben a XX. század első felének és a korábbi korok kiemelkedő alkotásait gyűjtötték, később megváltak ezektől az alkotásoktól, hogy a kortárs képző- és iparművészek támogatásával egyedülálló, stílusokon átnyúló gyűjteményt hozzanak létre, melynek kezdetei az Európai Iskola művészeinek műveire, aktuális jelene pedig a Schéner Mihály halálával lezárható korra tehető. A gyűjtemény természetesen nem magában álló, talaját jelentik a Körmendi Galéria Budapest – Sopron kiállításai, és a Körmendi Kiadó a maga félszáz képzőművészeti könyvkiadványa és számtalan katalógusa.
Az elmúlt 25 évben a gyűjtemény több helyszínen is látható volt Budapesten, a Rózsadombon a Nagybányai utcában, Zuglóban a Thököly úton, a Belvárosban a Damjanich utcában.

2000-ben nyitotta meg a gyűjtemény állandó kiállítását és időszaki kiállítótermeit Sopron Óvárosában a felújított Artner Palotában, a Templom utcában, nem sokkal később az Anna Átriumban a Szent György utcában. Ez a tíz év itt valósággal sikertörténet, nem csak azért, mert szinte minden gondolkodó soproni lakos megfordult ez alatt a tíz év alatt az Artner Palota valamelyik kiállításán, hanem azért is, mert országosan is egyedülálló és figyelemmel kísért volt a festmények, szobrok, üvegek, textilek, mozaikok és kerámiák magas színvonalú kiállítása. A kiállító művészek között kiemelkedő szerepet töltöttek be a Kossuth-díjas, európai hírű mesterek, mint Kerényi Jenő, Gyarmathy Tihamér, Schéner Mihály, Sváby Lajos, Bohus Zoltán, Schrammel Imre, stb., és jelen lehettek azok a tehetségek is, akikre a mai magyar társadalom büszke, mint Nagy Sándor, Gádor Magda, Angyalföldi Szabó Zoltán, Várnagy Ildikó, Szabados Árpád, Birkás István, Hegyi György, Márkus Péter, Buczkó György, Czebe István, Balázs Irén, Ardai Ildikó, stb., és a fiatalok, mint Adorján Attila, Fürjesi Csaba, Kontur András, stb.

Az Artner Palota udvarán álló Párkányi Raab Péter „Lassított lónézés" c. szoborkompozíciója e 10 év alatt több mint egymillió nézőt csábított nemcsak megtekintésre, de fényképezésre is, komoly zenekarok és együttesek készítettek a szoborral felvétel-sorozatokat.

Az Artner Palota ez idő alatt világhírességek látogatását is élvezhette, mint Habsburg Ottó, Szokolay Sándor zeneszerző, Schiff András, Bogányi Gergely zongoraművészek, Marton László rendező, ismert magyar kulturpolitikusok is meglátogatták, mint Marosi Ernő akadémikus, Bereczky Lóránd, a Magyar Nemzeti Galéria főigazgatója, Rockenbauer Zoltán miniszter stb., de kitűntették látogatásukkal más művészetek kiemelkedő alakjai, mint Piros Ildikó, Mácsai Pál, Huszti Péter Lukács Sándor színészek, Görgey Gábor, Tóth Éva, Kiss Dénes, Czigány György költők, írók, és még sorolhatnánk.

Körmendi-Csák Gyűjtemény
állandó kiállító helyei
Barokk Paloták szoborkertjei

1. **Kerényi Jenő emlékhely, Artner Palota (2007-től)**
2., 3. **Nagy Sándor szoborkert, Artner Palota (2006-tól)**
4. **Párkányi Raab Péter: Lassított lónézés 1993, Artner Palota (2000-től)**

2
4

SOPRON ÓVÁROS BAROKK PALOTÁK SZOBORKERTJEI

Minden magára adó közép-európai történelmi város, ha teheti, felmutat a kortárs modern művészet valamelyik ágából egy olyan különös hangsúlyt kapó szegmenst, ami a többitől megkülönböztetve, ha lehet, kiemeli. Van ahol a festészet, van ahol a kerámia, másutt az irodalom, esetleg a színház, az üvegművészet, az akvarell, vagy éppen a hang és fény játékok kapnak tárgyiasult külön hangsúlyt, a zenéről, annak egy-egy ágáról nem is beszélve.

Felmerült és a legautentikusabb szakemberek körültekintő munkájával megalapozást nyert, hogy Sopron, ez a sziporkázóan szép, ismert és elismert, korábban szabad királyi, most pedig megyei jogú város történelmi hagyományainak leginkább megfelelően a kortárs szobrászművészetnek nyújthatna otthont, hiszen Scarbantiatól, a Borostyánút római várostól mindmáig ívelnek át a szobrászművészet figyelemre méltó gondolatainak művészi tárgyakba öntött gondolatai. Sopron mindenek előtt kulturváros, őrzi a történelem kontinuitásának folyamatos urbánus és építészeti leképzéseit, olyan kulturváros, amelyik a magyar területen néhány ritka kivétel között megmaradt, egyike (Kassa, Pozsony, Pécs, Buda, Kolozsvár stb.) olyan várostársainak, ahol sikerült megőrizni a korai városi lét életmód–meghatározó urbánus kiváltságainak házak, utcák, terek művészetébe rejtett meghatározóit. Ezek a mára már műemlékekben és műemléki együttesekben megtestesült és így védett objektumok fel-felvillantják egyes régiók nemzeti büszkeségének alapjait.

Sopron és a szobrászat több mint kétezer éves kapcsolatot mutat, a római monumentális szobroktól a gótikus káptalanterem kapiteljein át a reneszánsz épületszobrászat és a barokk köztéri szobrain csakúgy sokan elmerenghetnek, mint a legújabb kor kiemelkedő emlékművein. Ezért rövidesen kialakuló új arcot jelenthet a városnak és lakosainak, ha a szobrászat itt állandó és időszakos együttesek formájában bemutatkozhat. Az évszázad művészei, Medgyessy, Kerényi Jenő, Somogyi József, Varga Imre a vasfüggönytől megnyomorítva olyan színvonalra jutottak itthon, mint Amerigo Tot Rómában, Csáky József , Nicolas Schöffer és Pierre Székely Párizsban. Sopronban néhány nagyon szép óvárosi palotában volt lehetőség aktív szoborkert kialakítására.

Ezek egy része állandó szoborkiállítás szinhelye lett, más részük időszakos szobrászművészeti tárlat lehet.

A sorozat szerkesztője:
CSÁK FERENC
művészettörténész

A könyvet szerkeztette és az esszét írta:
CSÁK FERENC
művészettörténész

Szaklektorálta:
Dr. VADAS JÓZSEF

A fényképfelvételeket készítette:
CSÁK ILDIKÓ, ZIMA GYÖRGY

Borító:
Hátlap:

Nyomdai munkálatok:
Pauker Nyomdaipari Kft., Budapest
Felelős vezető:
VÉRTES GÁBOR

Felelős kiadó:
BATTA TAMÁSNÉ

H-1055 Budapest, Falk Miksa utca 7.
Tel.: 269-0763, Fax: 269-0237
e-mail: info@kormendigaleria.hu
web: www.kormendigaleria.hu

A kiadvány támogatója:

2011
© Virtual Market Kft.

ISSN 1219-4506

ISBN 978-963-87901-7-0

Rác András Pór Bertalan és Fónyi Géza növendékeként végezte tanulmányait a Képzőművészeti Főiskolán 1946 és 1951 között. Maga teremtette – szerkezetesen dekoratív – stílusával így lett a hazai falkép-festészet jelentős személyisége. Úgy igazodik a kortárs építészet modern szellemiségéhez, hogy szabálytalan struktúráival oldhassa annak száraz funkcionális rendjét. Mint a 2010-ben kiadónknál megjelent monográfiában Matits Ferenc tanulmánya részletesen feltárta, a közel húsz nagyméretű monumentális mű, valamint a pályatárs és jó barát Hegyi Györggyel közös munkák mellett Rác András drámai hangvételű táblaképek sorát festette. Ezekre – különösen a mozaikok egzakt formarendjével összevetve – már-már vehemensen fluid és lázasan gomolygó előadásmód jellemző. Jelen kötetünk a művész tevékenységének egy harmadik műfajába – grafikai oeuvre-jébe – enged bepillantást. Változatos technikájú, izgalmas vonal- és felületkezelésről tanúskodó rajzainak személyes hangvételű világában Csák Ferenc művészettörténész kalauzol bennünket. Külön érdekessége a könyvnek, hogy a művészettörténész – aki a korkülönbség ellenére a művész barátja – szubjektív elemzéseit adja néhány, a művész által kiválasztott műnek.